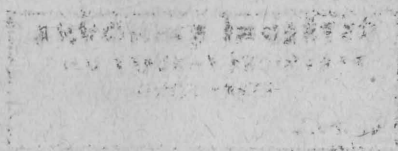

23-C-10

23-C-10

DR JAR. KALLAB:

NÁSTIN PŘEDNÁŠEK O TRESTNÍM PRÁVU HMOTNÉM.

1920.

Autorisované vydání Č.A.S. Právnick v Brně.

Nákladem S. Č. P. „Všehrd“ v Praze.

6078-7

1467/406.

Ú V O D .

§ 1. Základní pojmy trestního práva.

(Viz : Dr. Jar. Kallab : Zločin a trest. (Úvahy o základech trestního práva). Sbírky "Za vzděláním" čís. 43.).

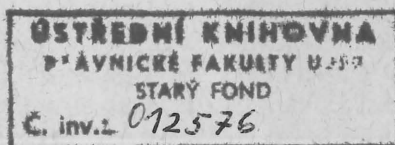
§ 2. Trestní teorie.

Trestními teoriemi nazýváme filosofické názory o důvodu státního trestání. Jest to tedy část filosofie právní, a to ona část, jež se snaží vysvětliti filosoficky oprávněnost státu trestati. Přirozeně mění se filosofické názory na důvod trestání s filosofickými názory na stát a právo, a možno tudíž každou trestní teorii náležitě pochopiti jen v souvislosti s celkovým názorem filosofovým o státě a právu. To je úkolem dějin právní filosofie, a tak i otázka po trestních teoriích náleží spíše do dějin právní filosofie, než do nauky o pozitivním právu trestním.

Jest však zvykem tuto část právní filosofie vykládati v souvislosti s výklady o pozitivním právu trestním. To asi proto, že ještě dnes při úvahách kriminálně politických se setkáváme někdy s míněními, jež nelze jinak si vysvětliti, než jako dozvuky některých trestních teorií, a že dále při značné volnosti, již má soudce při výměře trestu, mohou se tu uplatniti jeho právně filosofické názory.

Trestní teorie dělíme ve dvě skupiny: teorie absolutní a relativní, jež přibližně se kryjí s rozdílem mezi racionalistickým a utilitaristickým chápáním práva a státu vůbec.

Pro přívržence absolutních teorií trestních, tedy pro nacionalisty, čili filosofy, kteří zákony dění ztotožňují se zákony myšlení, vyplývá státní právo trestati z požadavků myšlení. Stát, jenž by netrestal, prohršel by se proti požadavkům rozumu, nebyl by státem rozumných bytostí.

Kant (*Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre*) odůvodňuje trest jako kategorický, totiž utilitaristického odůvodnění nepřipouštějící imperativ, vyplývající z pojmu spravedlnosti. "Kdyby spravedlnost zašla, nemělo by smyslu, aby na zemi žili lidé".

Hegel (*Grundlinien der Philosophie des Rechts*) vyvozuje nutnost trestání z požadavků správného souzení (tvoření úsudků), jež ovládá všechno dění : totiž, že z thesy vyplývá antithesa, jež s thesou se slučuje v synthesi. Zločin jako negace, antithesa práva, musí být ve své nicotě paralysován svou antithesou, trestem, jenž tak jest prostředkem, jak přes zločin přece zase se dojde k právu jako k synthesi.

Herbart (*Allgemeine praktische Philosophie*) vidí důvod trestu v nelibých pocitech, jež v nás budí každý spor, zvláště jeho vyvrcholení, zločin. Tento pocit nelibosti může být odstraněn jen odplatou.

Přívrženci relativních teorií naproti tomu si uvědomují, že i zločin i trest, jako jiné děje v prostoru a čase si můžeme vysvětliti jen kausálně, totiž jednak jako výsledek určitých příčin (kausální výklad v u.s.s.), jednak jako prostředek k určitým účinkům (výklad teleologický).

Jako příklady těchto teorií uvádím :

1. Teorie vyplývající z učení o společenské smlouvě. (*Reussenau, Boccaria*). Podle těchto filosofů musíme si stát představovati jako výsledek smlouvy, již občané mezi sebou uzavřeli, aby se vzájemně uchránili před škodami. Obětovali tedy část své přirozené svobody, aby si koupili bezpečnost. Zločinec jedná proti této smlouvě, a pozbývá tedy nároku na ochranu. Společenskou smlouvou se již předem mlčky zavázal, že, kdyby ji porušil, vezme na sebe trest. Je to jediná cesta, jíž přes porušení společenské smlouvy může zůstat členem společnosti v státu.

2. Teorie předstížení (*praevence*), které zdůrazňují cíl trestání v tom spočívající, aby v budoucnosti již ke zločinům nedošlo. Cíle toho pak se snaží dosíci jednak působením na veřejné smýšlení (*praevence generální*), jednak působením na zločince samého (*praevence speciální*).

Generální praevencí se odůvodňovaly kruté veřejné tresty, jejichž cílem bylo odstrašení. Zjemnělou formou této teorie je teorie t.z.v. psychologického donucení, již hájil zvláště Feuerbach. Trestní právo působí podle této teorie tím, že ve vědomí občanů budí představu hrozícího zla, jež působí jako protiváha proti představám k zločinům svádějícím.

Obhájci speciální praevence kladou důraz na účinky, jež trest vyvolává v osobě pachatelově buď tím, že jej vůbec činí neschopným k tomu, aby škodil (trest smrti, doživotního vězení, deportace) nebo tím, že jej polepšuje.

Jest na snadě, že vzhledem k předpokladům, s nimiž obhájci těchto jednotlivých směrů k svému problému přistupují, docházejí zastanci absolutních teorií k učení o svobodě lidské vůle (*indeterminismu*) obhájci teorií relativních k učení o nesvobodě (*indeterminismu*). Tato stránka věčného rozporu mezi racionalismem a pozitivismem vystupovala nejvíce do popředí ve sporu obou těchto směrů v nauce o trestním právu v druhé polovici XIX. století povstavším, ježž obyčejně označujeme jako rozpor mezi klasickou a pozitivistickou školou trestního práva. Ony staré teorie, jejichž příklady jsme nahoře uvedli, nevystupují v té době již tak ostře, jako v době svého vzniku, spíše s úpadkem filosofického myšlení postupuje v té době eklekticismus, totiž spojování různých výkladů. Eklektikové tito spojovali různé teorie relativní, hájíce správně mínění, že trest je výsledkem tak složitého procesu historického, že nelze předpokládati, že by jediným účelem mohl být vyložen. Spíše, že dlužno předpokládati, že lidstvo ve formě trestu nejen během dob různé cíle sledovalo, nýbrž i že nyní plní svým trestním právem různé sociální úkoly. Tato myšlenka často označována jako zvláštní teorie ochrany, podle níž trestní právo je systém opatření sloužících různými prostředky, jež právě shrnujeme pod názvem trestu, ochraně společenského řádu a statku pro společenský život nutných. Jiní dokonce eklekticky dovedli spojití teorii absolutní s relativní, hájíce mínění, že předním smyslem trestu je, že je odplatou zla zlem, že však při tom zároveň i praktické společenské cíle se trestem stihají. Toto eklektické mínění převládá v běžných učebnicích francouzských a belgických. Z Němců se k němu hlásí zvláště Berner, Binding, Finger, kdežto teorii ochrany, tedy spojení různých relativních teorií hájí zvláště Lammasch, Liszt, Hippel.

Mám za to, že hlavním pramenem těchto sporů byla nejasnost v otázce po předmětu a metodách vědy trestního práva. Většina těchto sporů byla předem odsouzena k neplodnosti, poněvadž zastanci různých směrů vycházeli z různých předpokladů a sledovali různé cíle, tak že dohoda mezi nimi byla tím méně pravděpodobná, čím méně si tyto zásadní rozdíly uvědomovali, a vzájemně si jen vyvraceli důsledky.

(Více méně jasné výklady o trestních teoriích možno nalézt v každé učebnici trestního práva. K podrobnějšímu studiu nutno vzít na pomoc spisy o dějinách právní fi-

losofie na př. Berolzheimer : System der Rechts- und Wirtschaftsphilosophie, II. sv. 1905, s velmi podrobnou literaturou, nebo Ahrens : Cours de droit naturel ou de la philosophie du droit, 6. vyd. 1868. Falckenberg : Geschichte der neueren Philosophie, 5. vyd. 1905, Tarde : Philosophie pénale, 8. vyd. 1904).

§ 3. Předmět a metoda vědy trestního práva.

Základní rozpor mezi racionalismem teorií absolutních, či učením klasické školy trestního práva, a pozitivismem teorií relativních, či učením moderních škol pozitivistických nespočívá, jak zvláště Liszt se domníval, v rozdílu mezi indeterminismem a determinismem. Metafysická otázka, zda člověk má či nemá svobodnou vůli, nemá vůbec s trestním právem co činiti (viz o této otázce zvl. Windelband : Über Willensfreiheit 1904 a zvláště Bergsen : L' evolution créatrice 1911). Hledíme-li na zločin a trest jako na děj v prostoru a čase se odehrávající, nemůžeme, než jako při každém jiném ději, jednotlivé jeho články spolu spojovati v řetěz příčin a účinků, musíme tedy předpokládati též, že každý projev lidské vůle musí mít své příčiny. Hledíme-li však na trestní právo jako na soubor norem vypovídajících cosi, co má být, předpokládáme již možnost také jiného jednání, tedy předpokládáme, že člověk má možnost buď podle normy jednati nebo nejednati. Kdo tedy chce něco vypovídati o skutečném dění zločinu a trestání, a předpokládal by, že tu zákon příčinný neplatí, jednal by stejně, jako ten, kdo v geometrii plošné by se ptal po výšce. Naopak ten, kdo by jednal o trestních normách předpokládal, že člověk nemá možnosti se rozhodovati, že jeho jednání je příčinami podmíněno, dopouštěl by se stejného omylu. Rozdíl mezi determinismem a indeterminismem není tedy rozdíl ve zjevech, tak, že bychom podrobným zkoumáním zjevů spornou otázku tuto mohli rozluštit. Jde tu o rozdíl v předpokládech, s nimiž k předmětu svého zkoumání přistupujeme; podle toho ptám-li se, co je, či ptám-li se, co má být, předpokládám tam determinovanost lidského jednání, zde ji vylučuji.

Ony neplodné spory mezi klasickým a "moderním" směrem tedy vyplývají ze směsování sociologického zkoumání se zkoumáním právnickým. Neboť odpověď na otázku, co jest, co v prostoru a čase se děje při zločinu a trestání, nám může poskytnout jen sociologie, jako nauka o zjevech společenských. V právnických otázkách nám jde vždy o otázku, co býti má, a

na tuto otázku právě můžeme odpovědět jen důvodem, nikoliv příčinou. Neboť, kdybychom tu předpokládali, jako musíme předpokládati při otázce, co jest, že každý zjev je předem určen svými příčinami, neměla by naše otázka po tom, co býti má, smyslu.

Sociologické poznatky o zločinu a trestu shrnujeme v kriminální sociologii. Sociální zjevy jsou výsledkem jednak osobních vlastností lidí, jednak jejich vzájemného na sebe působení. Anthropologická škola italská (Lombroso : L' uomo delinquente, 1878, 5. vyd. 1896 a mn. j. Ferri : Sociologia criminale, 1881, Garofalo : Criminalogia, 1890) snažila se zločin vysvětliti vůbec především z osobních vlastností pachatelových, a viděla ve zločinu buď projev degenerace, nebo projev atavismu, nebo určité zrudnosti tělesné neb duševní.

Naproti tomu sociologický směr v užším slova smyslu klade větší důraz na vnější, především hospodářské podmínky zločinu (v. zvl. spisy Lisztovy : Strafrechtliche Aufsätze und Verträge. Prins : La criminalité, Boies : The science of Penology 1901). Z nejdůležitějších pomůcek ke zjištění vztahů mezi zločinností a určitými ciferně zjištěnými zjevy sociálními je kriminální statistika. (Viz zvl. Quetelet : Sur l' homme et le développement de ses facultés, 1836. Oettingen : Die Moralstatistik in ihrer Bedeutung für eine Sozialethik, 3. vyd. 1882, Fornasari di Verce : La criminalità e le vicende economiche dal 1873 al 1890. 1894, konečně oficiální publikace kriminálně statistické francouzské od r. 1827, německé od r. 1871, a rakouské od r. 1882).

Tento sociologický směr vytvořil mezinárodní ústředí v Mezinárodní jednotě kriminalistické (Union internationale de droit pénal) založené v r. 1889 Lisztem, Prinssem a van Hamelem, jež pořádala řadu mezinárodních sjezdů kriminalistických a vydávala svůj Bulletin.

Sociologická stránka výkonu trestu je hlavním předmětem t. zv. nauky vězeňské, správněji penologie. (Holtzendorf-Jagemann : Handbuch des Gefängniswesens 1888, Herr : Das moderne amerikanische Besserungssystem 1907, Wines : Punishment and Reformation 1895). Časopis : Revue pénitenciaire, vydávaná v Paříži Société général des prisons).

Poznatky penologické bývají zpravidla spojovány s úvahami reformními. Soustavné poznatky o účelném dalším vybudování trestního práva shrnujeme pod názvem kriminální politiky (srovn. mimo hořejší spisy kriminálně anthropologické, sociologické a penologické, jež obsahují též úvahy kriminálně politické, na př.: Aschaffenburg : Das Verbrechen und seine Bekämpfung, 2. vyd. 1906, Prins : Science pénale

et droit positif Saloilles : De l' individualisation de la peine 1898).

Technickou stránkou činnosti zločinné i odkrýváním stop zločinů se zabývá kriminalistika. (Gross : Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik, 5. vyd. 1908 a časopis : Archiv für Kriminalanthropologie und Kriminalistik, od r. 1899).

Čistě právní věda o trestním právu se dělí v nauku o trestním právu hmotném a o trestním právu formálním, či o trestním procesu.

Nauka o trestním právu hmotném pořádá systematicky poznatky o právních podmínkách výkonu trestní moci státní. Nauka o trestním právu formálním koná tutéž práci pokud jde o právní podmínky postupu, jehož při tom jest šetřiti.

Předmětem nauky o trestním právu jsou tedy toliko ony normy státní, podle nichž právním účinkem určitého jednání jako skutkové podstaty je trest. Norma trestního práva hmotného tedy vždy tvoří podmíněčné souvětí, v němž podmínkou je lidské jednání, právním účinkem trest. Onu podmínku nazýváme skutkovou podstatou, trest jako právní účinek sankcí.

Jde tedy v trestním právu hmotném vždy o právo příslušející státu. Tím liší se od trestního práva příslušejícího jiným svazům společenským, na př. rodině, církvi, zaměstnavateli (právo disciplinární); z téhož vnitřního důvodu, totiž, že tu vedle státního práva na trest se uplatňuje i právo kázně vyplývající ze zvláštního osobního poměru trestaného k trestajícímu, odlišujeme od obecného trestního práva trestní právo vojenské (trestní zákon vojenský z 15. ledna 1855, voj. trestní řády z 5. července 1912 ř.z. č.130, 131).

Od obecného trestního práva odlišujeme též právo trestní, jež si stát vyhradil s ohledem na určité své funkce správní, a jež vykonává jinými úřady, než soudy. Je to trestní právo policejní a poplatkové, do jisté míry i disciplinární.

Nejdůležitější učebnice trestního práva hmotného : Prušák : Rakouské právo trestní. Díl všeobecný 1912, zastaralé již : Sládeček : Úvod ve studium trestního práva 1866 a Jaklík : Katechismus rakouského práva trestního 1904. Krzymuski : Wykład prawa karnego, 3. vyd. 1911. Finger : Das Strafrecht, 2. vyd. 1902-1919. Janka-Kalina : Das österreichische Strafrecht 4. vyd. 1902. Stoos : Lehrbuch des österreichischen Strafrechts 1909-10. Komentář : Herbst : Handbuch des allgem. österr. Strafrechts, 7. vyd. 1883. Příručka : Lammasch : Grundriss des Strafrechts 4. vyd. 1911.

K právu německému v učebnice : Lisztovu s

velmi podrobnými poukazy literárními, 18. vyd. 1911, dále Bar : Handbuch, Berner : Lehrbuch, Binding : Grundzüge, Binding : Handbuch, Grundriss a Lehrbuch, Merkel : Lehrbuch, H.Meyer : Lehrbuch, Komentáře : Frank, Oppenhof, Olshausen.

K právu francouzskému v příručky a učebnice: Chauveau-Hélie : Théorie du code pénal, 6. vyd. 1887, Ortolan : Eléments du droit pénal 5. vyd. 1886. Villey : Précis d'un cours de droit criminel 5. vyd. 1891. Garraud : Précis de droit criminel, 8. vyd. 1904, týž : Traité théorique et pratique du droit pénal français 2. vyd. 1898. Vidal : Cours de droit criminel et de science pénitentiaire, 5. vyd. 1918.

K právu anglickému v. J.F. Stephen : A Digest of the criminal law, 6. vyd. 1904, týž : A history of the criminal law of England 1883. Kenny : Outlines of criminal law 1902. K právu americkému v. Wharten : A treatise on criminal law, 10. vyd. 1896.

Časopisy výhradně trestnímu právu věnované : Österreichische Zeitschrift für Strafrecht, od r. 1910, Archiv für Strafrecht od r. 1859, Der Gerichtssaal od r. 1894, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft od r. 1881, Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform, od r. 1904, mimo časopisy nahoře v textu uvedené. Srovn. i sbírku : Vergleichende Darstellung des deutschen und ausl. Strafrechts 1909 a Die Strafgesetzgebung der Gegenwart 1894.

§ 4. Přehled dějin trestního práva.

Trestní právo, totiž jakési primitivní normy o tom, jak nakládati s individuem, jež se prohřešilo proti uznaným pravidlům společného života, nacházíme na počátku právního vývoje každého národa, tak že možno říci, že teprve přes stíhání bezpráví se národově dostali k hájení práva. Nejstarší forma této reakce má formu sakrální : Vinník, jenž proti svému kmeni vyvolal pomstu bohů, má jim býti obětován. Paralelně vyvíjí se trestní reakce jako článek v bojích mezi kmeny. Škoda způsobená příslušníkem cizího kmene vede ke krevní mstě, již vykonávají všichni příslušníci kmene zasaženého proti příslušníkům kmene, k němuž náleží škůdce. Reakce tedy tu ještě nemá ráz individuální. Obětování bohům mírní se časem v klatbu, totiž vyloučení ze svazu, jež opět se mírní v trest smrti nebo zkomolení, poněvadž vyloučení znamená v pů-

vodní formě téměř jistou krutou smrt, poněvadž každý je oprávněn toho, kdo je v klatbě stihati jako zvěř. Krevní msta se pak mírní časem v systému komposičním, totiž ve zvyku, že poskytne-li kmen škůdcův poškozenému kmeni určitou náhradu, pokládá se krevní msta za uhaslou. Třetím kořenem trestního práva je dále moc vojevůdcova, postupovati proti těm, kdo poškozí válečné zájmy jako proti nepříteli. Konečně čtvrtý kořen možno viděti v moci otcově nad rodinou. (Srovn. Steinmetz : Ethnologische Studien zur ersten Entwicklung der Strafe 1894, Puglia : Evoluzione storica e scientifica del diritto e della procedura penale 1882. Letourneau : Sociologie 1892. Cleveland-Hall : Crime in its relation to social progress 1902).

Všechny tyto čtyři kořeny srostou konečně ve státní právo trestní vznikem jednotné státní moci, jež shrnuje jak pravomoc sakrální, tak zastupování kmene proti ostatním, tak moc patriarchální, a vojevůdcovskou. Tím, že mezi toho, kdo reakci vykonává a pachatele nastupuje nestranná státní moc, zrychluje se proces zušlechťování reakce, jednak jejím postupným omezováním na pachatele samého, jednak přizpůsobováním způsobu i míry reakce rázu činu. Tím také, že nyní reakce se děje s větší rozvahou, mohou postupně i úvahy účelnosti zatlačití slepý pud po pomstě.

Také v nejstarším římském právu nacházíme jak prvky sakrální (expiatio, exsecratio capitis et consecratio bonorum při určitých deliktech) tak prvky vzaté z práva na krevní mstu (při cizoložství, noční krádeži) a na komposici (si membrum ruit, ni cum eo pacit, talio esto, později pevné sazby při soukromých žalobách ex delicto na duplum, tripulum, quadruplum). Vlastním kořenem státního práva trestního u Římanů bylo hrubé provinění válečné (perduellio - velezrada) a hrubé provinění proti svazku rodinnému (parricidium - otcovražda). Při těchto dvou zločinech, k nimž se brzy přidružují méně významné další zločiny, nastupuje již v nejstarších dobách státní trest. Tyto skrovné počátky trestního práva státního ustupovaly s počátku mocnému rozvoji soukromého práva, v němž zvláště lex Aquilia řešila civilisticky otázku poškození cizího majetku.

Teprve snaha omeziti politickou moc stavu senatorského vede v 7. stol. města k založení zvláštní trvalé komise senátní, jež měla vyšetřovati stížnosti provinilců proti místodržícím (lex Calpurnia de repetundis z r. 605 a.u.c.). Lex Sempronia z r. 631 přenesla na rytíře pravomoc soudcovskou v těchto komisích (Quaestiones), jež nyní jako quaestiones perpetuae rozšiřovaly stále svou pravomoc trestní a staly se tak, ovšem z politických důvodů, zárodkem římských soudů trestních. Teprve reformami Sullovými (leges Corneliae)

setřen politický ráz těchto quaestiones, jež osazovány opět senátory, a měly pravomoc stihati i určité delikty obecné. Tak vedle delicta privata, jež v téže době byla propracována v ediktu pretorově, vzniká řada crimina publica, o nichž k žalobě kohokoliv z lidu soudily zvláštní quaestiones. Caesar a Augustus (leges Juliae) vytvořili pro tyto quaestiones jednotný ordo judiciorum publicorum. Trest jest jediný : aquae at ignis interdictio.

Za císařství vystupuje stále více do popředí vedle delicta privata a crimina publica třetí skupina, totiž crimina extraordinaria. Stihaly je úřady trestní pravomocí jménem císařovým pověřené k žalobě poškozeného tresty odstupňovanými jednak podle rázu činu, jednak podle stavu pachatelova. (Viz Inst. kniha 4. tit. 1-5, a 18, a Dig. 1. 47 a 48, Cod. 1. 9. Mommsen : Römisches Strafrecht 1899).

Ve středověku udržuje až do sesílení moci zeměpanské a konsolidace zřízení městského myšlenka komposice za trestné činy ústřední místo v soustavě trestních opatření. Jen pozvolna vnikají do této soustavy z římského práva tresty tělesné, pokud se nezachovaly jako dozvuky starých představ sakrálních. Glosatory a postglosatory italskými byly totiž zatím jednotlivé prvky římského práva sloučeny s právními zásadami zvláště longobardskými ve zvláštní italské právo trestní, jež postupně jednak populární literaturou juristickou, jednak s utužováním moci zeměpanské v jednotlivých zemských hrdelních řádech bylo více méně smíšeno s místními zvyklostmi převzato i ve střední Evropě. K zveřejnění trestního práva působil zvláště též boj proti obecně nebezpečným živlům, jež prostředky dosavadního práva, jež mělo především na mysli jen zájem přímo zasaženého, náležitě proveden býti nemohl. Tak vznikaly v jednotlivých územích t.zv. hrdelní řády, v nichž ovšem především trestní řízení bylo upraveno, v nichž však i hmotné právo trestní bylo vymezeno. Podle vzoru bamberského hrdelního řádu z r. 1507 vydán byl v r. 1532 Hrdelní řád Karla V. (Constitutio Criminalis Carolina, cit. CCC), jenž ve čl. 104-180 jedná o trestním právu hmotném. Ovšem platila Carolina jen subsidiárně jako obecné právo římské, ale vnitřní svou cenou, totiž jasností zpracované látky stala se základem pro další vývoj trestního práva ve střední Evropě. Pod více méně vydatným vlivem Caroliny vznikly pak během 16. a 17. století zemské hrdelní řády. Po sloučení Čech s rakouskými zeměmi počaly se i u nás uplatňovati vlivy jednotlivých rakouských zemských řádů, obsahujících i ustanovení trestní, tak již v zemském zřízení Ferdinanda I. z r. 1549 a v obnoveném zřízení zemském z r. 1627 resp. 1628.

V těchto zemských řádech a zřízeních, jež s utužováním moci zeměpanské stále více byly doplňovány jednotlivými kancelářskými nařízeními, v nichž zračí se duch neosvíceného absolutismu, uplatňuje se stále více a více myšlenka trestu odstrašujícího.

Tento ráz má zvláště též první jednotný zákoník trestní pro české země Hrdelní řád císaře Josefa I. z r. 1707 pro Čechy, Moravu a Slezsko, jenž ovšem uznává ještě podpůrnou platnost Caroliny i dosavadního práva zemského i městského.

Jako výhradně platný a jednotný trestní zákoník míněn jest teprve Hrdelní řád císařovny Marie Terezie z r. 1768 pro všechny t.zv. dědičné země rakouské (Constitutio criminalis Theresiana). Je celý proniknut myšlenkou odstranění, ponechává však soudci dosti volnosti, aby trestal podle volného uvážení v určitých případech, a ponechává v trestním řízení torturu, již do podrobností vylichuje. (Tortura odstraněna však již v r. 1776 vlivem císaře Josefa II.).

Mezi tím počíná se již na západě silná reakce proti příliš krutému dosavadnímu trestnímu právu. Filozofové osvícenští a encyklopedisté (zvláště Diderot, Montesquieu, Voltaire a Rousseau) vystupují jak ve jménu humanity tak ve jménu účelnosti proti dosavadním formám trestání. Největší vliv na další vývoj měl však spisek, jež v r. 1764 vydal Beccaria s názvem Dei delitti e delle pene. Trestní právo podle něho jest jen právo sebeobraný, jež každý společenskou smlouvou přenáší na stát. Nemá tedy také stát práva ukládati provinilci větší utrpení, než jakého je třeba, aby společnost na příště od trestných činů byla uchráněna. Z toho, že i trestní právo tvoří součást podmínek, za nichž lidé ve stát se sdružují (společenské smlouvy) vyvozuje Beccaria, že zločin i trest musí býti zákonem předem vymezeny. Tím zásadně vylučuje trestání podle analogie a arbitrární tresty.

Jedním z prvních zákonů, jež tyto zásady uvedly v život, byl trestní zákoník Josefa II. z 13. ledna 1787 (Všeobecný zákoník o zločinech a jich trestání), jenž upravuje jen trestní právo hmotné (obecný hrdelní soudní řád vydán v r. 1788), a stojí zcela na zásadě nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege. Ač odpuzující tresty tělesné, a trest smrti vůbec jsou v něm odstraněny, ukládá přece ještě tresty velmi kruté, zvláště trest přikování a vláčení lodí. Ty zmírněny za Leopolda II., za to v r. 1795 zase zaveden trest smrti na velezradu. Za Leopolda II. začínají též přípravné práce k novému trestnímu zákoníku, jehož osnova zavedena v r. 1796 jako Západohaličský trestní zákoník, a jenž konečně 3. září 1803 vyhlášen jako Zákoník o zločinech a těžkých po-

licejních přestupcích, jenž obsahuje opět, jako ve starších dobách právo hmotné i formální a rozpadá se ve dva díly, z nichž první jedná o zločinech, druhý o těžkých policejních přestupcích. Zásady, na nichž spočíval Josefinský trestní zákon, a jež zatím Velkou revolucí francouzskou byly uznány za podstatnou podmínku občanské svobody (Ústavodárné shromáždění francouzské již v r. 1790 prohlásilo zásadu rovnosti před trestním právem a zásadu, že zločiny i tresty musí býti předem v zákoně stanoveny) došly tu svého uznání, třeba by ve vymezení jednotlivých skutkových podstat, zvláště týkajících se deliktů politických a náboženských jasně bylo viděti stopy reakce proti době osvícenské.

Převraty státoprávní, jež v 19. století prožila říše rakouská, zvláště uplatnění zásad konstitučního státu po roce 1848 nedotkly se v podstatě tohoto trestního zákona. Místo všech reforem přinesla doba reakce jen nové vydání zákona z r. 1803, totiž trestní zákoník ze dne 27. května 1852 ř.z. č. 117, jenž s některými doplňky platil až do zániku Rakouska, a jenž podle čl. 2. zákona ze dne 28. října 1918 sb.z. a n. č. 11 tvoří prozatím i platné právo trestní na onom území republiky československé, jež bylo částí Rakouska. *) Podle téhož zákona platí prozatím na onom území, jež doposud náleželo k Uhrám, uherský trestní zákon o zločinech a přečinech (čl. V. zákona z r. 1878).

Brzy po vydání trestního zákoníku z r. 1852 uplatňují se snahy reformní. Osnova Hye-ova z r. 1867 byla přepracováním platného práva, počínaje osnovou Glaserovou z r. 1874 uplatňuje se v následujících osnovách příklad německého říšského trestního zákoníku z r. 1871, jenž byl též vzorem trestního zákoníku uherského. (Jsou to osnovy Pražákova z r. 1881 a dvě osnovy Schönbornovy z r. 1889 a 1891). Poněvadž mezi tím i v Německu počaly se uplatňovati snahy opravití říšský zákoník, počíná se od r. 1895 také v Rakousku pracovatí trestní zákon na nových základech. Tyto přípravné práce dospěly přes předběžnou osnovu z r. 1909 až k vládní předloze z r. 1912 (příl. 90. prot. panské sněmovny 21. zas. 1912).

Pozdější zákony, jimiž trestní zákoník z r. 1852 resp. 1874 byly doplňovány a opravovány budou uvedeny během výkladů.

(K dějinám trestního práva u nás v. Čelakovský : České dějiny právní. Hoegel : Geschichte des Oesterreichischen Strafrechtes 2 sv. 1904, 1905. Storch : Řízení trestní rakouské díl I. 1883).

Z cizích zákoníků nejdůležitější jsou francouzský Code pénal z r. 1810, německý říšský zákoník trestní z r. 1871 (osnova nového tr.z. z r. 1909) italský z r. 1889, a ruský z r. 1903

*) Podle §u 2. nařízení vlády rep. Čs. ze dne 11. března 1920 sb.z. an č. 152 rozšířena jeho platnost i na území Horního Slezska, jež podle mírové smlouvy Německa postoupilo naší republice.

Č Á S T O B E C N Á.

D í l I.

O pramenech práva trestního.

§ 1. Trestní zákon a jeho výklad.

čl. IV. ust. zák.

Jest z nejdůležitějších vymožeností hnutí směřujícího k ochraně individua proti přemoci státu, jež počíná se osvícenskou filosofií, vyvrcholilo ve Velké revoluci francouzské a rozšířilo se politickým hnutím směřujícím v jednotlivých státech k zabezpečení "práv lidských", že trestní právo v moderních státech jest výhradně právem zákonným. To jest : Za trestný čin možno pokládati jen to, co předem zákonem za trestné je prohlášeno, a trestati lze jen takovými tresty a v takové míře, jak zákonem předem je stanoveno. (Čl. IV. uv. zák. rak., § 1 uher.). V tom směru nečiní rozdíl ani t. zv. blanketové zákony trestní, t. j. předpisy trestní, jež předpokládají jinou normu, již by byly doplněny (na př. § 320.1, 434, 435 r.). Neboť trestní následky překročení oněch norem může míti právě jen, stanoví-li to trestní zákon.

Trestním zákonem ovšem rozuměti je nejen zákon, jenž výslovně je označen jako trestní zákoník, nýbrž každý zákon, jenž s určitým jednáním spojuje trest jako právní účinek, ježž uložiti přísluší trestním soudům.

Ústavní předpisy stanoví, co jest pokládati za zákon. Tam řešena je i otázka, pokud nařízení mocí výkonné neb státní smlouvy mohou míti moc zákona.

O výkladu trestních zákonů platí obecné předpisy interpretační (§ 6 o. z.) a zásady logického myšlení.

Tak zvláště ze zásady nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege, vyplývají pro interpretaci dva důsledky :

1. analogie je při výkladu trestního zákona přípustná jen potud, pokud se jí neprohlašuje něco za trestný čin,

co zákonem výslovně za trestný čin vyhlášeno není (na př. krádež elektriny podle analogie krádeže věcí movitých), a pokud se jí nemění zákonem stanovené způsoby a sazby trestní (na př. potrestání osoby poněkud slabomyslné uzavřením na odděleném místě podle analogie trestání nedospělých). Ovšem tam, kde zákon sám nutí k použití analogie, nelze ji odmítnouti. Tak v případech, kde zákon opomenul vyřknouti, kvalifikuje-li určitý čin za přečin či přestupek (§ 295, 296, 371, 374 r.) nebo tam, kde při některých přestupcích opomenul trest stanoviti (§ 365, 459, 525 r.).

2. Právní presumpce, ovšem vyvratitelná (praesumptio juris) mluví vždy ve prospěch obviněného (in dubiis pro reo, in dubiis mitius), čili v případě pochybností má přednost výklad obviněnému příznivější.

Zvláštní interpretační předpis platí co do počítání času. Počítá se totiž podle kalendáře (čl. VIII u. vz. rak. a § 3 uh.) a to a momento ad momentum (§ 17, 227 r.).

§ 2. Časová působnost trestního zákona.

čl. IV. ust. zák.

Ze zásady čl. IV. uv. z. r. a § 1. uh. (nullum crimen sine lege) plyne, že pro činy, jež byly spáchány po době, kdy trestní zákon vstoupí v platnost, jest výhradně rozhodný trestní zákon sám, leda ovšem, že by výslovně některé starší předpisy udržel v platnosti (jako na př. § 393, 2 r.).

Pokud jde o činy spáchané před touto dobou a o nichž do doby, kdy nový trestní zákon vstoupil v platnost nebylo právoplatně rozhodnuto, vyplývají z čl. IX. uv. z. r. tyto zásady :

1. Čin, jenž podle nového práva je beztrestný nebo mírněji trestný, posuzovati je podle práva nového.

2. Čin, jenž podle práva, jež platilo v době činu, byl beztrestný neb mírněji trestný, posuzuje se podle práva, jež platilo v době činu.

3. Vystřídalo-li se mezi činem a konečným rozsudkem několik trestních zákonů, sluší použití nejmírnějšího z nich.

Který zákon je mírnější, dlužno posuzovati nejen podle trestní sazby, nýbrž podle souboru právních následků, jež trestní zákon s činem spojuje, na př. dlužno přihlídnouti i k čestným následkům odstoupení, k okolnostem trestnost vylučujících nebo mírnících a pod.

Tyto zásady, jež jsou důsledkem principu in dubiis pro reo, platí též o trestních zákonech doplňujících

trestní zákonník. Platí též v obvodu dřívějšího uherského trestního zákona, ač trestní zákonník uh. v § 2 výslovně řeší jen případ ad 3.

§ 3. Působnost trestního zákona co do místa a osob.

Podle čl. 2. zákona ze dne 28. října 1918 sb.z.a n. č. 11 zůstávají veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení prozatím v platnosti. Poněvadž pak území republiky se skládá z částí trojího právního území, totiž z území práva rakouského, uherského, a pokud jde o části Slezska nově nabyté i německého, platí v něm v oboru trestního práva trojí právo, každé na svém dosavadním území. Je to ovšem stav prozatímní, jenž se mění stále tím, že republika již vydala některé zákony trestní pro celé území její platné, a že nepochybně v dohledné době vydá též pro celé území jednotný trestní zákonník.

Do té doby však dlužno rozeznávat ono trojí území. V těchto přednáškách zabýváme se především trestním právem, jež platí v území někdejších zemí rakouských, tedy Čechy, Moravy, Slezska a nově nabytých částí území dříve dolno- a hornorakouského (zkráceně citováno r.). Jen k vůli srovnání uvádíme též ustanovení práva platného na Slovensku a v jiho-karpatském Rusínsku, totiž práva uherského (zkráceně cit.u.).

Tato různá práva platí vedle sebe jako právo československé republiky, a nelze tudíž území jednoho práva oproti území práva druhého pokládati za cizinu ve smyslu trestního práva. Zásadně každý trestní soud používá práva platného na území, pro něž je zřízen. Oa tohoto pravidla, jež vyplývá z toho, že dosavadní předpisy o místní působnosti trestního práva, či o t.zv. trestním právu mezinárodním zůstaly nezměněny, obsahuje důležitou úchylku nový odst. § 51 tr.ř. resp. § 16 tr.ř.u. jež připojeny zákonem ze dne 18. prosince 1919 sb.z.a n. č.1. ex 1920 pro případy, kdy řízení se koná u jiného soudu, než u soudu spáchaného činu. V tom případě předpokládá, že místo spáchaného činu je v tuzemsku, soudí se podle hmotného trestního práva platného v místě spáchaného činu (na př. soud na Moravě, jenž má souditi o činu spáchaném na Slovensku, soudí podle uherského trestního zákona, a naopak).

O tom, co pokládati jest za území pravomoci a tedy i zákonům určitého státu podléhající, platí obecné zásady mezinárodního práva. Tak jmenovitě počítá se k území t.zv. územní vodstvo, totiž část moře na tři mořské míle od

odlivu. Válečné lodi pokládají se za součást území svého státu, ať se nacházejí kdekoliv, obchodní lodi, pokud se nacházejí na širém moři. (Podle č. 273 mír. smlouvy s Německem a 225 mír. smlouvy s Rakouskem uznává se i právo československé republiky, aby měla svou námořní vlajku, předpokládá se, že lodi pod touto vlajkou plující budou zapsány do loďního rejstříku, jenž se povede na některém místě území československého).

Všechny osoby nalézající se na státním území podléhají jeho trestnímu právu. Vynaty jsou :

1. z důvodů státoprávních osoby nadané poslaneckou imunitou. Podle § 23 úst. listiny (zák. z 29. února 1920 sb.z. a n. č. 121) nemohou členové Národního shromáždění býti vůbec stíháni pro své hlasování ve sněmovně nebo ve sněmovních výborech. Pro výroky učiněné tam při výkonu mandátu podrobeni jsou jen disciplinární moci své sněmovny. (Vztahuje se tedy nyní immunita jen na výroky (ne tedy na jiné činy) učiněné při výkonu poslaneckého mandátu a to ve sněmovně nebo ve sněmovních výborech (ne tedy na př. ve voličských schůzích)).

Poznámka: Oa immunity nutno lišiti vyloučené stíhání či t.zv. exemci procesní. Ta znamená, že osoby jí požívající nemohou po dobu, po níž trvá důvod exemce, býti trestně stíhány. Jakmile tento důvod odpadne, možno je zase trestně stíhati, a jsou tedy pak za své trestné činy v době exemce spáchané, plně odpovědní. Této exemce požívají :

a) prezident republiky podle § 67 ust. listiny, vyjímaje případ velezrady, kdy jej pak soudí senát, b) poslanci, leda že by příslušná sněmovna dala svolení k jejich stíhání (§ 24 ust. listiny). Odepře-li sněmovna souhlas, je stíhání na vždy vyloučeno.

2. Z důvodů práva mezinárodního nepodléhají tuzemským trestním soudům (požívají t.zv. exterritoriality) :

a) náčelníci cizích států, členové jejich rodin, a ostatní osoby, které je do ciziny doprovázejí. Z lidí domácích a služebných ovšem jen ty, jež jsou příslušníky onoho státu, jako náčelník (§ 61 tr.ř.),

b) vyslancové, členové jejich rodin a úředníci vyslané s nimi se svými rodinami. Služebnictvo s toutéž výhradou, jako nahoře.

Konsulové a konsulátní úředníci nepožívají exterritoriality, nestanoví-li mezinárodní smlouvy něco jiného. Obecně se však uznává nedotknutelnost konsulátních archivů.

c) Cizí oddíly vojenské a cizí válečné lodi, nacházející se se svolením našeho státu na jeho území, resp. v jeho vodách.

Zvláštními úmluvami bývá o to postaráno, aby svědek, jenž z cizozemka se dostavil k našemu soudu a zločinec, jenž mu byl vydán, nebyli stíháni oni vůbec, tento pro jiné činy, než pro něž byl vydán. Také v některých smlouvách vyhraženo jest cizímu státu stíhati činy, spáchané na jeho lodích. Náš stát ještě takových smluv neuzavřel.

3. Z důvodů vhodnosti nepodléhají pravomoci občan- ských soudů trestních

a) osoby, podrobené pravomoci soudů vojenských (§ 7 voj.tr.ř. ze dne 5. července 1912 ř.z. č. 130 a 131);

b) vězňové v samostatných trestnicích, a chovanci donu- covacích pracoven a polepšoven, pokud jde o přečiny a přestupky v těchto ústavech spáchané a za doby jejich pobytu tam stíhané. Za takové činy trestá správa ústavu cestou disciplinární (naří- zení ministerstva vnitra ze dne 4. července 1860 ř.z. č. 173 a ministerstva spravedlnosti ze dne 13. ledna 1882 č. 264).

§ 4. T.zv. mezinárodní právo trestní.

§§ 36-40, 234, 235.

Mezinárodním právem trestním nazýváme soubor norem státního práva trestního, upravujících trestání činů, spáchaných mimo státní území, nebo na státním území cizozemcem. Není to tedy skutečné mezinárodní právo, nýbrž součást trest- ního práva vnitrostátního, jež ovšem z velké části bývá pod vlivem mezinárodních zvyklostí nebo důsledkem mezinárodních smluv.

Otázky sem spadající bývají řešeny podle urči- tých zásad t.zv. mezinárodního práva trestního. Zásady tyto jsou :

1. zásada territoriality, podle níž přísluší státu stíhati podle svých zákonů všechny činy, jež spáchané byly na jeho území, ať tuzemci, neb cizozemci;

2. zásada personality, podle níž státu přísluší stíhati vlastní příslušníky, ať se dopustili trestného činu v tuzemsku, nebo v cizozemsku;

3. zásada ochrany, podle níž státu přísluší stíha- ti všechny činy, dotýkající se jeho právních zájmů, ať byly spáchané v tuzemsku nebo v cizozemsku, tuzemcem, nebo cizozem- cem, a

4. zásada práva světového, podle níž přísluší státu stíhati všechny činy trestné, ať spáchané kýmkoliv, kde- koliv, a ať přímo se dotýkají zájmů stíhajícího státu nebo ne.

V pozitivním právu bývá v různé míře použito všech těchto zásad.

Tak v platném právu rak. platí

1. zásada territoriality obecně, pokud (jako co do lodi v přístavech) neplatí zvláštní smlouvy. Přísluší tedy našemu státu stíhati všechny činy na jeho území spáchané, ať jest pachatelem tuzemec nebo cizozemec, a ať čin jest zločinem, přečinem, či přestupkem (§ 37 a 234 odst. 1.r.), (§ 5 u.).

2. Zásada personality platí na území rakouském ta- ké obecně. Dopustí-li se tedy náš příslušník v cizině trestné- ho činu, soudí jej naše soudy podle našeho práva. Úchylnka tu nastává však potud, že byl-li náš příslušník za tento čin v ci- zině již potrestán, tu se mu trest v cizině vytrpěný, jde-li o zločin, včítá do trestu zde uloženého (§ 36 r.); jde-li o pře- čin, neb přestupek, a byl-li pro tento čin náš příslušník již v cizozemsku potrestán, nebo trest mu tam prominut, tedy nepo- dléhá již zdejšímu stíhání (§ 235 r.). Tatáž zásada platí i na území uherském (§ 8 u.).

3. Zásada ochrany platí, pokud jde o zločin vele- zrady, podle § 58, falšování našich veřejných úvěrních papírů a mincí (§ 106-121) a přečinu podle § 295. Pro tyto činy sti- hají naše soudy jak tuzemce, tak cizozemce, ať spáchali svůj čin v tuzemsku, nebo v cizozemsku. O včítání trestu platí tu ustanovení § 36.

Pokud jde o území kdysi uherské, platí táž zásada ochrany co do zločinů a přečinů, velezrady, zrady státu, vzpoury a falšování našich úvěrních papírů a mincí (§ 7 u.).

4. Zásada práva světového platí subsidiárně při zločinech potud, že náš stát stíhá činy v cizině cizincem spá- chané, zdráhá-li se cizí stát pachatele převzítí. V tomto pří- padě však nutno též přihlížeti k cizozemskému právu potud, po- kud jest mírnější. Pro přečiny a přestupky cizozemci v cizině spáchané nestíhají naše soudy, vyjma v případě přestupku § 10 zákona o podmorských laněch ze dne 30. března 1888 ř.z. č. 41 (§ 234, 2.).

Rovněž na území kdysi uherském platí zásada práva světového při zločinech a přečinech subsidiárně (§ 9 u.). Podobně jako § 36 r. ukládá i § 11 a 12 u., aby se přihlíželo v takových případech k mírnějším předpisům cizího práva. Včítá- ní trestu v cizině vytrpěného ukládá tu § 13.

§ 5. Vydávání zločinců.

Zásady právě uvedené mohou býti modifikovány státními smlouvami o vydávání zločinců (§ 41 r., § 9 u.). Při těchto státních smlouvách bývají zachovávány tyto zásady :

- a) svých příslušníků nevydáváme (§ 36, 1, 235.1.r. a § 17 u.);
- b) cizích rozsudků nevykonáváme (§ 36.3, 235.2,r., § 18 u.);
- c) pro delikty politické a delikty nepatrné se nevydává;
- d) vydaný nesmí být stíhán pro jiný čin, než pro který cizí stát vydání povolil (zásada speciality);
- e) trestný čin musí být trestný podle zákonů obou smluvních států (zásada souhlasné normy).

Vyjednávání o vydání děje se vůbec cestou diplomatickou za součinnosti soudu. Někdy ovšem smlouvou jest prohlášeno za přípustné přímé jednání mezi soudy. Konečné rozhodnutí o vydání přísluší z pravidla ministru spravedlnosti.

Na území kdysi uherském přísluší též ministru spravedlnosti, aby nařídil stíhání cizozemce naším státem, odepre-li cizí stát jej převzítí (§ 9 u.).

D í l II.

O činu trestném.

Ú V O D .

Pojem a rozdělení činů trestných.

Trestný čin je jednání bezprávné, zaviněné a trestné. To znamená, že nemůžeme každé jednání právu se přičítící (delikt) pokládati za trestný čin, nýbrž jen to, jež jest zaviněno a při němž zákon předem prohlásil jeho trestnost. (Nullum crimen sine lege).

Poněvadž podle toho musí čin, má-li být trestný, vykazovati určité znaky zákonem stanovené, čili být typický, jest podstatným úkolem nauky o trestním právu uvědomiti si jasně tyto znaky. Jsou pak všechny trestným činům neb větším jich skupinám společné, jež nazýváme znaky obecnými, a

o nichž pojednáváme v části obecné. Vedle toho jsou znaky, jimiž právě jednotlivé typy trestných činů vzájemně se liší, a jež nazýváme znaky zvláštními toho neb onoho činu, o nichž pak jednáme v části zvláštní. Tak na př. definice krádeže v § 171 r. shrnuje jen zvláštní znaky krádeže. Abychom čin mohli jako trestný čin stíhati, musí krádež vykazovati vedle těchto zvláštních znaků ještě obecné znaky trestného činu.

Jak obecné tak zvláštní znaky trestného činu týkají se buď hmotného vnějšího světa, neb vnitřního duševního života pachatelova. Podle toho rozeznáváme objektivní a subjektivní znaky trestného činu.

Trestné činy dělíme :

1. podle tíže činu ve zločiny, přečiny a přestupky. Trestní zákonník z r. 1803 rozeznával a upravoval ve dvou samostatných dílech zločiny, a těžké policejní přestupky. Při revizi z r. 1852 byla část o těžkých policejních přestupcích přepracována potud, že byla jako druhý díl připojena k oddílu jednajícím ozločinech, a činy v tomto díle shrnuté byly rozděleny v přečiny a přestupky.

Zločiny jsou činy nejtíže trestné, což jeví se jak v trestech samých, tak v následcích odsouzení, i podmínkách promlčení. Někdy čin, jenž obyčejně jest přestupkem, stává se zločinem za určitých těžkých okolností. Tak ublížení na těle, krádež a zpronevěra, podvod. Za zločin dále možno podle §u 1. pokládati jen čin, spáchaný úmyslně, kdežto z přečinů a přestupků jsou některé dolosní, jiné kulposní.

Přečiny jsou z pravidla těžší činy, než přestupky. Ale pro toto rozlišení někdy rozhočnými byly i úvahy procesuální, potud, že za přečiny prohlášeny činy, o nichž souditi mají soudové sborové, kdežto přestupky přikázány jsou soudům okresním, a soudí o nich soudce jediný. Na území kdysi uherském člení se činy ve zločiny a přečiny. Také tu rozdíl spočívá v tíži těchto činů. Vedle toho pak ve způsobu potrestání. Za zločin totiž možno tu pokládati jen čin, na nějž jest vypsán trest smrti, káznice nebo žaláře. Na přečin vypsán jest trest vězení, nebo pokuty. Státní vězení pak ukládá se na zločiny na dobu delší pěti let, na přečiny na dobu kratší.

Ostatně jak bývalé rakouské, tak bývalé uherské právo uvádí z pravidla při každém činu, je-li to zločin, či přečin, po případě přestupek.

2. Podle iniciativy trestního stíhání rozeznáváme delikty soukromožalobní a veřejnožalobní. Pravidlem jest, že trestné činy se stíhají z povinnosti úřední zvláštním úředníkem, t.zv. státním zástupcem, a že jsou tedy veřejnožalobní. Jen výjimečně přenechává bývalé rakouské právo soukromníkovu právo ke stíhání.

sonkro-žalobní
resté činy ka - úmyslné stihatelé (poda návrh - úmysl)
ke zmocnění stihatelé (státní zastupitelství musí si vyžádat zmocnění státního zástupce)

Mezi těmito dvěma druhy stojí činy, stihané ke zmocnění a t.zv. delikty návrhové. Oba tyto druhy činů náležejí ke skupině deliktů veřejnožalobních. Ale veřejný žalobce musí si při první skupině vyžádati zmocnění úřadu neb osoby jiné (viz na př. čl. IV. a V. zákona ze dne 17. prosince 1862 ř.z. č. 8 ex 1863), nebo může stihati jen na základě návrhu oprávněné osoby, na př. § 246 zákona o přímých daních osobních ze dne 25. října 1896 ř.z. č. 220 a § 524 tr.z., ač jest sporno, nejde-li tu o soukromou žalobu.

3. Co do určitých právních důsledků liší se delikty politické od prostých. Zvláštnost deliktů politických jest :

- a) podle mezinárodních smluv se političtí zločinci zpravidla nevydávají;
- b) politické zločiny a přečiny náležejí ku příslušnosti soudů porotních (čl. 11. st.z.z. z 21. prosince 1867 ř.z. č.144);
- c) osoby odsouzené pro politické zločiny a přečiny požívají ve vazbě některých výhod (nejvyšší rozhodnutí z 28. října 1849, ministerské nařízení z 24. června 1867);
- d) následky odsouzení pro zločiny politické zmírněny byly § 6 novelly z 15. listopadu 1867.

Jaké činy dlužno pokládati za politické, ustanovují dotyčné předpisy. (Tak čl. VI. u.z. k trestnímu řádu a předpisy nahoře citované).

4. Podle způsobu provedení rozeznáváme od jiných delikty tiskové. Tu totiž nastávají některé zvláštnosti co do promlčení, i některé odchylky procesuální.

Rozeznávají se pak :

- a) Tiskové delikty obsahové, t.j. činy, které již dle obecného práva jsou trestné (na př. rušení veřejného pokoje, urážka na cti), byly-li spáchány tiskopisem;
- b) tiskové delikty pořádkové, t.j. přestoupení zvláštních předpisů tiskového zákona.

5. Podle povahy výsledku rozeznáváme činy poruchové a útočné, při nichž se k trestnosti vyhledává skutečná nějaká škoda, resp. při útočných úmysl konkrétní škodu přivoditi. Od nich se liší delikty ohrožující, a delikty z neposlušnosti, při nichž čin jest dokonán, bez ohledu na to, zda úmysl na konkrétní škodu směřoval.

6. Podle rázu činnosti rozeznáváme činnost komissivní a omissivní. Jednání trestné, totiž může spočívatí buď v tom, že někdo předsevzal činnost, již předsevzítí neměl (Committere), nebo že nepředsevzal činnost, již předsevzítí měl (Omittere). Zvláštní skupinu tvoří t.zv. nepravé delikty omissivní. Jsou to takové činy, jež trestány jsou jen tehdy, nastane-li z opomenutí určitý výsledek. Na př. usmrtí-li mat-

konání podporuje rozkazem opomenutí

ka úmyslně dítě tím, že opomene mu dáti potravu.

7. Podle zasažených právních statků členíme delikty v delikty proti jednotlivci, proti zájmům obecným, a proti zájmům státním. V každé z těchto skupin pak můžeme tvořiti skupiny, podle jednotlivých zájmů sem spadajících na př. v prvé skupině lišíme činy proti životu a zdraví, proti cti, svobodě, majetku, atd., v druhé proti obecné bezpečnosti, proti obecným zájmům hospodářským, mravním atd., ve třetí proti trvání státu, proti státní moci, státní správě a pod.

8. S ohledem na osobu pachatelovu členíme činy trestné v delikty obecné a stavovské, podle toho, zda se jich může dopustiti každý, či jen člověk určitého povolání, na př. obchodník, lékař, úředník. Nevlastními delikty stavovskými nazýváme ty, jež jsou sice obecně trestné, při nichž však nastupuje přísnější sazba trestní, dopustí-li se jich osoba, určitého povolání. (Na př. zpronevěra v úřadě).

K deliktům stavovským náležejí zvláště i delikty vojenské, jichž mohou se dopustiti toliko osoby stavu vojenského.

O d d í l I.

Obecné subjektivní znaky trestných činů.

§ 1. Subjekt trestných činů.

Poněvadž trestním právem nazýváme tu část veřejného práva, již vymezena je pravomoc státu proti individuí z podnětu trestného činu činiti opatření trestní, může subjektem trestného činu býti toliko člověk. Právnícké osoby, třeba by byly pro obor práva soukromého a některé okrsky práva veřejného způsobilé k právům i k povinnostem, v oboru trestního práva této způsobilosti nemají.

Právní způsobilost býti subjektem trestného činu nazýváme přičetností. Poněvadž trestní právo upravuje reakci státu proti pachateli trestného činu, musí ten, kdo za trestný čin má odpovídati, býti způsobilý jej vykonati, čili v oboru trestního práva splývá způsobilost k právům se způsobilostí k právnímu jednání. Jakékoliv zastupování je tu vyloučeno.

Jednání (předpoklad psychický a fyzický)

Příčetnost ve smyslu trestního práva je tedy pojem čistě právní. Znamenat ony vlastnosti, jež pachatel trestného činu musí mít, aby ve smyslu trestního práva zaň mohl odpovídati. Z toho plyne, že i tam, kde právo činí tuto právní kvalifikaci individua závislou na určitých vlastnostech psychických, není věcí znalce, psychiatra, aby rozhodoval o otázce příčetnosti, nýbrž aby jen zjišťoval ona fakta, laikovi nepřístupná, na jejichž základě by si soudce učinil představu o tom, zda způsobilost k právům, t. j. právní schopnost býti ke státu v poměru trestním právem předpokládaném, jest v daném případě dána.

Platné právo neobsahuje definice příčetnosti. Tím jest řečeno, že zásadně každé individuum jest schopno býti subjektem trestného činu, leda že by u něho se vyskytly některé okolnosti, jež zákon výslovně uvádí jako okolnosti příčetnosti vylučující.

Ze srovnání těchto okolností příčetnost vylučujících vyplývá, že zákon k příčetnosti požaduje :

1. schopnosti intelektuální, t. j. normální vědomí, jak o světě vnějším, tak o vlastním jednání, a
2. vlastnosti volní, čili normální schopnost ovládati vlastní své jednání.

Obojí tato schopnost může býti vyloučena buď úplným bezvědomím, nebo abnormální činností duševní. Tato abnormálnost zase může býti přivoděna buďto opožděným duševním vývojem, nebo později nastalou duševní chorobou. Jak intelektuálních, tak volních schopností nabýváme teprve věkem. Proto také určitý věk musíme pokládati za podmínku příčetnosti.

V platném právu r. jsou okolnosti příčetnosti vylučující vypočteny v § 2 a-d. Nadpis tohoto paragrafu jedná nesprávně o vyloučeném zlém úmyslu. Podle intencí auktorů dlužno tu klásti důraz na slovo zlý. Nemělo tedy býti zařazením okolností příčetnosti vylučujících do § 2 řečeno, že osoba nepřičetná nemůže jednati úmyslně. Mělo jen býti řečeno, že tento úmysl nemůže býti zlý, t. j. ve smyslu trestního práva protiprávní.

Okolnosti tyto příčetnosti vylučující jsou :

1. porucha mysli, či duševní choroba. Nezáleží na tom, zda duševní choroba jest nevléčitelná (§ 2 a), či zda jest pomíjející, zvláště tedy zda tu jde o psychosu periodickou. Otázka, jak posuzovati činy, spáchané v jasném mezidobí (lucida intervalla), záleží na tom, zda skutečně u osob, jež střídavým pomínutím mysli jsou stíženy, možno mluviti o úplně normálním duševním životě v obdobích mezi dvěma záchvaty.

Zákon nerozeznává od duševní choroby slabomyslnost, jež se vyskytuje zvláště buď ve formě nedokonaného neb silně opožděného vývoje, takže osoby, jí stížené, zůstávají v

duševním směru dětmi, nebo ve formě úpadku duševních schopností následkem stáří.

Zákon r. též nemá výslovného ustanovení o hluchoněmých. Nutno tedy u nich v každém jednotlivém případě zkoumati, zda snad následkem své vady byly stíženy opožděním svého vývoje a zůstaly tedy na stupni dítěte.

2. Dočasné porušení vědomí. Jest to stav, v němž člověk fysicky i duševně vyvinutý a duševně zdravý pozbývá na čas normální vědomí. Sem náleží spánek, rozespalost, horečné delirium, a otrava, zvláště alkoholem, opiem a pod. konečně omámení, na př. magnetisováním neb hypnotisováním.

Tyto stavy vylučují příčetnost jen tenkrát, dostoupilo-li pomatení smyslů jimi přivoděné zvláště vysokého stupně. Zákon to vyjadřuje slovy, že pachatel si he byl činu svého vědom. To jest normální případ vážnějších poruch v naznačeném směru, že totiž u pacienta nastává t. z. amnesie. Slova tato však nemožno vykládati doslovně. Spadá sem totiž i případ, kde pachatel jest si vědom, co činí, ale porucha právě spočívá v tom, že není s to, aby svou vůli ovládl. Tak tomu bývá v některých případech hypnosy, i silného affektu. Porušení vědomí, které nedosahuje tak vysokého stupně, nevylučuje příčetnost, může však býti okolností polehčující (§ 46 b.).

Ovšem může za jistých okolností úmyslně přivoděná porucha mysli býti prostředkem k provedení trestného činu. To chce zákon vyjádřiti slovy "nemaje zločin v úmyslu". V tom případě ovšem čin se přičítá, poněvadž v době, když pro poruchu vlastní mysli pachatel se rozhodl, byl jak předpokládáme, příčetný. Je pak možno tímto způsobem spáchat jak čin kulposní, tak čin dolosní. Kulposního činu dopouští se tu pachatel, jestliže na příklad se opil, ač věděl, neb vědět měl, že tím způsobí nějaký trestný čin, na př. opomene splniti povinnost podle §u 337. Poněvadž ale zvyk opíjetí se při určitých povoláních jest vždy spojen s nebezpečenstvím, trestá se zastaralé opilství podle §u 524, jako přestupek proti mravopěčnosti. Vůbec pak opilství právě vzhledem na jeho nebezpečnost se trestá podle § 523 tenkrát, dopustil-li se někdo v opilství činu, který by jinak byl zločinem. Spáchaní takového činu v opilství jest tu objektivní podmínkou trestnosti, t. j. nezáleží na tom, zda pachatel ve stavu opilství si byl vědom svého jednání, neb ne. Od tohoto případu jest lišiti případ, kdy někdo, maje úmysl provésti určitý trestný čin, přivodil si poruchu mysli, aby jej jistěji provedl. (Actio libera in causa). V těchto případech ovšem opilství a podobné neomlouvá, poněvadž bylo toliko prostředkem k uskutečnění činu v příčetném stavu připraveného.

Podle práva na území dříve uherském platného jest přičetnost vyloučena 1. bezvědomím, a 2. takovou poruchou duševní činnosti, že jest jí vyloučeno svobodné ovládnání vlastní vůle (§ 76). Hluchoněmí jsou podle § 88 nepřičetní, nemá-li potřebné schopnosti, již je třeba k poznání trestnosti činu.

3. Nedostatek věku. Poněvadž duševní schopnosti vyvíjejí se pozvolna a individuálně různě rychle, mělo by se vlastně v každém případě zkoumati, zda pachatel mladistvý již potřebného stupně duševní vyspělosti dosáhl. Jako v jiných oborech právních, bývá však i v trestním právu stanovena určitá věková hranice, až do níž dítě se pokládá za vůbec nezpůsobilé k právnímu jednání pro obor trestního práva závažnému, poněvadž pak, jak bylo řečeno, v trestním právu způsobilost k právnímu jednání splývá se způsobilostí k právam, jsou děti do této věkové meze pokládány za nepřičetné.

Mezi toto období naprosté trestní neodpovědnosti a období plné trestní odpovědnosti vsouvají však zákony přechodné období a to dvojím způsobem: buď tak, že v tomto období osoby mladistvé odpovídají toliko za určité činy, jejichž trestnost normálně již jsou s to pochopiti, jsou však za ně trestány způsobem věku přiměřeným; nebo tak, že se soudci ukládá, aby v tomto období v každém jednotlivém případě zkoumal, zda mladistvý již dosáhl onoho stupně vývoje, jaký se předpokládá u dospělých osob. Tu tedy platí ve věku dětském nevyvratitelná, v období věku mladistvého vyvratitelná domněnka nepřičetnosti.

Na území dříve rakouském platí prvá, na území kdysi uherském druhá úprava.

Nutno tedy podle rak. práva rozeznávati:

1. Věk dětský sahající do dokonání 10. roku.

V tomto období pokládá se člověk za zcela nepřičetného, a činy, jichž by se snad dopustil se přenechávají kázní domácí (§ 237. 1.). Odevzdání do polepšovny, jež by tu mohlo podle 16. zák. ze dne 24. května 1885 nastati, není opatřením rázu trestního, což patrně zvláště z toho, že by mohlo stejně nastati, i kdyby potřeba intensivnější výchovy polepšovnicí byla jinak prokázána, než činem jinak trestným.

2. Věk nedospělosti sahající od dokonání 10 do dokonání 14 roku. Tu jest třeba rozeznávati:

a) Je-li čin, jehož se nedospělý dopustil, takový, že, kdyby se ho dopustila osoba starší, by jí byl přičítán jako zločin, přičítá se nedospělému jako zvláštní přestupek, t.zv. přestupek nedospělých, a trestá se zvláštním způsobem, totiž uzavřením na odděleném místě do 6 měsíců (§ 2 d, 237.2, 269.a, a 270). Předpokládá se tedy, že čin má jak objektivní, tak i

subjektivní znaky zločinu. Proto i tu může nastati beztrestnost, nedostává-li se na př. zlého úmyslu (na př. pro omyl) nebo přičetnosti (na př. pro slabomyslnost). Tím se liší případ § 237 od případu § 236, kde spáchání činu, jež by jinak byl zločinem je pouze objektivní podmínkou trestnosti opilství, a nevyhledává se tedy, aby tu byly subjektivní náležitosti zločinu, poněvadž jinak by tento předpis ve většině případů neměl smyslu; vždyť právě se předpokládá, že čin byl spáchán v opilství, jež z pravidla vylučuje možnost míti nějaký úmysl.

Místem, kde se vykonává trest uzavření na odděleném místě, může být jakékoliv místo, rozdílné od věznice; může jí zvláště být polepšovna (nař. min. sprav. ze dne 23. ledna 1899, a ze dne 7. května 1903). V rozsudku může mimo to být vyřčeno, že nedospělý může po přestálém trestu být odevzdán do polepšovny. Odevzdání samo uloží a dá vykonati politický úřad zemský po předchozím usnesení zemské komise. V polepšovně může být nedospělý chován, pokud toho účel výchovy žádá, nikoliv však přes 20 rok věku (§ 8 z. ze dne 24. května 1885, ř.z. č. 89, a § 7 a 14 zákona z téhož dne, ř.z. č. 90).

b) Je-li skutek sám o sobě přečinem nebo přestupkem, nastává zase jako u dětí beztrestnost. Nedospělý však může, nestačí-li kázeň domácí, být odkázán pokárání a opatření úřadu bezpečnosti (§ 269 b a 273). Policejní pokárání nemá tu ráz výkonu policejní moci trestní, nýbrž policie mravnostní. Při nedospělých, kteří jsou zcela zpustlí, může toto opatření záležeti v tom, že bezpečnostní úřad vymůže u zemské komise jejich dodání do polepšovny, ovšem jen tehdy, není-li po ruce jiného prostředku, aby bylo dosaženo řádného vychování (§ 8.2, cit. zák. ř.z. č. 89).

c) Osoby dospělé pokládají se až do důkazu opaku za plně přičetné. Toliko věk mladistvý do dokonání roku 20 má ještě význam jako okolnost polehčující (§ 46 a), vylučující zvláště uložení trestu smrti, a doživotního žaláře, místo nichž tu nastupuje těžký žalář od 10 do 20 let.

Počítání věku děje se podle kalendáře (čl. 8 uvoz. zák.) a momento ad momentum. Poněvadž však okamžik narození z pravidla nelze zjistiti, nutno podle zásady in dubiis pro reo počítati celý poslechní den ve prospěch obviněného.

Na území dříve uherském platí nyní v tomto směru čl. zákona XXXVI z r. 1908. Děti do dokonání 12 roku nemohou být soudně ani stihány ani trestány. Jejich polepšení přenechává se rodině, škole, po případě úřadu poručenskému. (§ 15).

Od dokonání 12 do dokonání 18 roku sahá t.zv. období pochybné přičetnosti. Osoba v tomto věku (mladistvý) nemůže být činěna odpovědnou podle trestního práve,

12
18
200

jestliže nebyla rozumově i mravně dosti vyvinutá, aby mohla býti potrestána. Kladě se tu tedy důraz na schopnost reagovati na trest způsobem, jaký předpokládáme u dospělých. Není-li tu této schopnosti, naloží se s mladistvým stejně jako s dítětem. Úchylka je jen v tom, že i trestní soud může takového mladistvého odkázati do polepšovacích výchovy, je-li ve svém okolí vydán mravní zkáze, nebo hrozí-li mu zpustnutí. Ale i je-li tu předpokládaná schopnost, nenastupují pravidelně trestní sazby, nýbrž buď důtka, nebo propuštění na zkoušku, nebo polepšovacích výchova, nebo trest vězení neb státního vězení (§ 16 a 17. Zákon v § 17-31 podrobně vypisuje, jak se tyto jednotlivé tresty ukládají, a jaké mají účinky).

Po dokonání 18 roku nastává plná trestní odpovědnost, ale místo trestu smrti a doživotní káznice ukládá se trest káznice od 10-15 let, jenž, jsou-li tu okolnosti polehčující, může býti snížen, jde-li o trest smrti až na 3, jde-li o doživotní káznici až na 2 leta káznice.

Poznámka : V literatuře veden byl spor o t.zv. zmenšenou přičetnost. Tímto názvem označují se ony stavy duševní, jež nelze označiti za zcela normální, při nichž však též nedostoupila porucha takového stupně, že by schopnost poznati trestnost činu a vůli svou podle tohoto poznatku ovládnouti, byla vyloučena (na př. chronický alkoholismus, neurasthenie, hysterie a pod., podle některých i věk mladistvý).

Toto učení o zmenšené přičetnosti zakládá se na nedostatečném rozlišování pojmů přírodovědných od pojmů právních. Se stanoviska medicíny nepochybně jsou mezi duševním zdravím a duševní chorobou přechodné stupně, kde pak mluvíme o zhoršeném, zmenšeném zdraví. Přičetnost však není určitý zdravotní stav, nýbrž je určité postavení právní, totiž způsobilost odpovídati za své činy. Tato způsobilost tu je, nebo není, nějakou zmenšenou způsobilost nelze si právnicky mysliti. Ovšem mohli bychom podle analogie omezené svéprávnosti konstruovati pojem omezené přičetnosti, jako máme na př. v § 237, kde se mladistvý uznává za způsobilého k právnímu jednání (ke zločinu) pokud jde o činy, jež by jinak byly zločiny, nikoliv však pokud jde o trestné činy ostatní. Novější trestní práva však již neznají podobných omezení trestní odpovědnosti na určité činy, a také tam, kde literatura mluví o zmenšené přičetnosti, nemá zpravidla na mysli těchto případů, nýbrž případy, kde se činí osoba určitým psychickým nedostatkem ztížená odpovědnou za své činy, kde však pocítujeme přece normální trest za nespravedlivost. Tu však nelze mluvit o zmenšené přičetnosti, poněvadž právě předpokládáme, že ona osoba má odpovídati za své činy, že je tedy přičetná. Nejde tu vůbec o otázku přičetnosti, nýbrž o otázku trestnosti, a

spor o t.zv. zmenšenou přičetnost se nám jeví jako kriminálně politický spor o to, jakým trestním opatřením podrobiti osoby, jež vykazují jakési nepravidelnosti ve svém duševním životě nejsou s to, aby na normální trest reagovaly způsobem, jež tu jinak předpokládáme.

Chybná konstrukce zmenšené přičetnosti vedla pak k chybnému řešení této otázky. Vyvozovalot se z toho, že přičetnost je zmenšena, že takové osoby mají býti trestány mírněji. Uvědomíme-li si však, že osoby tyto jsou zcela přičetné, t.j. právně odpovědné, nemáme důvodu, proč bychom zásadně hájili mírnější jejich potrestání. Jejich psychické zvláštnosti mohou jen odůvodniti, abychom pro ně volili zvláštní, jim přiměřené tresty, jež by mohly do jisté míry míti ráz opatření léčebného, na př. u chronických alkoholiků, nebo opatření zabezpečovacího na př. u hysteriků. To je však již otázka kriminálně politická.

§ 2. Svolení škodujícího.

Čin trestný musí po vnitřní i vnější stránce vykazovati všechny znaky zákonem požadované. Ostatní jeho znaky jsou právně nerozhodny. Příliš daleko však jde § 4 r., tvrdí-li zcela obecně, že zločin pochází ze zlomyslnosti pachatele, nikoliv z povahy toho, na němž byl spáchán, a činí-li tedy trestné jednání závislé jen na subjektivní stránce činu. O tak dalekosáhlý důsledek asi v § 4 nejde, nýbrž jen o to, aby vyloučil ve starších právech se vyskytující odstupňování trestnosti podle vlastností zasaženého, na př. podle jeho stavu. Dále pak chce zdůrazniti, že ani svolení škodujícího nebéře činu trestnosti, čili že potrestání zločinů nemůže obecně býti činěno závislé na vůli toho, kdo činem byl poškozen. Ovšem i v tom směru jde doslov zákona příliš daleko, a musíme jej omeziti potud, pokud již v pojmu trestného činu je, čili tvoří podstatný jeho zákonný znak, že musí mířiti proti vůli poškozeného. Neboť možnost volně disponovati o němi statky, o nichž podle právního řádu každý volně může disponovati, neměla jistě trestním zákonem býti vyloučena.

Proto vylučuje svolení škodujícího trestnost:

1. při deliktech čistě majetkových, jako při krádeži § 171, zpronevěře § 183, poškození cizího majetku § 85a, žhářství § 166. Výjimkou jest, kde patrně úmyslem zákona je někoho i proti jeho vůli chrániti, jako při lichvě;
2. při činech trestných, jejichž předmětem je práve volnost jednotlivcova se rozhodovati, na př. volnost pohybu

§ 93, volnost jednati § 98, volnost disponovati svou ctí po-
hlavní § 125. Nerozhodné je však svolení škodujícího tam, kde
předmětem ochrany není individuální volnost, nýbrž instituce
osobní svobody vůbec, jako při zločinu nakládání s člověkem
jako s otrokem § 95 nebo kde nepřímo jiné zájmy, než indivi-
duální svoboda jsou chráněny, jako při smilstvu na nedospělé,
neb při únosu nedospělého.

Při ostatních činech proti osobám je pravi-
dlem, že svolení škodujícího nevylučuje trestnosti, poněvadž
se tu neuznává volná dispozice vlastním tělem (sporné při po-
škození na těle). Ovšem vždy se předpokládá útok proti cizímu
tělu. Proto sebevražda není trestná. Sporné je, zda pomoc při
sebevraždě. Není trestná, poněvadž nelze trestati za spoluvinu
na činu, jenž sám o sobě není trestný.

Ovšem někdy trestá zákon i poškození vlastní
osoby, pokud tím totiž současně i jiné zájmy jsou zasaženy
(na př. § 169, 170, 409 a 410, § 49 zákona branného, nebo po-
kud jde o opatření rázu policejního, jako § 358 r.

§ 3. O formách trestné viny.

§§ 1, 335, 238.

Vinou nazýváme vztah mezi duševním stavem
pachatelovým a výsledkem, tak utvářený, že pachatele činíme za
výsledek odpovědným. Jako jiné náležitosti trestného činu jest
i vina pojmem právním a záleží tedy na mravních a sociálních
názorech v zákoně projevených, jaký vztah mezi duševním životem
a výsledkem za vinu pokládáme.

Povšechně možno jednotlivé formy viny si
představiti jako řadu vztahů řečeného druhu, při níž jedním
polem jest případ, kdy pachatel výsledek za trestný prohlášený
si představoval a chtěl, druhým polem kdy si ho nepředstavoval,
ani ho nechtěl, a přece jej svým jednáním přivodil. Budeme tedy
při odstupňování forem viny přihlížeti jak k intelektuální
stránce, tak k volní stránce duševní činnosti.

Podle toho členíme formy viny na dvě skupiny,
totiž na úmysl a nedbalost.

Nepochybně jest, že za úmyslný dlužno poklá-
dati čin, při němž pachatel výsledek si představil, a jej chtěl.
To jest též stanovisko našeho pozitivního práva, jež v § 1 r.
požaduje k úmyslu, aby pachatel výsledek rozvažil, a proň se
rozhodl (§ 75 u. přenechává definici úmyslu vědě). Toto po-
jetí pojmu úmyslu nazýváme teorií volní. Někteří, jako Liszt
a Frank postavili proti ní teorii představovací, učíce, že úmy-
slným jest též jednání, při němž pachatel výsledek, který při-

vedil, sice si představil, ale nechtěl jej. Při jasném znění
našeho § 1 dlužno tyto případy z kruhu úmyslu vyloučiti. De le-
ge ferenda by bylo proti této široké teorii o úmyslu namítnouti,
že směsuje pod tímtož pojmem úmyslu případy kriminálně politi-
cky přece jen příliš rozdílné. Neboť pachatel, jenž výsledek,
který přivodil, si sice představil, ale nechtěl jej, jest snad
nerozvážný, lehkomyšlný, ale není tak špatný, jako ten, jenž si
onen výsledek představil, a chtěl jej.

Ovšem máme definující úmysl, jako představu
a vůli zločinného výsledku, na mysli toliko případy nejkrajnější.
Vztah duševního života k výsledku nebývá vždy tak jasný, jak
zde předpokládáme. Intelektuální stránka totiž představa vý-
sledku může býti více nebo méně jasná. A může zaujímati celou
stupnici od jistoty přes různé stupně možnosti, až k pouhé do-
mněnce. Já mohu viděti svého nepřítele před sebou, mohu se do-
mnívati, že jest jinde, že jest ode mne oddělen jen keřem, mohu
pokládati za možno, že jest za keřem a mohu za to míti, že není
vyloučeno, že tam se nalézá. Stejně i volní stránka duševního
života může býti více méně jasná, a kolísati mezi pevným roz-
hodnutím přes naději, přání, schvalování, až k naprosté lho-
stejnosti. Já mohu v hořejším příkladě chtíti nepřítele usmrti-
ti, já mohu si přát, aby má kulka, již mířím po jiném předmě-
tu, jej zasáhla, já mohu konečně vystřeliti s myšlenkou, že jest
mi lhostejno, zasáhne-li střela onoho nepřítele, neb zvěř. Jak
patrné, přecházejí psychologicky tyto duševní stavy zcela po-
vlovně bez ostré přerovy jeden ve druhý. Jsou mezi nimi jak po
intelektuální stránce, tak po stránce volní rozdíly kvantita-
tivní, nikoliv však kvalitativní. Pro účely trestního práva
však potřebujeme jakousi pevnou mez, kde právě úmysl se končí.
A touto mezí jest podle pozitivního práva stav, kde pachatel
výsledek pokládal za pravděpodobný (uvážil), a jemu před ji-
nými dal přednost (proň se rozhodl).

Do tohoto pásma spadají tedy dva rozdílné
případy úmyslu, totiž úmysl přímý (dolus directus), a úmysl
eventuální (dolus eventualis). O úmyslu přímém mluvíme tam,
kde pachatel výsledek si představil (třeba jen jako pravděpo-
dobný), a chtěl jej přivoditi. O úmyslu eventuálním mluvíme
tehdy, představil-li si pachatel výsledek jako možný a schvá-
lil-li jej pro případ, že by nastal. Na příklad : Střelec vidí,
že za keřem se něco hýbe, pokládal za možno, že to jest jeho
nepřítel, i střelí tam, v přesvědčení, že, je-li to zvěř, bude
spokojen, je-li to jeho nepřítel, bude mu také vhod.

Od úmyslu liší se nedbalost (culpa) tím, že
tu pachatel výsledku pro trestný čin rozhodného nechce. Jest
pak možno, že tento výsledek si buď představoval (ovšem jen
jako možný, poněvadž kdyby si jej byl představoval jako jistý,

a přes to jej podnikl, nebude možno tvrditi, že ho nechtěl), anebo nepředstavoval. Poněvadž tu předpokládáme, že výsledku nechtěl, nemůže vina jeho spočívat v tom, co v okamžiku činu chtěl, nýbrž v tom, že nepřihlížeje při svém chtění k možnosti škodlivého výsledku, porušil nějakou povinnost. Nedbalost jako forma viny spočívá tedy v tom, že pachatel škodlivý výsledek si buď představil jako možný, a tato představa jej nezdržela od činnosti, třeba zcela dovolené, z níž onen výsledek potom nastal, a nebo že si ho vůbec nepředstavoval, ale za daných okolností představití měl, a tato představa měla jej od jeho činnosti zdržeti. Nedbale tedy jedná, jak střelec, který ví, že za keřem něco se hýbe, pokládá za možno, že jest to člověk, doufá však, že jest to zvěř, a tak lehkomyšlně vystřelí, jako střelec, který věda, že za keřem vede veřejná cesta, vystřelí, aniž se přesvědčil, nejde-li po té cestě nikdo, a tak svou nedbalostí někoho usmrtí.

Jak patrně, přijímají se případy nedbalosti přímo k případům eventuálního úmyslu. Rozdíl spočívá v tom, že při eventuálním úmyslu pachatel možný výsledek škodlivý klade aspoň na roven výsledku dovolenému, a přes to svou činnost podnikne. Kdežto při nedbalosti pokládá škodlivý výsledek za méně pravděpodobný, než výsledek dovolený, a neschvaluje ho, t. j. pro případ, že by nastal, pociťuje jej jako něco, co nastati nemělo.

Nedbalost, při níž pachatel výsledek, kterému nechce, pokládá za možný nazýváme zpupností (luxuria). Někteří, jako Miříčka, mají za to, že kriminálně politicky by bylo účelno případ zpupnosti s případem dolu eventuálního sloučiti ve zvláštní třetí formu viny, jež by tedy byla středem mezi úmyslem a nedbalostí, a již označují jako t. z. vinu vědomou. Positivní právo však spokojuje se již po příkladu římského práva dělením forem viny ve dvě základní formy, a novější zákony snaží se potřebě, již by vyhovovala konstrukce třetí formy viny, vyhověti tím, že vyměřují trestní sazby na zločiny úmyslné a odpovídající jim delikty kulposní tak, že do sebe zasahují, t. j. že nejlehčí případy deliktů úmyslných jsou mírněji trestné, než nejtěžší případy deliktů kulposních. Tím se dosahuje toho, že čin spáchaný cum dolo eventuali, může býti stejně trestán, jako čin, spáchaný ze zpupnosti.

Ostatní případy nedbalosti lišíme pak v hrubou a lehkou nedbalost, čili nedopatření (culpa lata, a culpa levis), podle stupně pravděpodobnosti, s níž z předsevzatého jednání výsledek nastal, a tedy podle stupně nerozvážnosti, s níž pachatel svůj čin předsevzal. Obvykle se culpa lata stožňuje s luxurií, takže docházíme ke čtyřem stupňům viny, totiž ke dvěma druhům úmyslu, úmyslu přímému a eventuálnímu, a ke

dvěma druhům nedbalosti, totiž zpupnosti a nedopatření.

Poznámka : Nedbalost nesmí se směšovati s opomenutím. Rozdíl mezi úmyslem a nedbalostí týká se vnitřní stránky činu, duševního stavu pachatelova. Naproti tomu rozdíl mezi konáním a opomenutím týká se vnější stránky činu. O opomenutí mluvíme tenkrát, když trestné jednání spočívá v tom, že pachatel nepodnikl činnost, již podniknouti měl. Může tedy opomenutí právě tak, jako konání vyplynouti jak z úmyslu, tak z nedbalosti.

Od úmyslu dlužno lišiti záměr, či obmysl, t. j. vůli, směřující k určitému výsledku, který pachateli jest účelem jeho jednání. Pro pojem úmyslu jest lhostejno, zda výsledek pro trestní právo rozhodný jest pachateli účelem, nebo jen prostředkem ke vzdálenějšímu cíli. V takovémto případě záměr přichází při posuzování trestného činu v úvahu jen jako motiv činu, a má tak vliv na výměru trestu. Na příklad motiv zjištěnosti v § 221, 301, 315, 316.

Terminologie platného práva není v tomto směru ustálená. Užívá jako synonyma úmyslu slov, zlý úmysl, předsevzetí (§ 1, 5, 89, 134), zlomyslnost, schválnost, vědomost (§ 4, 43, 89, 93, 201a); někdy naopak slova úmysl užívá místo slova záměr nebo motiv (§ 301, 315, 316). Nutno tedy v každém případě vlastní smysl těchto výrazů odvoditi ze souvislosti. Starší teorie rozeznávala ještě tyto zvláštní formy úmyslu :

1. Úmysl nepřímý (dolus indirectus). Ze zásady církevního práva, že ten, kdo předsevzme nedovolenou činnost, odpovídá za všechny výsledky z toho povstalé (versari in re illicita), vyvodila teorie zvláštní formu viny, spočívající v tom, že ten, kdo úmyslně předsevzme činnost, směřující k méně těžkému výsledku a) na př. k poranění člověka, zavinil těžší výsledek; b) na př. smrt onoho člověka, jestliže výsledek b z příčiny a obvykle povstává neb aspoň snadno může povstati. Naše právo převzalo tuto konstrukci v § 1.

Ve skutečnosti tu nelze mluvit o zvláštní formě viny, nýbrž o zvláštním případě ručení za výsledek nezaviněný, který se již nehodí do dnešního našeho trestního práva, vybudovaného na myšlence, že stát může trestati jen za vinu. Správně bychom v případech, jež starší teorie shrnovala pod názvem úmyslu nepřímého mohli mluvit jen o úmyslném jednání, pokud jde o výsledek a, a o kulposním jednání, pokud jde o výsledek b, to ovšem jen tehdy, je-li konstelace taková, že pachatel možnost výsledku b si mohl představití, a tato představa jej měla od jeho činnosti zdržeti.

Někteří chtějíce trestní zákon zbaviti výtky konstrukce tak málo shodné s dnešním naším nazíráním na trestní

právo, vidí v druhé větě § 1 procesuální předpis o tom, jaký důkaz stačí k průkazu úmyslu. Mínil totiž, že v roce 1803, kdy v trestním řádu platila zákonná teorie průvodní, byl důkaz úmyslu přímého velmi obtížný. A ten měl být usnadněn tím, že v případě, prokázal-li se úmysl, vztahující se na méně trestný výsledek a, na př. doznáním pachatelovým, nebylo třeba dalšího důkazu o tom, že jeho úmysl se vztahoval též na výsledek b, jestliže právě výsledek b z příčiny a zpravidla nastává, neb snadno nastati může. Poněvadž pak nynější trestní řád nezná zákonnou teorii průvodní, nýbrž soudce musí v každém případě na základě provedených důkazů volně uvážiti, co pokládá za dokázáno, a co ne, míní tito spisovatelé, že druhá věta § 1 byla nynějším trestním řádem zrušena. Tento výklad přes jeho duchaplnost nelze pokládati za správný, poněvadž při jednotlivých trestních činech, jako na př. při zabití (§ 140) se výslovně úmysl nepřímý uvádí jako forma viny pro tyto činy charakteristická.

Správný výklad asi jest, že tu máme přežitek ze starších právních řádů, které uznávaly do určité míry ještě odpovědnost za nezaviněný výsledek. Poněvadž však tu jde o ustanovení výjimečné, dlužno je interpretovati co nejužší, t. j. spokojiti se s dolem indirektním jen u těch činů, u nichž zákon výslovně tuto formu viny připouští. Jsou to :

- a) zločin zabití, jenž může býti spáchán jen dolo indirecto,
- b) při zločinech § 87, 152 a 169, jež mohou býti spáchány jak dolo directo, tak dolo indirecto.

Sporno zůstává, v čem musí spočívat v případě dolo indirektního poměr mezi výsledkem a a b. Zákon užívá tu obratu, že výsledek b musí z a obyčejně povstáti nebo aspoň snadno povstati. To vykládají jedni objektivně, t. j. že pro úsudek, zda tomu tak jest, jest rozhodné stanovisko průměrného nezúčastněného diváka. Druzí to vykládají subjektivně, totiž, že pachatel musil neb měl výsledek b pokládati za možný. Mám za to, že správnější jest výklad objektivní, poněvadž při subjektivním výkladu by v každém případě musilo jíti o kulposní čin co do výsledku b, a zákon by nebyl měl podmínku, aby tu konstruoval zvláštní formu odpovědnosti.

2. Dolus indeterminatus. Dán jest tam, kde představa pachatelova o výsledku jeho činnosti jest neurčitá. Také tu ve skutečnosti nejde o zvláštní formu viny. Neboť je-li představa pachatelova tak nejasná, že neobsahuje podstatných znaků některého trestného činu, nelze vůbec o úmyslu mluvit. Jest ovšem možno, že pachatel představuje si nejasně některý znak činu, který pro jeho trestnost není rozhodný. Tu mluvíme o t. zv. dolus alternativus. Na př. je-li pachateli lhostejno, zda ukradená věc náleží osobě a, nebo b. Tu ovšem máme nepochybný dolus

directus, poněvadž pachatel si představil všechny podstatné znaky a pro ně se rozhodl.

Zvláštním druhem doli indeterminati jest nahoře popsany dolus eventualis. Tu nejasnost v mysli pachatelově netýká se stránky intelektuální, nýbrž stránky volní. Nahoře již bylo dokázáno, že podle platného práva tu jde o druh trestného úmyslu.

3. Dolus praemeditatus a repentinus (rozvážný a náhlý úmysl). Rozdíl tento spočívá v tom, že v prvním případě rozhodnutí se stalo s rozvahou, v druhém v prudkém hnutí mysli. Podle platného práva má tento rozdíl toliko vliv na výměru trestu. Podle § 278 a 279 u. spočívá rozdíl mezi vraždou a zabitím na území kdysi uherském, v tom, že vraždou je usmrcení předem uvážené, kdežto při zabití se předpokládá, že pachatel svého činu nerozvážil.

4. Dolus generalis dán jest ve zvláštním případě, kdy pachatel předsevzal činnost k určitému výsledku směřující; domnívaje se pak mylně, že tento výsledek již nastal, předsevzal další činnost, již teprve onen výsledek nastal. Na př. někdo chce druhého usmrtiti, a proto jej škrtí. Domnívaje se, že jest již mrtev, hodí jej, aby čin svůj zahladil, do vody. Přepadený však nebyl usmrcen, nýbrž zemřel teprve utopením. Výklad těchto případů jest sporný. Někteří míní, že tu úmysl se vztahuje i na druhou činnost, poněvadž by prý pachatel byl onen výsledek přivodil již první činností, a okolnost, že nastal výsledek teprve činností druhou, jest výhoda, jež nemůže jeho vinu zmenšiti. Správnějším zdá se nám výklad druhý, který míní, že tu činnost první zůstala při pokusu, kdežto činnost druhou nutno přičítati jako samostatný čin kulposní.

Dolus antecedens a subsequens. Úmysl musí vždy činnosti předcházeti. Co starší teorie nazývala dolus subsequens, jest dodatečné schválení výsledku nezaviněného, jež se stanoviska trestního práva jest nerozhodné.

Pokud jde o nedbalost, nemá náš zákon obecného předpisu o ní. Ze zvláštních předpisů při jednotlivých trestních činech uvedených nejdůležitější jest předpis § 335, ač tu případ nedbalosti jest smísen s případem úmyslného přivodění nebezpečství, jež podle tohoto předpisu jest trestné, nastane-li objektivní podmínka trestnosti, totiž smrt, nebo těžké ublížení na těle. Poněvadž tedy nedbalost není v zákoně definována, jest věcí teorie, aby z jednotlivých předpisů tento pojem vyvodila, jak nahoře se stalo.

Úmysl a nedbalost jsou jediné formy viny našemu právu známé. Při každém trestném činu musí tedy některá z těchto dvou forem viny býti dána. Tomu neodporuje ani předpis § 238, který míní jen vyjádřiti myšlenku, že určité přečiny a přestupky jsou tak definovány, že stačí, vztahuje-li se vina na

pouhé přestoupení policejních předpisů, takže tu jednak nezáleží na tom, že další výsledek nebyl zaviněn, ani na tom, zda ono přestoupení předpisů se stalo úmyslně, nebo z nebalosti. Tak v případě §§ 338, 426 a 427.

§ 4. Vina a omyl.

§§ 2 a 3, 233.

Omyl jest nesouhlas mezi představou a skutečností.

Zákon trestní rozeznává :

1. omyl právní, jenž může býti buď negativní, t. j. záležitosti v neznalosti nebo nesprávném pojetí ustanovení práva trestního v tom směru, že pachatel omylem svou činnost pokládá za beztrestnou. Nebo pozitivní, spočívající v tom, že pachatel omylem svou činnost pokládá za trestnou. Jest jasno, že omyl právní, pozitivní, nečiní čin o sobě beztrestným trestným. Jde tu o t. z. v. delikt putativní, jemuž ke skutečnému zločinu se nedostává změny ve vnějším světě pro každý zločin rozhodné. Negativní omyl právní podle § 3 a 233 r. a 81 u. neomlouvá. To platí nejen v případě, že pachatel se mýlí co do trestnosti, nýbrž i tenkrát, mýlí-li se v otázce o protiprávnosti svého jednání. Z toho plyne, že podle našeho práva nevyhledává se k úmyslu vědomí protiprávnosti. Zlý úmysl v § 1 neznámá, že by pachatel subjektivně musil si býti vědom protiprávnosti svého jednání, nýbrž že objektivně jeho úmysl musí býti protiprávný. Subjektivně vyžaduje se vědomí protiprávnosti jen při určitých trestných činech, při nichž tento požadavek výslovně jest vytkn. Tak v § 102 c. slovy "i proti povinnosti" nebo v § 85 a 486 slovy "zločinně".

2) Omyl skutkový týká se skutečností, jež provedeny býti mají neb okolností činu, počítaje k nim i právní vztahy, do nichž činem má býti zasaženo. Vyloučen je tedy, a náleží do skupiny první jen omyl, týkající se posouzení činu se stanoviska práva trestního. Při omylu skutkovém jest rozeznávati. Jde-li o delikty kulposní, nutno v každém případě uvážiti, zda omyl sám nebyl přivoděn nebalostí, t. j. zda tu nebyla povinnost o pravém stavu věci se před činem přesvědčiti. Při činech dolosných nutno rozeznávati :

a) omyl negativní, t. j. případ, že představa pachatelova lišila se od skutečnosti v tom, že pachatel neznal některou okolnost, tvořící podstatnou náležitost činu trestného. Na př. omylen nevěděl, že věc, již se zmocňuje, jest cizí. Tu podle obecných zásad o úmyslu nelze čin přičítati, poněvadž právě k úmyslu se tu nedostává představy výsledku trestně relevantního (§ 2 o. r. a § 82 u.);

b) omyl skutkový pozitivní dán jest tenkrát, když pachatel domnívá se, že skutečnost, tvořící podstatnou náležitost trestného činu, jest dána, ač ve skutečnosti chybí. Tu jest sice dán úmysl, k trestnosti činu však zase tu chybí ona změna ve vnějším světě, jež pro čin jest charakteristická. Jde tu opět o delikt putativní.

Celkem tedy vyplývá z pojmu úmyslu i z pojmu trestného činu, že pachateli nelze přičítati více, než si představoval, ale i to, co si představoval, jen potud, pokud jeho představa byla správná. Za pouhou domněnku nemůže nikdo býti trestán (§ 11 r.).

Podle toho řešení jest i tyto sporné případy :

a) má-li pachatel omylem za to, že dána je okolnost trestnost činu vylučující, nelze mu čin přičítati. (Analogie § 2);

b) omyl v předmětu (error in objecto nebo in persona) dán jest tenkrát, týká-li se omyl vlastností předmětu, které však nejsou podstatnými pro jeho trestnost. Na př. když pachatel chtěje usmrtiti osobu A, omylem usmrtí osobu B, pokládaje ji za A. Tu jest omyl právně nerozhodný.

Podle stejných zásad řešení jest i případ, že omylen pachatel pokládá čin za méně trestný, než jest ve skutečnosti, nebo naopak.

Poznámka : Od omylu in objecto nutno lišiti t. z. aberatio ictus. Záleží v tom, že výsledek, jenž podle vůle pachatelovy měl nastati v objektu A, okolností na vůli pachatelově nezávislou nastal v objektu B. Na př. pachatel chtěje usmrtiti osobu A, střelí po ní, střela se však odrazí a usmrtí osobu B. Tu tedy nejde o omyl, poněvadž představy pachatelovy jsou zcela správné, nýbrž o okolnost duševního života a tedy viny pachatelovy se nedotýkající. Proto správně nutno v případě aberace viděti dva činy. Totiž pokus co do výsledku a, poněvadž tu výsledek nenastal okolností na vůli pachatelově nezávislou. Co do výsledku B závisí od okolnosti případu, možno-li jej přičítati pachateli jako nebalost.

Platné právo v případě vraždy stojí ještě na stanovisku starší teorie, jež směšovala případ aberace s případem omylu in persona. Jest to však výjimečné ustanovení, jež nelze analogií rozšiřovati na jiné případy, na př. na zabití, neb těžké ublížení na těle. Citace § 134 v § 140 a 152 vztahuje se jen na definici kausální souvislosti, v § 134 obsažené.

O d í l II.

OBECNÉ OBJEKTIVNÍ ZNAKY TRESTNÝCH ČINŮ.

§ 1. Kausální souvislost.

§ 134.

K trestnému činu nestačí, aby pachatel měl v určité době určitý psychický stav, nýbrž jest třeba, aby tento stav se na venek nějakým způsobem projevil. Vždyť právo vůbec nemá co činiti jen s psychickými ději, dokud tyto děje nějakým způsobem nezasáhly do sociálního života. Ovšem při složitosti nynějších společenských vztahů může individuum do společenského života zasáhnouti dvojím způsobem: buď tím, že přivodí ve vnějším světě nějaký pohyb, či změnu v nejšířším slova smyslu. Nebo tím, že takovouto změnu již přivoditi byl povinen, nepřivodí. Z tohoto stanoviska členíme jednání po zevní jeho stránce ve dvě skupiny, totiž v konání a opomenutí. Konání jest tedy přivodění nějaké změny ve vnějším světě, opomenutí jest porušení povinnosti takovou změnu přivoditi.

Předpokládá tedy opomenutí již jakýsi řád, jenž individuum by ukládal určité povinnosti.

Poznámka: Jednání jest tedy kterýkoliv výsek našeho života, pokud jej ovládáme svou vůlí. Sociální potřeby, jmenovitě i potřeby, jinž slouží trestní právo, nás vedou k tomu, že určitý časový výsek života různým způsobem označujeme. Tak mohu říci, že píši, že ničím papír, že v mých svalch se odehrávají určité fyziologické procesy, že bdím, že se připravuji ke zkoušce, a všemi těmi výrazy označuji přece tentýž fyzický proces. Mohu však tentýž proces označiti i jinak. Tím totiž, že nepřihlížím k tomu, čím daný výsek života vyplňuji, nýbrž k tomu, čím jej nevyplňuji. Tak tutéž chvíli, kdy si činím písemné poznámky pro zkoušku, mohu označiti slovy, že nejdu na procházku, že opomím vykonati určitou návštěvu atd. Může tedy tatáž fyzická událost býti označena jak jako konání, tak jako opomenutí, podle toho, zda onen výsek života mou vůlí ovládaný označuji tím, co jej vyplňuje, nebo tím, co jej nevyplňuje. Algebraicky si můžeme tento poznatek znázorniti takto: Určitý výsek života by mohl býti vyplněn činností

A nebo činností B neb C neb D. Dejme tomu, že jest vyplněn činností A. Tu mohu to vyjádřiti tím, že řeknu, že konám A. Záleželi mi však na tom, zda skutečněno bude B, než na tom, zda právě konám A neb C neb D, označím tentýž děj jako opomenutí B. Na př.: V určitý okamžik může matka kojiti dítě, jíti na procházku, uklízet v domácnosti atd. Dejme tomu, že uklízí v domácnosti. Tu mohu její jednání buď označiti jako konání (uklizení v domácnosti) nebo záleželi mi více na povinnosti, již má matka k dítěti, jako opomenutí poskytnouti dítěti nutné výživy. Z toho plyne, že rozdíl mezi konáním a opomenutím není nějaký fyzický rozdíl ve vnějším dění, nýbrž že jest to rozdíl ve stanovisku, z něhož o vnějším dění cosi vypovídáme. Každé mé konání jest opomíjením všech ostatních možností jednání, a každé opomenutí jest konáním něčeho jiného. Výhybkář, jenž opomene přestaviti výhybky, musil v té době něco konati, třeba by nám, jinž jde právě o bezpečnost dopravy, bylo lhostejno, zda v tu chvíli seděl u okna a kouřil, nebo byl na procházce atd.

V některých případech prohlašuje zákon již určité jednání za trestné bez ohledu na to, jaké další účinky z něho vyplynou. To jsou t.zv. delikty formální. Zpravidla však zákon trestá jednání teprve tehkráte, vyplyne-li z něho určitý škodlivý výsledek. (Delikty výsledné).

Otázka velmi sporná jest, zda také opomenutím možno spáchat delikty výsledné. Vládnoucí teorie to popírá, opírajíc se o to, že opomenutí vyjadřujeme negací; míní pak, že z něčeho, co není, nemůže povstati nějaký výsledek. Mám za to, že toto učení není správné, proto, že právě zaměňuje gramatickou formu, již opomenutí vyjadřujeme, se skutečným děním. Opomenutí není totiž negací činnosti vůbec, nýbrž jak nahoře jsme ukázali, označením určité činnosti, tím, co mělo místo této činnosti nastati. Opomenutí a nečinnost jsou tedy pojmy zcela rozdílné. Kdyby v době opomenutí skutečně nebylo žádné činnosti, t.j. kdyby ona doba, onen výsek života nebyl ovládan vůlí pachatelovou (na př. kdyby v hořejším příkladě výhybkář byl omdlel, a proto nepřestavil výhybky), nemůžeme mluvit o jednání, a tudíž také ne o opomenutí.

Při deliktech výsledných vzniká nám otázka, pokud určité jednání můžeme pokládati za příčinu určitého výsledku. Příčinou totiž nazýváme v nejšířším slova smyslu každou podmínku, bez níž daný výsledek nebyl by nastal. Tento pojem kausální souvislosti je pro účely právní příliš široký. Znamená totiž regressus in infinitum, poněvaž každá příčina zase sama je účinkem vzdálenější nějaké příčiny. V užším smyslu nazýváme příčinou onen zjev, po němž podle naší zkušenosti určitý jiný zjev vždy následuje. Tento fyzikální pojem příčiny jest zase příliš úzký, poněvaž bychom tu nemohli mluvit o

Konání - druh činnosti
opomenutí - druh jednání

příčině v případě, kdy následkem nahořilých okolností onen výsledek nenastal. K upotřebitelnému pojmu příčiny dojdeme teprve, uvědomíme-li si, že příčina není nějaká síla, jež ve zjevech jest skryta, nýbrž že jest to forma našeho myšlení, jež jest potřebou, chápati jednotně vnější dění, k tomu hnáno, aby slučovalo děje v čase se odehrávající ve vyšší jednotky tím, že je chápe jako nutně spolu spojené. Z toho plyne, že podle účelu, který právě sledujeme, můžeme daný zjev vykládati jako výsledek různých příčin. Na př.: Lékař řekne, že určitý člověk zemřel proto, že ztratil určité množství krve. Z jaké příčiny tato ztráta krve nastala, jest mu s lékařského stanoviska snad již lhostejno. Naopak právníkovi bude lhostejno, zda smrt nastala ztrátou krve, neb z jiné příčiny, jen když může prokázati, že mezi podmínkami onoho výsledku bylo jednání příčetného člověka, a sice že toto jednání bylo v takové souvislosti, již právě označujeme jako souvislost kausální. Jest tedy také kausální souvislost právním pojmem, a závisí od cílů, jež právo svými předpisy sleduje, pokud ještě jednání lidské budeme pokládati za příčinu onoho výsledku. Cílem trestního práva jest vymeziti odpovědnost člověkovu za určitý výsledek. Nebudeme tedy za příčinu pokládati takové jednání, jež jest tak vzdálenou podmínkou výsledku trestně relevantního, že nemůžeme již činiti osobu, jež tuto podmínku vyvolala, odpovědnou za výsledek. Obecné pravidlo asi bude, že nebudeme za příčinu pokládati podmínku, kterou si můžeme odmysliti, aniž se změní co podstatného na ději, jenž k výsledku vedl. Na př. osoba raněná jest dopravována vlakem, v němž se stane obětí srážky vlaků. Tu toho, kdo tuto osobu zranil, nebudeme pokládati za příčinu této smrti, poněvadž by na výsledku ničeho se nebylo změnilo, kdyby oběť byla bývala v onom vlaku zcela zdráva. Celkem tedy možno říci: Ve smyslu trestního práva pokládáme lidské jednání za příčinu určitého výsledku tenkrát, jestliže podle zkušeností onen výsledek touto příčinou jest dostatečně vysvětlen. Tam, kde výsledek jest dostatečně vysvětlen dalšími podmínkami s onou činností nikterak nesouvisícími, soudíme, že tato činnost není příčinou onoho výsledku. Požadujeme tedy t.zv. adekvátní kausalitu a říkáme v případě, že trestně relevantní výsledek pozdějšími podmínkami byl dostatečně vysvětlen, že kausální souvislost jest tu přerušena.

Novější zákony přenechávají vědě rozhodnutí o kausální souvislosti. Platný trestní zákoník r. obsahuje však v § 134 zákonnou definici kausalit, již ovšem jest třeba se řídit. Z tohoto ustanovení vyplývají tato pravidla:

1. Kausálnost nezávisí na tom, zda výsledek byl nutný, zda tedy snad nemohl vhodným protipatřením býti odvrácen. Důsledně přičítá se také ten výsledek, který nastal jen

pro zvláštní vlastnosti předmětu, nebo pro zvláštní okolnosti, za nichž čin byl spáchán, třeba by pachatel o těchto výjimečných okolnostech jeho činnost podporujících nebyl věděl.

2. Kausálnost třeba uznati i tam, kde k činnosti pachatelově přistoupila jiná příčina další (na př. činnost jiného člověka), jež teprve umožnila, že z činnosti pachatelovy onen výsledek nastal a na jejíž zakročení pachatel počítal. (Na př. počítal s tím, že kuchařka pokrm, do něhož tajně namíchal jeđu, předloží pánovi). Avšak i za nahořilou, t.j. nepředpokládanou mezipříčinu jest podle pozitivního našeho práva odpovědný tenkrát, byl-li k ní jeho činností dán podnět. (Na př. lehce zraněný je dopraven do nemocnice, kde následkem nedbalosti ošetření nakazí se růží, a zemře).

3. Pokud mezipříčina není ani předpokládána, ani činem samým přivoděna, nastupuje obecné pravidlo, že totiž dlužno výsledek přičísti této mezipříčině. To jest právě případ t.zv. přetržené kausalit, jež nastává zvláště tenkrát, když mezipříčinou jest úmyslné jednání jiné osoby, na př. zraněný, jež pachatel nechal na cestě ležeti, jest přepaden loupežníky a dobit. Je-li však tato další činnost kulposní, nesproštuje se tím první pachatel své viny. Zpravidla se požaduje, aby výsledek kriminálně relevantní byl nejen způsoben pachatelem, t.j. aby mezi jeho jednáním a výsledkem byla kausální souvislost v hořejším smyslu, nýbrž aby byl i zaviněn, t.j. aby po psychické stránce mezi pachatelem a výsledkem byl poměr, jaký předpokládáme při některé z obou forem viny. Výjimečně však přičítá platné právo ještě výsledek nezaviněný, a to zvláště v těch případech, v nichž trest za určité jednání je odstupňován podle výsledku (§ 43, 126, 156). Totéž platí v případech t.zv. dolu indirektního, o nichž nahoře byla řeč.

Také opomenutím možno přivoditi výsledek kriminálně relevantní. Ovšem aby o opomenutí bylo možno mluviti, musí zde býti povinnost k určitému konání. Tato povinnost může se zakládati buď v určitých závazcích právních (§ 87, 139, 335, 336), stačí však i, jde-li o obecně uznané závazky mravní, jež dotýkají se tak intenzivních zájmů, že je klademe v obecném nazírání na roveň výslovně stanoveným závazkům právním. Tak na př. máme za to, že ten, kdo přivodil určité nebezpečí, jest povinen přičiniti se o to, aby zabránil jeho výsledku. Na př. lékař, jenž mezi operací by pojal úmysl operovaného usmrtiti opomenutím ošetřiti způsobenou ránu, by byl jistě stejně trestný, jako by smrtelný výsledek byl přivodil konáním.

Při určitých trestních činech nepožaduje zákon, aby škoda skutečně nastala, nýbrž trestá již, přivodí-li někdo nebezpečí. Nebezpečí jest možnost škody. Kdo by byl vševedoucí, neznal by pojmu nebezpečí, poněvadž by předem věděl,

zda určité jednání určitý výsledek přivodí, čili nic. Úsudek o nebezpečí jest tedy vždy doznáním omezenosti našich znalostí, t.j. že v daném případě nevíme, zda podmínky škodlivého výsledku jsou všechny dány, nebo ne. Může tedy podle stupně těchto znalostí býti úsudek o nebezpečí různý, a otázka jest, které ze skutečností, jež by mohly k nebezpečnému výsledku vésti, máme vzít v počet při úsudku o nebezpečí. Opět jako při kauzální souvislosti tu musíme rozeznávat otázku způsobení a otázku zavinění. Podle toho rozeznáváme objektivní a subjektivní úsudek o nebezpečí. Abychom vůbec o nebezpečí mluvit mohli, musí tu nebezpečí býti objektivně dáno, t.j. že podle toho, co průměrný nezúčastněný divák o seskupení okolností případu ví, musí tu býti podmínky, z nichž škodlivý výsledek zpravidla povstává. Abychom však nebezpečí mohli někomu přičítati, třeba jest, aby i subjektivně se stanoviska pachatelova tu nebezpečí bylo. To znamená, že při otázce viny musíme podle obecné zásady nahoře při vině vyložené vzít v počet všechny ty okolnosti, jež pachatel si představoval, vyjímaje ty, jež se neshodují se skutečností. Tedy na př. nebudeme přičítati za nebezpečné jednání znalce, jenž věda o určitém ději více, než průměrný divák, vzal v počet laikovi neznámé podmínky, škodlivý výsledek vylučující. Naopak však také nebudeme přičítati jako nebezpečná jednání toho, kdo věře v kouzla, se domnívá, že na př. nějakým zařikáváním může přivoditi nemoc.

Zvláštním případem trestání nebezpečného jednání jest trestání pokusu.

§ 2. P o k u s.

§§ 8, 239.

Dokonán jest čin teprve, když činností pachatelovou způsoben byl onen výsledek, jež pozitivní právo prohlašuje za vnější děj pro onen druh činu trestného charakteristický. Tedy na př. vražda, nastane-li smrt člověka, krádež, přešla-li věc v detenci pachatelovu. Při některých činech zákon zachycuje činnost již v tak brzkém stadiu, že může čin vůbec býti trestán jen, je-li dokonán. Tu tedy pokus jest vyloučen. Tak jest tomu při všech činech, kde zákon trestá pouhou neposlušností bez ohledu na to, jaký výsledek nastane. Nebo při činech, kde zákon trestá pouhý slovní projev. Naopak jsou činy, jež trestnými se stávají teprve, nastane-li určitý výsledek, třeba nezaviněný. Tak tam, kde zákon přičítá nějaký výsledek na základě doložky indirektního, nebo tam, kde čin se trestá jen, nastane-li určitá objektivní podmínka trestnosti. (t.j. skutečnost, bez níž jednání nemůže býti trestáno, jež však nepatří ke skut-

kové podstatě trestného činu, tak že nezáleží na tom, zda pachatel o ní věděl; na př. zakročení mimořádné moci v případě § 73 ř.) Travičlem však jest, že mezi jednáním a výsledkem musí proběhnouti více méně dlouhá kauzální řada, že však zákon vzhledem právě k nebezpečnosti jednání pachateli přičítá čin, třeba by okolností na jeho vůli nezávislou výsledek nebyl nastal. Tu mluvíme o pokusu. Definice pokusu počána jest v § 8 r., a 65 u. Podle práva dříve rakouského požaduje se podle § 8 k pokusu :

1. úmyslnost,
2. vnější činnost, vykazující určité vlastnosti,
3. aby příčina nedokonání záležela v okolnostech,

nezávislých na vůli pachatelově. O přečinech a přestupcích platí tu podle § 239 totéž, co o zločinech. Dříve uherský trestní zákon požaduje podle § 65. a 67.1. totéž. Jenže tu při přečinech je pokus trestný jen, stanoví-li to zákon výslovně.

Pokud o podrobnosti jde, jest podotknouti :

1. pokus jest způsob, jak se uskutečňuje trestný čin. Platí tedy i tu, že nestačí jen pouhý úmysl, nýbrž že musila také ve vnějším světě se psychická dispozice pachatelova projevit činností objektivně nebezpečnou. To přehlízejí zastanci t.zv. teorie subjektivní. Tito totiž míní, že za pokus jest pokládati každý čin, jímž zločinný úmysl se na venek projevil. Na př. když někdo místo jedu omylem přimísí k pokrmu v úmyslu vražedném cukru. Mám za to, že tu o trestném činu nelze mluvit, proto, že tu ve vnějším světě nenastala ani možnost výsledku pro čin (vraždu) charakteristického. Proto za správnější pokládám teorii objektivní, jež požaduje, aby vedle úmyslu tu byla činnost objektivně nebezpečná, t.j. aby podle zásad nahoře vyložených nezúčastněný divák si utvořil úsudek o možnosti škodlivého výsledku, a aby též podle toho, co pachatel správně si představoval, tato možnost tu byla dána.

Naše právo jak r. tak u. stojí na stanovisku objektivní teorie. To vyplývá pro r. jednak ze slov § 8 ke "skutečnému vykonání", dále ze slov § 11 vnější zlý čin. Dále z § 56, podle něhož jednání pro právní statky indifferентní ne může býti zločinem, a konečně z historického vývoje. Pro právo u. pak to vyplývá ze slov provedení obmyšleného přečinu nebo zločinu.

Z téhož důvodu nelze trestati t.zv. jednání přípravné, ani t.zv. pokus nezpůsobilý.

Jednáním přípravným rozumíme takovou činnost, již pachatel ještě nepřivodil nebezpečí rozhodného výsledku, nýbrž se k tomu teprve připravoval. Přípravné jednání přechází tedy v pokus tím okamžikem, když jak subjektivně, tak objektivně jest tu nebezpečí kriminálně relevantního výsledku. Není tedy pokusem opatřování nástrojů, leda že podle okolností případu nelze očekávati, že by tato činnost nemohla pravděpodobně vyústiti

v jiný výsledek, než o nějž při dotyčném druhu činu jde.

Pokusem nezpůsobilým nazýváme takovou činnost, ze které objektivně zamýšlený výsledek nemůže povstati, třeba by pachatel vykonal vše, čeho k provedení činu je třeba. Teorie objektivní (při subjektivní tato otázka nemůže vůbec povstati) tu rozlišuje pokus na nezpůsobilém předmětu a pokus nezpůsobilým prostředkem, v obou případech pak pokus absolutně a relativně nezpůsobilý. Nazývá pak absolutně nezpůsobilým takový pokus, při němž trestný čin je vůbec nemyslitelný, poněvadž se nedostává některé pojmové náležitosti zločinu. Na př. pokus krádeže na vlastní věci, pokus vraždy na strašáku na poli. Relativně nezpůsobilý pokus je takový, při němž jsou sice pojmové náležitosti činu, in concreto však jsou tu okolnosti, pro něž výsledek kriminálně relevantní nemůže povstati. Tentýž rozdíl možno činiti i co do prostředku způsobilého (na př. pokus vraždy zařikáváním je absolutně nezpůsobilý, pokus vraždy nenabitou pistolí relativně). Při absolutně nezpůsobilém pokusu nelze mluvit o trestném činu. Trestný je toliko pokus relativně nezpůsobilý, jenž od ostatních případů pokusu se liší jen tím, že tu příčina, proč v konkrétním případě výsledek nenastal, vězí ve vlastnostech objektu neb prostředku, a není příčiny, proč takový případ, ovšem, jsou-li tu ostatní náležitosti pokusu, byl posuzován jinak, než případ, kdy škodlivý výsledek nenastal vnější nějakou překážkou (pokus vraždy nenabitou pistolí a pokus, při němž pachatel se zmýlil v odhadování, až kam jeho pistole donese).

2. Příčina, že výsledek nenastal, je v § 8 uvedena jen příkladmo. Může to tedy býti jakákoliv okolnost mimo dobrovolné ustoupení od dokončení nebezpečné činnosti. Motiv tohoto ustoupení je nerozhodný (na př. není trestný, kdo ustoupil ze strachu, nebo proto, aby čin vykonal v příhodnější dobu). Ovšem nesmí tu vnějším motivem, jenž jej od činu zdržel, býti překážka, třeba by se byl o dosahu této překážky mýlil.

Zvláštní případy pokusu jsou :

1. t.zv. pokus složený, čili kvalifikovaný, t.j. případ, kdy pachatel, jenž dobrovolně od dokončení činu ustoupil, již tím, co vykonal, provedl trestný čin (na př. pachatel, jenž dobrovolně ustoupil od krádeže, již se byl vloupal a poškodil tím zámek). Tu ovšem to, co bylo provedeno, nestává se bez-trestným.

2. t.zv. pokus dokončený, t.j. případ, kdy pachatel uskutečnil vše, co náleží ke skutkové podstatě trestného činu, potom však rozmysliv se s úspěchem výsledku zabránil (na př. dá v úmyslu vražedném jedu, jakmile jej oběť pozřela, dá však protijed, a zabránil tak vůbec jakýmkoliv škodlivým následkům. Kdyby tu přece nějaké následky zbyly, mohlo by se mluvit o pokusu kvalifikovaném).

Pokus je vyloučen : Výslovným ustanovením zákona při deliktech kulposních (někteří míní, že je tu pokus pojmově vyloučen). Pojmově je vyloučen při deliktech čistě omisivních, při deliktech, jež mohou býti spáchány jen dolo indirecto, při deliktech verbálních a jiných, kde již projev trestné vůle je trestný (rychlá jízda) a při činech, jež zákon prohlašuje za dokonány již ve stadiu pokusu, neb dokonce ve stadiu přípravného jednání (§ 58. 106, 147).

Novější zákony (tak i § 66 u.) trestají pokus mírněji, než dokonáný čin. Trestní zákon r. klade však co do trestnosti pokus na roven dokonanému činu, připouští jen, aby se k tomu, že čin zůstal při pokusu, přihlíželo jako k okolnosti polehčující. Výjimky, kdy pokus se trestá mírněji v. na př. v § 110, 138, 145, 113. O pokusu při nevlastních deliktech tiskových v. § 10 r.

§ 3. Spolučinnost několika osob při téměř činu trestném.

§§ 5, 9, 239.

Pachatelem je ten, kdo vykonal činnost, již zákon předpokládá při trestném činu určitého druhu (kdo vraždil, kradl, a pod.). Ovšem je možno, že tuto činnost provede několik osob společně. Tu mluvíme o spolupachatelství. Spolupachatelé tedy jsou lidé, kteří vědomou součinností uskutečňují činnost pro určitý druh trestných činů rozhodnou. Musí tu býti vědomá součinnost, poněvadž, kdyby ti, kdo pracují o uskutečnění určité skutkové podstaty, o sobě vzájemně nevěděli, nebylo by podnětu, abychom jejich činnost slučovali. Vždyť tím teprve nastává zvláštnost při spolupachatelství, že každý ze spolupachatelů je ve svém úmyslu posilován vědomím, že mu ostatní pomáhají. Ovšem výslovné nějaké předchozí úmluvy třeba není. Stačí, že právě při činu jsou si vědomi své vzájemné součinnosti.

Od spolupachatelství liší se účastenství tím, že účastník neprovádí činnost pro určitý druh trestných činů charakteristickou (nekrađe, nevraždí) nýbrž jinému tuto činnost umožňuje nebo usnadňuje. Tato součinnost je pak možná ve dvou formách : buď jako návod, t.j. vzbuzení zločinného úmyslu v pachateli, nebo pomoc, t.j. podporování pachatele při uskutečňování jeho úmyslu. Tato pomoc pak může býti buď pozitivní neb negativní podle toho, spočívá-li v opatrování příležitosti nebo prostředků, či spočívá-li v odstraňování překážek. Obojí pomoc pak může býti buď fyzická nebo psychická (rada, vyvracení pochybností).

Poznámka terminologická : teorie nazývá spo-

lupachatelství i účastenství (návod a pomoc) společným názvem spoluviny. Platné právo r. však spoluvinou nazývá to, co teorie jmenuje účastenstvím, t.j. návod a pomoc, kdežto název účastenství vyhražuje určité formě psychického pomocnictví. Právo u. užívá v § 69 názvu účastenství jako teorie.

Návodcem je ten, kdo v pachateli zločinný úmysl vzbudil. Aby činnost návodcova byla účastenstvím (spoluvinou) na činu pachatelově, třeba je, jako v jiných případech přičítání činu, určité psychické dispozice a určitého vnějšího děje. Po psychické stránce třeba je úmyslu návodcova přivoditi individuálně určitý čin. Nabádání k individuálně neurčitým činům je samostatným přečinem § 305 r. Kdo by kulposně vzbudil v druhém úmysl k individuálně určitému činu, mohl by, kdyby ostatní okolnosti tomu nasvědčovaly, býti kulposním pachatelem onoho činu, není však nikdy návodcem. Po stránce fyzické vyhledává se kausální souvislosti mezi činností návodcovou a výsledkem, t.j. návod musí pachateli býti počínětem k jeho činu. Předpokládá se ovšem, že návodce použije jako prostředku k uskutečnění kriminálního výsledku činnosti osoby přičetné a to tak, že činnost pachatelova vykazuje jak po psychické, tak po fyzické stránce všechny znaky onoho trestného činu, o nějž návodci jde. Tím liší se návod od t.zv. nepřímého pachatelství. Nepřímým pachatelem je ten, kdo jako nástroje k provedení zločinného úmyslu použije sice činnosti lidské ale způsobem takovým, že se této činnosti nedostává některé z podstatných náležitostí trestného činu. To je možné trojím způsobem : buď tím, že někoho fyzickým násilím k činu donutím, kde tedy se tomu, kdo čin provedl, nedostává úmyslu, nebo tím, že v druhém vzbudím omyl, pro nějž nemohl si trestnost svého jednání uvědomiti, kde tedy se opět tomu, kdo činnost provádí, nedostává úmyslu, může však býti přičítána nedbalost, nebo tím, že vědomě použiji jako svého nástroje osoby nepřičetné. Ve všech těchto případech nejde o návod, poněvadž se nedostává odpovědnosti osoby, jež čin uskutečnila; věc je stejná, jako by "návodce" byl použil jakéhokoliv jiného nástroje (cvičeného zvířete), totiž ten, kdo tímto způsobem jiného použil jako svého nástroje, je pachatelem.

Sporná je otázka trestnosti t.zv. agenta provokatéra, totiž toho, kdo vzbudí v druhém zločinný úmysl nikoliv proto, aby k činu skutečně došlo, nýbrž z jiného důvodu, na př., aby svedeného mohl udati. Tu dlužno rozeznávat : podarí-li se agentovi věc nastrojiti tak, aby k provedení činu nedošlo, nelze jej činiti odpovědným, poněvadž tu sám způsobil, že výsledek nastal, je tedy věc stejná, jako při dobrovolném ustoupení od pokusu. Tam však, kde k trestnému činu skutečně došlo (politický agent provokatér nastrojí politickou vraždu, aby vzbudil politické hnutí proti straně pachatelově), je návodcem.

Podobně, jako při návodu vyhledává se i při pomocnictví po psychické stránce úmyslu umožniti neb usnadniti určitý trestný čin, po stránce fyzické pak kausální souvislosti mezi činností pomocnickovou a výsledkem, t.j., že pomoc byla jednou z podmínek výsledku.

Hranice mezi fyzickým pomocnictvím a spolupachatelstvím bývá někdy dosti pochybná. (Je ten, kdo drží přepačeného zatím, co druhý jej škrtí, pomocníkem nebo spolupachatelem ?). Otázku tuto řeší přívrženci teorie subjektivní tak, že míní, že pomocník jedná v zájmu cizím, tedy s úmyslem pomocnickým, spolupachatel v zájmu vlastním, s úmyslem pachatelským. Mám za to, že toto rozlišení je prakticky méně účelné, poněvadž jest zcela dobře možno, že ten, kdo má na výsledku nejmenší zájem, provede činnost nejdůležitější (najatý vrah), kdežto ten, jenž celý čin nastrojil a bude z něho míti hlavní prospěch, zůstává v pozadí a pomáhá jen podružným způsobem. Proto bych dal přednost teorii objektivní, jež rozdíl vidí v tom, zda činnost, o níž jde, je pro výsledek kriminálně relevantní tak rozhodná, že bez ní si tento výsledek nemůžeme mysliti. Můžeme si mysliti vraždu, při níž by nikdo na ulici nehlídal, ale těžko si představíme uškrcení, probodení silného člověka, jež by pachateli někdo nepodržel. Proto nazveme toho, jenž při vraždě hlídal, aby se nikdo nepovolal nepřiblížil, pomocníkem, toho, kdo bránil se oběť držel, spolupachatelem.

Negativní pomocnictví spočívá v odstraňování překážek. Nenáleží sem tedy pouhá nečinnost, nezabránění výsledku. To je samostatný trestný čin, pokud někdo úmyslně nezabrání zločinu za podmínek § 212 (zločin nadržování). Při zločinech § 60, 67, 92 a 95 označuje sice § 213 tuto činnost za spoluvinu, ve skutečnosti však jde i tu o samostatné trestné činy. Rovněž sem nenáleží opomenutí čin udati jednak proto, že tato činnost následuje po činu, jednak proto, že povinnost čin udati platí jen u určitých trestných činů (§ 60, 67 a 92). Jde tu tedy opět o samostatný trestný čin, třeba by § 215 mluvil i tu nezávisle o spoluvině. Zvláštním způsobem vymezen je tento samostatný trestný čin v § 9 zákona o třaskavinách z r. 1885.

Platný trestní zákon r. v § 5 in fine uvádí s názvem účastenství zvláštní formu psychického pomocnictví spočívající v tom, že někdo před činem s pachatelem se dohodne o pomoci, již mu po činu poskytne, neb o podílu na zisku. Tímto předpisem má býti zdůrazněno, že takováto dohoda jako posílení zločinné vůle pachatelovy má býti trestána bez ohledu na to, zda po činu skutečně k pomoci resp. k podílu na zisku došlo. Stala-li se takováto dohoda teprve po činu, tu správně stanoví § 6, že nelze mluvit o spoluvině na trestném činu, nýbrž nanejvýše o samostatném trestném činu, jakými jsou nadržování při

zločinech podle § 214, 217, neb přečinech či přestupcích § 307, nebo podílnictví při krádeži, zpronevěře neb loupeži § 185, 196, 464.

V literatuře vede se spor o právní povaze spoluviny. Vládnoucí nauka totiž učí o t.zv. akcesorní či odvozené povaze spoluviny míníc tím, že trestnost spoluvinníka je závislá na trestnosti pachatele hlavního. Učí se tedy, že spoluvinník může být stihán jen tam, kde hlavní pachatel se dopustil aspoň pokusu trestného činu. Mám za to, že tu méně vhodný výraz "spoluvina" svádí k představě jakéhosi podílu na cizí vině. Takovéto ručení za cizí vinu je však v příliš příkrém odporu s dnešním názíráním na trestní právo, než abychom je uznali, leda by nás k tomu nutil výslovný předpis zákona. Tomu však tak není. Zlý skutek, o němž mluví § 5 r., zločin neb přečin, o nichž mluví § 69 u. nemusí být čin v osobě hlavního pachatele trestný, jak výslovně stanoví 2. odst. § 5 r. a § 74 u. Z toho plyne, že otázku viny je řešiti u každého ze spoluvinníků samostatně, a že každý odpovídá jen ale také zcela za to, co zavinil.

Z toho plyne :

1. Šel-li hlavní pachatel dále, než co návodce a pomocníci zamýšleli, je za svůj exces sám odpovědný. Je tedy možno, aby hlavní pachatel byl trestán pro vraždu, návodce a pomocníci jen pro spoluvinu na krádeži. Rozumí se, že tam, kde zákon přičítá výsledek nezaviněný, dlužno jej přičísti i spoluvinníkům.

2. ustoupil-li hlavní pachatel dobrovolně od dokončení činu, nemění se tím trestnost spoluvinníků, pokud ovšem sami také od dokončení neustoupili. Ovšem musil již čin dospěti aspoň k pokusu. Jinak by se k trestnosti spoluvinníků nedostávalo vnějšího výsledku, jež předpokládáme při každém trestném činu.

3. Vliv omylu a jiných okolností trestnost vylučujících a mírnících nutno u každého spoluvinníka posuzovati samostatně.

4. Čin návodcův neb pomocníkův nestává se nepřímým pachatelstvím tím, že aniž o tom věděli, hlavní pachatel byl nepřičetný.

5. Osobní vlastnosti trestnost vylučující, mírnící neb zvyšující platí jen pro toho ze spoluvinníků, u koho jsou dány. Ovšem tam, kde osobní vlastnost pachatelova je součástí skutkové podstaty trestného činu, na př. § 101, 125, 131, nebo kde osobní vlastnost jest momentem kvalifikačním, na př. § 411 a 153 r., nutno na osobní vlastnost hleděti jako na součást skutkové podstaty, totiž přičítati její účinky všem, kdo o ni věděli. Výjimka v § 177 při krádeži.

Za spoluvinu nelze považovati :

1. Když ze zákona je patrné, že zákon určité osobě nechtěl podříditi povinnosti, o jejíž porušení při trestném činu jde (na př. § 217, pokud jde o uvězněného), nebo že určitý předpis je myšlen jako ochrana určitých osob třeba proti jejich vůli (na př. § 96, únos, nebo ublížení na těle přivedené na žádost zasaženého).

2. Byl-li některý způsob spoluviny prohlášen za samostatný trestný čin, nelze pachateli hlavního činu přičítati ještě spoluvinu na této činnosti pomocné (na př. § 107, 118d).

3. Jestliže čin podle svého pojmu předpokládá součinnost více osob t.zv. nutné účastenství, na př. při pozdvižení, vzbouření; nebo jestliže se předpokládá vzájemná činnost několika osob, jako při cizoložství, souboji a určitých způsobech smilstva, kde ostatně nastává někdy případ zmíněný pod 1. (totiž, že zákon jen některého z účastníků činí trestným v § 504, 505).

Trest na spoluvinu a účastenství v právu r. je stejný, jako trest pachateli hrozící. Ceteris paribus je návodce trestnější § 44 c. 263 k. Při jednotlivých činech trestních jsou pro spoluvinníky zvláštní sazby na př. 70, 71, 136, 137. V právu u. podléhají návodce a spolupachatelé trestní sazbě, jako pachatel, pomocníci, trestní sazbě za pokus § 71, 72 u.

Nahoře stala se zmínka, že má-li spoluvinník býti odpovědný, musí činnost hlavního pachatele dospěti aspoň až k pokusu, poněvadž jinak by se nedostávalo ve vnějším světě oné změny, jež pro určitý druh činu je charakteristická. Výjimka je v § 9 r. co do t.zv. nedokonaného svádění. Tu nelze mluvit o spoluvině, poněvadž se nedostává jiné činnosti, nýbrž o samostatném trestném činu, jenž ovšem vymezen je předpisem blanketovým, totiž musí v každém případě býti doplněn skutkovou podstatou onoho činu, k němuž bylo sváděno. Požaduje se tu :

1. Aby čin, k němuž bylo sváděno, byl v době svádění trestný,

2. že bylo sváděno k činu individuálně určitému (srovn. a co. § 305. 3, 59 c. 80 a § 8 zák. o třaskavinách);

3. že svádění zůstalo bez výsledku, ať proto, že sváděný svěsti se nedal (nezdařené svádění), nebo že činu neprovedl (bezvýsledné svádění) nebo že již před sváděním byl k činu odhodlán (alias facturus).

Trest na nedovolené svádění je týž, jako na pokus činu, k němuž bylo sváděno.

Od případů spoluviny dlužno lišiti trvalejší útvary k provádění trestných činů, totiž komplot a tlupu. Komplot je sloučení několika osob k provádění určitého činu. Starší doktrína tu mínila, že komplot je vždy trestný, poněvadž právě tu jde o vzájemné navádění a psychické pomáhání. Správnější zdá

se, že i v případě komplotu ráz a stupeň viny každého člena samostatně je posuzovati. Jen při velezradě a zločinu rušení veřejného pokoje je komplot formou, již možno těchto zločinů se dopustiti (§ 58 c., a 65 c.), při zločinu podle § 5 zákona o třaskavinách je pak komplot samostatným trestným činem. Od komplotu liší se tlupa (banda) tím, že tu jde o sloučení k páčání činů individuálně neurčitých. Také tu nutno odpovědnost každého člena posuzovati samostatně, leda že by, jako v případě § 5 zákona o třaskavinách bylo utvoření tlupy k páčání anarchistických zločinů výslovně prohlášeno za samostatný čin trestný.

O součinnosti několika osob při nevlastních deliktech tiskových viz § 7 r.

§ 4. Konkurence trestných činů.

§§ 34, 35, 267.

Konkurujícími nazýváme ty trestné činy, kterých se dopustila tatáž osoba, a jež jsou předmětem téhož trestního řízení (§ 34, 35, 267 r. a 95-104 u.). Požaduje se tedy :

1. aby tu bylo několik trestných činů, a
2. aby tyto činy byly předmětem téhož trestního řízení. § 57 a 265 tr.ř.r. rozšiřuje ostatně pojem konkurence na případy, jež sice netvoří předmět téhož trestního procesu, jež však byly spáchány dříve, než pachatel pro některý z nich byl souzen, a nebyly ještě předmětem trestního řízení.

Konkurencí tedy není :

1. pokračování v činu trestném, kde tedy není několik, nýbrž jen jediný trestný čin. Pokračováním nazýváme činnost, jež jest prováděním téhož zločinného úmyslu, třeba by jednotlivé fáse této činnosti vykazovaly každá o sobě všechny znaky trestného činu (několik ran oběti zasazených, vyrobení několika falešných mincí).

2. delikty trvající, t.j. takové činy trestné, jež již podle svého pojmu zabírají kratší neb delší dobu (na př. věznění člověka § 98, ukrývání věcí krazených § 214, 185).

Od deliktů trvajících jest lišiti činy, jež v určité době jsou dokonány, jejichž protiprávné účinky však trvají, na př. bigamie § 206.

3. t.zv. delikty kolektivní, t.j. činy, jež vymezeny jsou zákonem již tak, že se musí skládati z několika činů o sobě trestných, na př. zločiny ze zvyku, z řemesla na př. § 176. 1, 203, 412, 343, 512.

4. recidivu, t.j. případ, že někdo pro určitý čin byl trestán a pak se dopustil ať činu stejného druhu, neb jiného.

5. delikty složené nebo kvalifikované, t.j. případy, kdy určitý čin je v zákoně vymezen tak, že jednotlivé jeho znaky by, kdyby se vyskytly o sobě, tvořily již trestné činy, na př. loupežná vražda, § 135 2., nebo ublížení na těle jako kvalifikační moment zločinu veřejného násilí podle § 82.2, nebo podle loupeže § 195. Složeným deliktem je podle práva r. také krádež, poněvadž podle § 175 je jednotlivé částky z různých zločinských činů téhož pachatele vyplývající sčítati.

Je-li jeden trestný čin prostředkem k provedení druhého činu trestného možno na ně hleděti jako na delikt složený tenkrát, když v poměru ke konečnému výsledku je význam činu, jenž byl prostředkem nepatrný (poškození kabátu střelou při vraždě). Jinak nutno na věc hleděti jako na konkurenci (poboření domu pumou, aby v něm spáchána byla krádež).

Konkurenci rozeznáváme :

1. reálnou či materiální (*arithmetickou*)
2. ideální či formální (*jednotlivou*).

Rozdíl spočívá v počtu činností zločinných.

Při reálné konkurenci pachatel předsevzal několik trestných činností, jež tvoří skutkovou podstatu ať stejného (opakování) neb různého činu trestného (hromadění). Při ideální konkurenci pachatel předsevzal činnost jedinou, již lze přiříditi několika skutkovým podstatám trestných činů. I tu mohou tyto skutkové podstaty býti stejnorodé (na př. tímtež projevem bylo uraženo několik osob) nebo nestejnorodé (na př. násilné smilstvo na vlastní dceři § 125, 131).

Od konkurence trestných činů liší se t.zv. konkurence zákonná tím, že tu v jediné zákonné skutkové podstatě shrnuty jsou znaky několika trestných činů. Tak násilné smilstvo i loupež vykazují zároveň všechny znaky vydírání (srovn. § 125, 191 a 98) usmrcení v souboji znaky vraždy neb zabití (§ 181 a 135, 140). Tu platí interpretační pravidlo, že lex specialis derogat legi generali, čin tedy subsumovati je tomu předpisu, jenž nejuplněji vystihuje všechny momenty v činu shrnuté. Není-li mezi zákonnými definicemi různých trestných činů poměru pojmu podřaděného a nadřaděného, nýbrž poměr pojmů se protínajících, jest za základ vzíti pojem činu přísněji trestného (viz na př. § 12 zák. o třaskavinách, nebo § 1 zákona o ochraně práva volebního z 26. ledna 1907).

Zvláštní případy zákonné konkurence nastávají :

1. při aberaci podle § 134. Tu lze přiřítati jen dokonanou vraždu, nikoliv mimo to pokus vraždy.
2. při t.zv. pokusu kvalifikovaném lze přiřítati jen pokus deliktu zamýšleného.
3. při několikeré činnosti téže osoby při tomtéž činu nelze přiřítati zároveň na př. návod, pomáhání a pachatelství téže osobě při tomtéž činu.

Co do trestání konkurence uplatňují se různé teorie, totiž :

1. teorie kumulační : quot delicta, tot poenae; vyhovuje zásadě odplaty, vede však někdy k nesmyslné tvrdosti, někdy pak je vůbec neuskutečnitelná;
2. teorie absorpční : poena major absorbet minorem, jest sice praktičtější, nevyhovuje však čisté myšlence odplaty;
3. teorie střední, jež ukládá v případě konkurence zvláštní úhrnečný trest.

Platné právo r. stojí na stanovisku teorie absorpční, již však v některých případech modifikuje.

V případě konkurence, a to jak ideální tak reálné, jest za základ vzítí sazbu na konkurující čin nejpřísnější trestný § 34, 35 odst. 1 a 267 odst. 1. Žalář pokládá se vždy za těžší trest než vězení při trestu žaláře rozhoduje vyšší sazba, při stejné sazbě pokládá se těžký žalář za trest přísnější, než žalář prostý. K ostatním deliktům konkurujícím se má hleděti jako k okolnosti přitěžující § 44 a, b, 263 b. c. Ryzí zásada absorpční platí tam, kde jeden z konkurujících trestů je trest smrti neb doživotního žaláře § 50.

Kumulační zásada platí podle § 35. 8, a

267. 2 :

1. Je-li mezi konkurujícími delikty delikt tiskový, na nějž má být uložen některý ze zvláštních vedlejších trestů tiskových § 36 a 37 zák. o tisku, totiž zákaz dalšího rozšiřování, zničení tiskopisu atd.;

2. je-li mezi konkurujícími delikty takový, na nějž se ukládá trest peněžitý, propadnutí zboží, věcí prodejních nebo náradí, nebo ztráta práv a daných povolení § 240 b. c. Byl-li trest peněžitý jako nedobytný proměněn v trest vězení, jest i tento trest kumulovat s trestem na čin nejtíže trestný.

Podle práva u. platí v případě ideální konkurence zásada absorpční § 95 u. V případě konkurence reálné uloží se trest úhrnný, jenž se vyměří podle sazby na čin nejtíže trestný, jen že tu, je-li tento čin trestán dočasným trestem na svobodě, se nejvyšší sazba určitým v § 97-101 blíže vylíčeným způsobem může zvýšiti. V případě pokuty peněžité a trestů vedlejších na majetku a cti i v případě vyhostění platí zásada kumulační podle § 102 a 103.

Zásad o konkurenci je v právu u. použití nejen, když více činů tvoří předmět téhož trestního řízení, nýbrž i, když někdo několika rozsudky byl odsouzen k několika trestům na svobodě, nebo, když v době, když si odpykával trest na svobodě, byl odsouzen k dočasnému trestu na svobodě za čin před svým odsouzením spáchaný.

O d d í l III.

O okolnostech trestnosti činu vylučujících.

Čin může vykazovati všechny subjektivní i objektivní znaky zločinu, a přece v konkrétním případě nebýti trestným. Okolnosti, jež mají tento právní účinek, nazýváme okolnostmi trestnosti vylučujícími, a můžeme je tříditi v okolnosti, jež vylučují protiprávnost činu, což má vzhledem k tomu, že zločinem může býti jen čin protiprávný za následek vyloučení trestnosti, a na okolnosti trestnosti vylučující v užším slova smyslu, t. j. okolnosti, při nichž čin sice zůstává protiprávným, ale nemůže býti trestán.

Do první skupiny patří :

1. Privilegium beztrestnosti, totiž případy, kdy z důvodů v osobě pachatelově spočívajících nelze jeho jednání pokládati za protiprávné. Takové důvody jsou na př. postavení poslance (z něhož vyplývá jeho imunita), nebo příbuzenský poměr v případě § 216 r.
2. Když ten, kdo skutek předsevzal, zvláštním ustanovením právním jest oprávněn zasáhnouti do sféry jinak trestním právem chráněné (na př. výkon exekutorův, katův, vojákův).
3. Dovolená svépomoc, pokud je výjimečně právem prohlášena za přípustnou, na př. § 1321 o. z. o., ovšem, děje-li se ve formách dovolených (ne tedy § 83 a 316).
4. Případy, kde určitý stupeň zasažení neb ohrožení zájmů jinak trestním právem chráněných je nutným důsledkem plnění sociálních funkcí právem připuštěných. Na př. lékařská operace provedená osobou k výkonu lékařství oprávněnou lege artis.
5. Spravedlivá obrana podle § 2 g. r., srovn. § 79 u.

Aby obrana byla spravedlivá, musí

a) útok, proti němuž pachatel se bránil, býti nespravedlivý. Vyloučena je tedy spravedlivá obrana proti útoku, k němuž útočník byl oprávněn. Při tom stačí, náležel-li úkon, proti němuž pachatel se bránil, do oboru působnosti útočnickovy, byl-li tedy k němu in abstracto oprávněn. Zkoumati, zda in concreto jsou tu dány podmínky onoho útoku není věcí ohroženého, nýbrž soudu, po případě úřadu nadřaděného orgánu, jenž in concreto přestoupil svou pravomoc. Nemohu se dovolávati spravedlivé obrany proti exekutorovi, jenž vykonává rozsudek, jež trestá

právem pokládám za nespravedlivý, mohu se však brániti, kdyby chtěl mučením na mně vynutiti přiznání, kde mám svůj majetek schován.

Poněvadž spravedlivá obrana činí čin nejen beztrestným, nýbrž odnímá mu i protiprávnosti, není proti spravedlivé obraně spravedlivá obrana přípustna. Ovšem musí jíti při útoku o skutečnou spravedlivou obranu, nikoliv jen o útok vyprovokovaný na př. urážlivým chováním. I proti vyprovokovanému nespravedlivému útoku má provokující spravedlivou obranu. Útok je nespravedlivý jen, je-li jak objektivně, tak subjektivně protiprávný. Není tedy spravedlivé obrany proti osobě nepřičetné, neb proti osobě, jež jeána v takovém omylu, že protiprávnost svého činu nemohla nahlédnouti (ovšem tu může jíti o případ nouze; viz níže).

Mohl-li však bránící se předpokládati, že útok je protiprávný (t.zv. pretext spravedlivé obrany) omlouvá jej omyl podle § 2 r.

b) Útok musí být přítomný, t.j. aspoň přímo hroziti a činnost zločinná nesměla ještě být skončena. Spravedlivá obrana nechce sankcionovati pomstu. Kdy čin je dokonán, závisí od jeho rázu. Tak krádež není dokonána, dokud je tu možnost pachatele stihati a věc mu odňati dříve, než ji dopravil do bezpečí.

c) Útok musí podle práva r. směřovati proti životu, svobodě nebo jmění. Podle práva u. proti osobě nebo jmění. Proti útoku na čest je tedy podle práva r. spravedlivá obrana vyloučena, ovšem, pokud není zároveň, jako tomu bude zpravidla při útoku na čest pohlavní, útokem na svobodu. Nezáleží však ani podle práva r. ani u. na tom, zda ohrožený statek náležel právě bránícímu se. Je tedy při nutné obraně pomoc přípustna.

d) Obrana musila být potřebnou, t.j. nevykročiti z mezí, jichž je třeba k odvrácení útoku. Útok nesmí právě být záminkou k pomstě. Tím není řečeno, že by obrana musila být jediným prostředkem, jak svůj statek mohu zachrániti. Nejsm povinen před nespravedlivým útokem uprchnouti. Sporno je, zda je ještě potřebná obrana, při níž poškodím u útočnicka cennější statek, než jaký je u mne ohrožen. Positivní právo ani r. ani u. takové proporcionality nevyžaduje stojíc na stanovisku, že kdo jedná protiprávně riskuje právě, že utrpí větší škodu, než by byl prospěch z činu mu kynoucí. Ovšem v případě přílišného rozpětí rozdílu mezi statkem hájeným a u útočnicka zasaženým bychom sotva obranu uznali za přiměřenou. (Mohu zloděje, jenž se ke mně vloupá, a o němž nevím, nepostaví-li se mi na odpor, usmrtiti, nemohu však omlouvatí spravedlivou obranou, zastřelím-li hoča, jenž mi krade v zahradě jablka).

Překročí-li někdo z leknutí, ze strachu neb poděšení meze spravedlivé obrany (t.zv. excess), omlouvá jej

spravedlivá obrana, pokud jde o úmyslné jeho jednání. Zda svým jednáním za těchto okolností se nedopustil nedbalosti, dlužno v každém případě řešiti podle okolností konkrétního případu § 2 g, in fine r. § 79 u. (na př. někdo by, byv na ulici přepaden holí, ač byl sámopatřen holí a byl v šermu zběhlý, v leknutí vytáhl revolver a vystřelil po člověku, jenž mu spěchal na pomoc). Byla-li výkonem spravedlivé osoby zasažena osoba nezúčastněná, dlužno rozeznávati : buď tu jde o aberaci, a pak možno jednání stihati jen jako kulposní, jsou-li tu ovšem ostatní podmínky, nebo čin směřoval přímo proti nezúčastněnému (na př. přepadený na útěku odstrčí v cestě mu stojícího nezúčastněného) a pak nejde vůbec o nutnou obranu, nýbrž o případ krajní nouze.

V případech doposud vypočtených nastává bez-trestnost proto, že čin není protiprávný. Čin zůstává protiprávný, ale není neb přestává být trestný

a) v případě nouze. Právo r. shrnuje případy nouze v § 2 g s případy neodolatelného donucení. Je-li však někdo fysicky donucen k nějakému jinak trestnému jednání, nedostává se ke skutkové podstatě úmyslu. Starší teorie sem počítala i případ monomanií, t.j. duševních poruch, o nichž se věřilo, že ponechávají duševní schopnosti netknutými, jen v určitém směru omezující volnost vůle (kleptomanie, pyrmantie). Psychiatrie však nezná takových stavů a řadí i manie mezi duševní choroby, tak že tu není trestnost vyloučena neodolatelným donucením, nýbrž nedostatkem přičetnosti § 2 a neb b. Zbývá tedy jako neodolatelné donucení jen případ, jež teorie označuje stavem nouze. Nouzi nazýváme takový stav, při němž k záchraně ohroženého vlastního zájmu neb splnění vlastní povinnosti obětuji cizí zájem méně významný, neb poruším povinnost méně významnou. Jde tu tedy vždy o kollisi buď zájmů neb povinností, při níž slabší musí ustoupiti silnějšímu. Osoba, jež v takové kollisi se má rozhodnouti, jedná pod zvláštním psychickým tlakem, a právo jí omlouvá, jestliže nemá tolik heroismu, aby obětovala svůj cennější statek záchraně méně cenného statku cizího, neb jestliže nemohouc splniti obě povinnosti (vyzraditi velezradný podnik a zachovati úřední tajemství) splní jen povinnost významnější.

Stav nouze může být přiveden

- 1. cizím vyhrožováním (vis compulsiva), třeba ne výslovným (nátlak autority rodičů),
- 2. silou přírodní, k níž v tomto směru jest na roveň klásti jednání osob nepřičetných neb jednání osob, jež nevědomky budí nebezpečí.

V některých případech právní řád uznává zvláštní právo z nouze, tak že jednání v takovémto stavu pro-

vedené je nejen beztrestné, nýbrž není ani protiprávní (na př. v požárních řádech jest dovoleno k zamezení šíření se požáru cizí majetek poškoditi, podobně v § 5 zák. o podmnožských lanech je dovoleno k záchraně života neb loďi lana tato poškoditi.

Zpravidla však čin zůstává protiprávní (povinnost k náhradě škody) ale není trestný. Naopak někdy právní řád ukládá povinnost podstoupiti stav nouze, na př. u vojína.

Bližší podmínky stavu nouze právo r. nevymezuje. Nutno tedy jen z toho, kdy tato kollise má takový ráz, že podle obecných názorů mravních můžeme říci, že pachatel byl k svému jednání nucen, vyvoditi pravidla o stavu nouze (právo u. rozeznává psychické donucení vyhrožováním, které bezprostředně ohrožovalo pachatele neb jeho příslušníky na životě neb osobním blahu, nemohlo-li býti nebezpečí odvráceno jiným způsobem (§ 77 u.) od případu tísně, aby byl zachráněn život pachatele neb jeho příslušníků z nebezpečí nahodile povstaleho a jinak neodvratitelného (§ 80 u.).

Hořejším způsobem dojdeme pro právo r. k tomuto rozlišení mezi spravedlivou obranou a stavem nouze :

1. Při nouzi nezáleží na tom, jaký statek právní je v nebezpečí, ale musí to býti statek náš neb osob nám tak blízkých, že jejich nebezpečí pocítujeme jako nebezpečí vlastní. Ve prospěch jiných lidí možno stavu nouze se dovolávati jen v případech, kdy jde o zachování statku zvlášt významného obětováním statku méně důležitého (na př. poškození cizího majetku k záchraně života);

2. poškození cizího statku musí býti jediným prostředkem, jak zlo odvrátiti;

3. cena statku nouzi ohroženého nesmí býti nepoměrně menší než statku zachráněného. Poměr tento bude ovšem různý podle významu zachráněného statku : tak při životě vlastním asi omluvíme i obětování cizího života, kdežto při újmách majetkových sotva omluvíme, abych hrozící mně škodu přesunul na jiného, leda právě, že by ta škoda, již druhý utrpí, byla menší, než ta, jež mně hrozí.

4. Poněvadž čin v nouzi spáchaný zůstává protiprávní, je proti němu nutná obrana přípustná.

5. sporno je, zda omlouvá nouze, do níž se ohrožený vlastní vinou dostal. Buď tu opět záležeti na okolnostech případu, jmenovitě na vzájemném poměru statku zachráněného a obětovaného.

Případy nouze hospodářské nelze sem počítati, leda že by jí byl ohrožen život. Nenáleží sem též případy affektu, na př. žárlivosti. Dostoupí-li affekt takového stupně, že pachatelí odnímá normální schopnosti myšlenové a volní, možno mluvití nejvýše o okamžitěm prominutí smyslu podle § 2 b. r.

Trestnost činu může též za určitých okolností pominouti teprve později. Obecné důvody pomíjení trestnosti jsou vypočteny v § 223 a 526 r. srovn. § 105 u. uhasnutí trestního stíhání a § 117 u. vyloučení výkonu trestu právoplatně přiřknutého.

a) Úmrtí vinníkovo § 224 a 527 r. Nabyli-li však rozsudek, odsuzující k trestu majetkovému, moci práva, přechází závazek z něho plynoucí na dědice (min. nař. z 23. dubna 1859 resp. § 53 u.). Prakticky týž účinek, jako úmrtí vinníkovo má i nezhojitelná jeho duševní choroba § 398 tr.ř.r.

b) Výkon trestu § 225 a 528. Za týž čin nikdo nemůže býti dvakrát trestán. Výjimky : 1. nové odsouzení za podmínek, kdy trestní řád připouští obnovu řízení odsuzujícím rozsudkem skončeného § 356 tr.ř., 2. při trestech v cizině vytrpěných podle § 36 a 38 r.

c) Prominutí trestu, nebo-li t.zv. udělení milosti § 226 a 529 r. Právo promíjeti trest vyhrazeno je podle ústavy (§ 103 ústavní listiny zák. ze dne 29. února 1920 sb.z. a n. č. 121) prezidentu republiky. Rozeznává se pak :

aa) abolicie, čili potlačení trestního stíhání, t.j. nařízení, že pro určitý čin nemá vůbec k trestnímu stíhání dojiti, nebo zahájené již trestní stíhání má býti zastaveno. Podle § 2 tr.ř.r. a § 103 ústavní listiny je abolicie přípustna jen při deliktech veřejnožalobních;

bb) agraciace, milost v užším slova smyslu, t.j. úplné neb částečné prominutí trestu právoplatně uloženého. Zvláštním druhem částečné agraciace je

cc) restituce či rehabilitace, t.j. prominutí čestných následků odsouzení.

Agraciaci hromadnou nazýváme amnestií.

Z povahy této instituce plyne, že není vázána na žádné zákonné podmínky.

d) Promlčení jest uhasnutí trestnosti uplynutím určité delší doby. Kriminálně politický důvod této instituce je v tom, že uplynutím doby zeslabí se potřeba trestní reakce jednak zlepšením pachatele, jednak zapomenutím jeho činu. Rozeznává se promlčení trestního stíhání a promlčení trestu právoplatně přiznaného. Právo r. zná jen promlčení trestního stíhání, právo u., jako novější práva vůbec, zná obě instituce.

Kdežto novější zákony, a tak i právo u. hledí při promlčení toliko na uplynutí určité doby buď od spáchaní činu (§ 108 u.) nebo ode dne, kdy odsuzující rozsudek byl vynešen, resp. výkon trestu přerušen (§ 120 u.), hledí právo r. nejen k uplynutí určité doby, nýbrž i k pozitivním známkám zlepšení pachatelova. Jsou totiž podmínky promlčení podle práva r. tyto :

1. Uplynutí lhůty promlčecí, jež je v §§ 228 a 532 odstupňována podle nejvyššího trestu na čin, o nějž jde, vypsáního. Lhůta při zločinech 20, 10, nebo 5 let podle toho, zda na onen čin vypsán je žalář doživotní, nebo od 10-20 let, nebo trest kratší, při přečinech a přestupcích pak 3, 6 nebo 12 měsíců podle toho, zda nejtěžší vypsáný trest je vězení prosté bez zstřeni nebo pokuta do 100 K, nebo vězení prosté zstřené neb pokuta do 400 K, nebo trest těžší. Je-li v zákoně na týž čin několik trestních sazeb, rozhoduje ta, již podle zvláštních okolností činu by bylo použiti. To platí i v případech, kdy pro vlastnosti pachatelovy je použiti zvláštní trestní sazby, na př. v případech §§ 270, 463, 232.

Promlčení počíná se tím okamžikem, kdy činnost zločinná byla dokončena, třeba by výsledek ještě nebyl nastal. Při deliktech pokračovacích od okamžiku, kdy předsevzata byla činnost poslední, při trvacích od okamžiku, kdy protiprávní stav přestal. Při pravých deliktech omissivních od okamžiku, kdy přestala možnost činnost vykonati, při nepravých rovněž, nelze-li však tento okamžik zjistiti od okamžiku, kdy nastal výsledek. Rovněž od okamžiku výsledku počítá prakse promlčení při deliktech distančních.

Promlčení se přetrhuje každým takovým soudním výkonem trestního řízení, který směřuje proti vinníkovi jako obviněnému § 227 a 531 r., 108 a 124 u. (výkony v §§ 227 a 531 r. jsou vypočteny jen příkladmo, a nutno je nahraditi analogickými výkony podle platného trestního řádu). Musí tu vždy jíti o výkon soudní (nestačí nějaké opatření policejní, nebo návrh stát zástupce neb žalobce vůbec) a musí mířiti proti vinníkovi jako obviněnému (nestačí tedy na př. předvolání za svědka).

Účinkem přetržení promlčení je, že lhůta promlčecí od okamžiku onoho soudního výkonu počíná běžeti znovu.

Takovýmto soudním výkonem může býti také právoplatné skončení procesu způsobem jiným, než rozsudkem odsuzujícím, na př. rozsudkem osvobozujícím; neboť tu je možná obnova řízení v neprospěch obviněného, není-li čin jeho ještě promlčen § 352, 355 a 356 tr.ř. Promlčení činu, pro nějž pachatel byl právoplatně odsouzen, platné právo r. nezná (ovšem však právo u.).

Stavení promlčení rovněž právo r. nezná. (Právo u. jen v případě § 109u), běží tedy promlčení i po dobu, po niž trestní stihání je vyloučeno, na př. poslaneckou imunitou obviněného.

Počítání lhůt promlčecích děje se a momento ad momentum. V pochybnosti podle zásady in dubia pro reo po-

čátkem posledního dne.

Právo r. však nespokojuje se uplynutím doby promlčecí, nýbrž požaduje ještě další okolnosti vypočtené v § 229 a 531.

Užitek, o němž se tu mluví, není jen věc činem trestným získaná, nýbrž vše, oč se pachatel činem obohatil, pokud ovšem toto obohacení vyplývá přímo z činu.

Náhradou míní se napravení škody majetkové, pokud povstala z činu samého (srovn. § 531 z, kde se jako důsledek uvádí, že při činech proti cti této podmínky není, ač nepochybně nepřímou i z takového činu škoda majetková může povstati). Náhradu třeba dáti "podle sil", což platí analogicky i při přečinech a přestupcích.

Rozdíl v podmínkách promlčení mezi zločiny na jedné a přečiny i přestupky na straně druhé, nehledě ke lhůtě promlčecí, spočívá v tom, že

a) Podmínka, že pachatel v době promlčení se nesměl z území státního vzdáliti § 229 platí jen při zločinech,

b) při zločinech nesmí se v době promlčecí dopustiti nového zločinu, kdežto při přečinech a přestupcích nesmí se dopustiti nejen zločinu, nýbrž třeba i jen přečinu neb přestupku § 229d, 531c.

Účinkem promlčení je, že čin nemůže býti trestán; řízení tedy je skončiti v případě, že se ukáže, že čin, o nějž jde, je promlčen, zastavením, resp. rozsudkem osvobozujícím. Protiprávným však čin zůstává, tak že v jiných směrech, než co do trestnosti toho, u něhož právě podmínky promlčení jsou dány, nemá promlčení účinku (na př. co do § 185, 229d, 490 a pod.).

Výjimky z promlčení stanoví § 231 a 232 co do činů, na něž je trest smrti.

Zvláštní předpisy co do promlčení platí podle § 27 a 40 zák. o tisku (nejdelší promlčecí lhůta zpravidla 6 měsíců) a podle § 67 zák. branného.

Mimo tyto obecné důvody, jimiž trestnost pomíjí, vyskytují se u jednotlivých činů důvody zvláštní. Jsou to:

1. Účinná lítost činí beztrestnými velezradu, souboj, žhářství, krádež, zpronevěru, účastenství v nich (§ 62, 165, 168, 187, 188 r.) dále zločiny proti § 4, 5 a 6 zák. o třaskavinách za podmínek u každého z těchto činů jednotlivě uvedených.

2. Udání činu činí beztrestným přestupek § 522.

3. Odpuštění činí beztrestnými delikty soukromožalobné; máť týž účinek, jako by se oprávněný byl vzdal svého práva žalobního. Odpuštění může se státi výslovně, nebo mlčky, t.j. tím, že oprávněný do 6 neděl od doby, kdy o činu se dověděl, nepodal žaloby (jde tu o promlčení práva žalobního, nikoliv o promlčení trestnosti, proto tu ostatní podmínky promlčení trestnosti nemusí býti dány).

D Í L III.

O TRESTECH A OPATŘENÍCH ZABEZPEČOVACÍCH.

Ú v o d

Základní pojmy.

Způsob a míra trestání závisí na hospodářských, kulturních a mravních poměrech každého národa a z nich vyplývajícímu názoru na smysl a cíl trestání. Ještě jasno, že doby s nevyvinutou ještě státní správou, s nedostatečným vědomím mravního bratrství mezi lidmi, doby tedy, ovládané myšlenkou pomsty v trestu, vymyslely nejkrutější způsoby trestání, jejichž stopy se zachovaly až po konec XVIII století. Naopak doby, vycházející z předpokladu stejnosti lidí a z požadavku ochrany individua proti libovůli státních orgánů, kladly při trestech důraz na možnost jemného jich odstupňování podle objektivní tíže činu, jakož i na to, aby výkon trestu dál se co nejhumánněji. Odtud záliba těchto dob v trestech na svobodě a v pokutách peněžitých a sentimentální až někdy strach před přílišnou krutostí trestu. Naše doba, proniknutá myšlenkami sociálními, a vyzbrojená státní správou, již i nejjemnější úkoly pedagogické možno svěřiti, vidí, pokud se v ní neuplatňují ještě staré myšlenky odplaty, v trestu sociální opatření, jímž zločinec má býti buď ze společnosti vyloučen, nebo pro společenský život vychován; za nespravedlivý pak považuje trest, jenž by měl účinky sociálně škodlivé strhuje náhodného pachatele na úroveň zatvrzelého zločince.

Jsme právě na přechodu, na němž myšlenky odplaty, myšlenky abstraktní spravedlnosti individualitu zločincevu přehlížející zápasí s myšlenkou sociální účelnosti. Proto trestní systémy dnešní z velké části trpí myšlenkovou nejednotností, jež je ještě zvyšována tím, že vřadáje na první zařízení účelného systému trestního by byly značné, a že právě tyto vřadáje zákonodárné sbory neuvědomujíce si užítku, jež by přinesl úspěšný boj proti zločinnosti, jen nerady povolují.

Teoreticky nejpropracovanější je trestní systém propagovaný a částečně uskutečněný některými společnostmi pro reformu vězenství ve Spojených Státech Amerických. Tyto systémy uvědomujíce si základní rozdíl mezi pachateli trestných činů, kteří se činu svého dopouštějí důsledkem vad ve své povaze a pachateli, kteří jen náhodným sběhem okolností ojediněle trestného činu se dopustili, rozeznávají dva druhy trestních opatření, z nichž první označují názvem reformace, druhý názvem probace.

Základní myšlenkou opatření reformačních je, že trestanec má soustavnou kázní býti polepšen, to jest přizpůsoben požadavkům sociálního života. Prostředkem k tomu je progresivní výkon trestu spočívající v tom, že

1. v rozsudku neurčí se předem přesné trvání trestu (zpravidla určí se trest jen trestní sazbou, totiž minimem a maximem trestu na onen druh v zákoně vypsáno), poněvadž nelze nikdy předem určit, za jak dlouho dílo reformace zločincovy bude dokonáno, a mimo to v možnosti vlastním přičiněním trest zkrátiti, neb zase vlastním proviněním jej prodloužiti, jest silný moment výchovný, jenž se ztrácí, ví-li trestanec, že, ať se chová v trestu jakkoliv, bude v určitý den propuštěn. Tím se též ušetří v trestu mnoho disciplinárních trestů kázenských, jež nelze neomezeně stupňovati, a jež někdy mívají účinky právě opačné, než jaké se očekávají.

Tato myšlenka vyjadřuje se požadavkem t.zv. neurčitého odsouzení (indeterminate sentence).

2. Výkon trestu uspořádán je pak tak, že trestanec po určité době ztrávené v samovazbě, jež má umožniti jednak aby personál trestnice trestance mohl studovati, jednak, aby trestanec sám mohl uchráněn od škodlivých vlivů okolí si přivyknouti na nový způsob života, přichází do vazby společné, jež se však vykonává v několika třídách (stupních), lišících se jak tuhostí kázně, tak určitými výhodami co do stravy, pohodlí, styku s příbuznými a pod. Zpravidla vstupuje trestanec ze samovazby do třídy střední, tak, aby tu byla nejen možnost postupu do třídy vyšší, nýbrž i možnost sesazení do třídy nejnižší, kde pak to, čeho ve střední třídě si nedovedl vážiti, se mu jeví jako výhoda, již dosáhne teprve, až si to zase zaslouží. Aby postup z třídy do třídy byl jednotný, a trestanec nenabyl dojmu libovůle, bývá v trestnicích s progresivním výkonem trestu zaveden t.zv. systém známkový. Podstata známkového systému spočívá pak v tom, že se doba, již trestanec by při průměrném chování musil ve třídě strávit, přepočítá na určitý počet známek tím, že za průměrné chování, práci a pod. se mu denně účtuje k dobru určitý počet známek. Za vynikající výkony se mu pak připíše k dobru další počet známek, nechová-li se neb nepracuje-li

aspoň průměrně, se mu onen den připíše právě méně známek, nebo známka žádná, tak že o tolik dní se jeho pobyt ve třídě prodlouží.

Často se vytýká, že při této soustavě trestanci v nejvyšší třídě mají větší pohodlí a příjemnosti života (koncerty, divadla, vlastní noviny, debatní večery), než by si ve svém dosavadním životním postavení byli vydělali poctivou prací. Při této výtce se přehlíží jednak, že těchto výhod musí si trestanec velmi krušnou několikaletou kázní, jíž také na svobodě by si byl vydobyl lepší životní podmínky, zasloužiti, za druhé pak, že se těmito výhodami sleduje správná sociálně pedagogická myšlenka. Trestanec totiž, jenž si navykne určitým vyšším požitkům rázu nehmotného, jest spíše chráněn před tím, že by zase uvázl ve spodinách společenských, v nichž nebezpečí zločinné náklady je nejznačnější, než trestanec, jenž nepoznal než nejhrubší požitky tělesné.

Propuštění z věznice neznamena však při tomto systému ještě odpykání trestu. Trestanec je totiž z nejvyšší třídy propuštěn jen pod podmínkou dobrého chování, jež se mu usnadňuje tím, že zvláštní společnosti věnují mu svou péči jsouce mu radou i pomocí k ruce, aby zakotvil v postavení získaným schopnostem odpovídajícím. To je ovšem usnadněno tím, že aspoň přechodem z jednoho státu do druhého může trestanec zabrániti tomu, aby při nedostatku ústřední evidence trestů jeho trest byl prozrazen.

Někdy bývá mezi nejvyšší stupeň vězeňského systému a podmíněčné propuštění vsunuta přechodní třída (intermediate class), v níž trestanec přes den pracuje pod dohledem mírnějším na svobodě a jen přes noc se musí vrátiti do společného uzavřeného bydliště.

System tento nazývá se podle trestnice, v níž poprvé byl zaveden, systémem Elmiským (věznice ve státě New Yorkském). Aplikací tohoto systému na mladistvé provinilce, u nichž ovšem nejspíše jest možno se načítiti výsledků, jest anglický systém borstalský zavedený v Anglii zákonem o dětech (Children Act) z r. 1908.

Soustava progresivní (reformace) vypočtena je na trestance, kteří se dopustili těžších zločinů, u nichž však je naděje na polepšení. Jsou však případy, kdy polepšení třeba není, poněvadž pachatel jen nešťastným sběhem okolností k činu byl stržen. V takových případech by progresivní výkon trestu neměl smyslu, naopak by snad utlumil v pachateli sociálně užitečné vlastnosti. Pro tuto skupinu pachatelů trestných činů vypočten je t.zv. systém probační. Jeho osou je instituce podmíněčného odsouzení spočívající v nyní nejrozšířenější své

formě v tom, že trest, k němuž pachatel byl odsouzen, se na určitou dobu odloží, a vykoná se jen, nechová-li se pachatel v této zkušební době dobře, t.j. dopustí-li se nového trestného činu, nebo neřídí-li se pokyny, jež mu při odsouzení byly dány (zákaz návštěvy hostinců, heren a pod.). Dobré chování odsouzeného může býti zajištěno tím, že se dá pod dozor ochranný zvláštního úředníka neb dobročinné společnosti, které mu jsou radou i skutkem nápomocny, aby se udržel na dobré cestě, na druhé straně však upozorní soudce, kdyby snad pachatel svým chováním ukázal, že u něho podmíněčné odsouzení nebylo na místě, že potřebuje přísnější kázně vězeňské. Podmínečné odsouzení tedy nemusí býti chápáno, jak zvláště na pevnině evropské se dalo pod vlivem myšlenky odplaty, jako prominutí trestu, nýbrž jako trest zvláštního druhu přizpůsobený povaze určité skupiny pachatelů trestných činů. Soubor těchto opatření právě se nazývá probací (osvědčením se).

Trestem ve formálním slova smyslu nazýváme každý právní účinek, jež právo spojuje s trestným činem jako jeho právní důsledek. Materiálně trestem nazýváme jen určité z těchto účinků, totiž ty, jež zákonem za tresty jsou prohlášeny. Jsou to vždy určitá zasažení do právní sféry individua jinak právem chráněná, a je podmínkou občanské svobody, aby se tu nemohla uplatňovati soudcova libovůle (tresty arbitrární), nýbrž, aby opatření, jež soudce jako trest může uložit, byla vždy zákonem předem stanovena (*nulla poena sine lege*).

Se stanoviska odplaty se požaduje mimo to, aby trest byl zlem. Tento pojmový znak však pokládám za příliš nejasný. Není z něho patrné, zda tu jde o objektivní zlo nějaké (pak by výchova jako obsah trestu byla vyloučena, poněvadž výchova je dobro) nebo zda pachatel musí trest též subjektivně jako zlo pocítovati (zastaralý zločinec asi tu bude otužilejší, než nováček). Poněvadž však platná práva trestní jsou ještě prostoupena myšlenkou odplaty, činí se právě s ohledem na tento znak rozdíl mezi trestem a t.zv. opatřeními zabezpečovacími.

Jako tresty v tomto technickém slova smyslu označují se ona státní opatření proti pachatelům trestných činů, jejichž účelem jest především, aby pachateli za zlo, jež způsobil na cizích právních statcích, způsobena byla přiměřená míra zla na jeho jinak chráněných statcích.

Od trestu v tomto smyslu lišiti jest jiná opatření, jež soudy činí z podnětu trestného činu. Tak jmenovitě :

1. opatření, jež nemají účelem působiti zlo viníku, nýbrž poskytnouti tomu, jemuž trestným činem bylo ublíženo, náhrady neb dostiučinění.

2. Procesní opatření donucovací, přípustná na příklad proti nedbalému porotci, svědkovi, neb znalci, i opatření,

jež soud činí u výkonu t.zv. policie procesní.

Opatřeními zabezpečovacími nazývají se ty právní následky trestných činů, jejichž cílem není způsobiti pachateli zlo, nýbrž uchrániti společnost od dalších zlo, jež by pachatel jí způsobiti mohl. Jak nejasné je toto rozlišení, patrně z toho, že zpravidla každé takové opatření pachatel pociťovati bude jako zlo, na druhé straně že trest zpravidla sám jest prostředkem, kterým pachateli další páchaní trestných činů má aspoň býti ztíženo. V právu r. náležejí do této skupiny zvláště postavení pod dozor policejní, a odevzdání do donucovací pracovny neb polepšovny.

Trestní soustava jest v právu r. zcela jiná, než v právu u., kde tato materie obsírně jest upravena §§ 20-64 u. V následujícím pojednáme jen o právu r. Jen o tom jest se zmíniti, že právo u. zná čtvery trest na svobodě, totiž káznici, státní vězení, žalář, a vězení, a že zná, jak podmíněčné odsouzení, tak podmíněčné propuštění.

Poměr trestu v území různých práva byl vymezen zák. z 15. dubna 1920, st. z. a n. č. 284.

§ 1. Roztřídění trestů.

(§§ 12, 240.)

Právo r. liší tresty podle zasaženého jimi právního statku vinníkova

1. v trest na životě,
2. v tresty na svobodě,
3. v tresty na majetku, a
4. v tresty na cti.

Podle způsobu ukládání lišíme pak

1. tresty hlavní, jež se ukládají samostatně, a
2. tresty vedlejší, jež se pojí k trestu hlavnímu.

Tresty vedlejší jsou pak buď :

- a) samostatné tresty, ukládané vedle trestu hlavního, na př. propadnutí věci vedle žaláře, nebo
- b) následky trestu hlavního, nastávající buď ze zákona, nebo výrokem soudcovským, nebo
- c) zostření trestů na svobodě.

§ 2. Jednotlivé druhy trestů.

I. Trest smrti (§ 13).

je hlavním trestem na nejtěžší zločiny, totiž

1. na těžší případy velezraždy, podle § 58 b, c,
2. na dokonanou vraždu § 136 a na loupežné zabití

Právo r. v trestu smrti a zločinu § 136 a 137 a 138 a 139 a 140 a 141 a 142 a 143 a 144 a 145 a 146 a 147 a 148 a 149 a 150 a 151 a 152 a 153 a 154 a 155 a 156 a 157 a 158 a 159 a 160 a 161 a 162 a 163 a 164 a 165 a 166 a 167 a 168 a 169 a 170 a 171 a 172 a 173 a 174 a 175 a 176 a 177 a 178 a 179 a 180 a 181 a 182 a 183 a 184 a 185 a 186 a 187 a 188 a 189 a 190 a 191 a 192 a 193 a 194 a 195 a 196 a 197 a 198 a 199 a 200 a 201 a 202 a 203 a 204 a 205 a 206 a 207 a 208 a 209 a 210 a 211 a 212 a 213 a 214 a 215 a 216 a 217 a 218 a 219 a 220 a 221 a 222 a 223 a 224 a 225 a 226 a 227 a 228 a 229 a 230 a 231 a 232 a 233 a 234 a 235 a 236 a 237 a 238 a 239 a 240 a 241 a 242 a 243 a 244 a 245 a 246 a 247 a 248 a 249 a 250 a 251 a 252 a 253 a 254 a 255 a 256 a 257 a 258 a 259 a 260 a 261 a 262 a 263 a 264 a 265 a 266 a 267 a 268 a 269 a 270 a 271 a 272 a 273 a 274 a 275 a 276 a 277 a 278 a 279 a 280 a 281 a 282 a 283 a 284 a 285 a 286 a 287 a 288 a 289 a 290 a 291 a 292 a 293 a 294 a 295 a 296 a 297 a 298 a 299 a 300 a 301 a 302 a 303 a 304 a 305 a 306 a 307 a 308 a 309 a 310 a 311 a 312 a 313 a 314 a 315 a 316 a 317 a 318 a 319 a 320 a 321 a 322 a 323 a 324 a 325 a 326 a 327 a 328 a 329 a 330 a 331 a 332 a 333 a 334 a 335 a 336 a 337 a 338 a 339 a 340 a 341 a 342 a 343 a 344 a 345 a 346 a 347 a 348 a 349 a 350 a 351 a 352 a 353 a 354 a 355 a 356 a 357 a 358 a 359 a 360 a 361 a 362 a 363 a 364 a 365 a 366 a 367 a 368 a 369 a 370 a 371 a 372 a 373 a 374 a 375 a 376 a 377 a 378 a 379 a 380 a 381 a 382 a 383 a 384 a 385 a 386 a 387 a 388 a 389 a 390 a 391 a 392 a 393 a 394 a 395 a 396 a 397 a 398 a 399 a 400 a 401 a 402 a 403 a 404 a 405 a 406 a 407 a 408 a 409 a 410 a 411 a 412 a 413 a 414 a 415 a 416 a 417 a 418 a 419 a 420 a 421 a 422 a 423 a 424 a 425 a 426 a 427 a 428 a 429 a 430 a 431 a 432 a 433 a 434 a 435 a 436 a 437 a 438 a 439 a 440 a 441 a 442 a 443 a 444 a 445 a 446 a 447 a 448 a 449 a 450 a 451 a 452 a 453 a 454 a 455 a 456 a 457 a 458 a 459 a 460 a 461 a 462 a 463 a 464 a 465 a 466 a 467 a 468 a 469 a 470 a 471 a 472 a 473 a 474 a 475 a 476 a 477 a 478 a 479 a 480 a 481 a 482 a 483 a 484 a 485 a 486 a 487 a 488 a 489 a 490 a 491 a 492 a 493 a 494 a 495 a 496 a 497 a 498 a 499 a 500 a 501 a 502 a 503 a 504 a 505 a 506 a 507 a 508 a 509 a 510 a 511 a 512 a 513 a 514 a 515 a 516 a 517 a 518 a 519 a 520 a 521 a 522 a 523 a 524 a 525 a 526 a 527 a 528 a 529 a 530 a 531 a 532 a 533 a 534 a 535 a 536 a 537 a 538 a 539 a 540 a 541 a 542 a 543 a 544 a 545 a 546 a 547 a 548 a 549 a 550 a 551 a 552 a 553 a 554 a 555 a 556 a 557 a 558 a 559 a 560 a 561 a 562 a 563 a 564 a 565 a 566 a 567 a 568 a 569 a 570 a 571 a 572 a 573 a 574 a 575 a 576 a 577 a 578 a 579 a 580 a 581 a 582 a 583 a 584 a 585 a 586 a 587 a 588 a 589 a 590 a 591 a 592 a 593 a 594 a 595 a 596 a 597 a 598 a 599 a 600 a 601 a 602 a 603 a 604 a 605 a 606 a 607 a 608 a 609 a 610 a 611 a 612 a 613 a 614 a 615 a 616 a 617 a 618 a 619 a 620 a 621 a 622 a 623 a 624 a 625 a 626 a 627 a 628 a 629 a 630 a 631 a 632 a 633 a 634 a 635 a 636 a 637 a 638 a 639 a 640 a 641 a 642 a 643 a 644 a 645 a 646 a 647 a 648 a 649 a 650 a 651 a 652 a 653 a 654 a 655 a 656 a 657 a 658 a 659 a 660 a 661 a 662 a 663 a 664 a 665 a 666 a 667 a 668 a 669 a 670 a 671 a 672 a 673 a 674 a 675 a 676 a 677 a 678 a 679 a 680 a 681 a 682 a 683 a 684 a 685 a 686 a 687 a 688 a 689 a 690 a 691 a 692 a 693 a 694 a 695 a 696 a 697 a 698 a 699 a 700 a 701 a 702 a 703 a 704 a 705 a 706 a 707 a 708 a 709 a 710 a 711 a 712 a 713 a 714 a 715 a 716 a 717 a 718 a 719 a 720 a 721 a 722 a 723 a 724 a 725 a 726 a 727 a 728 a 729 a 730 a 731 a 732 a 733 a 734 a 735 a 736 a 737 a 738 a 739 a 740 a 741 a 742 a 743 a 744 a 745 a 746 a 747 a 748 a 749 a 750 a 751 a 752 a 753 a 754 a 755 a 756 a 757 a 758 a 759 a 760 a 761 a 762 a 763 a 764 a 765 a 766 a 767 a 768 a 769 a 770 a 771 a 772 a 773 a 774 a 775 a 776 a 777 a 778 a 779 a 780 a 781 a 782 a 783 a 784 a 785 a 786 a 787 a 788 a 789 a 790 a 791 a 792 a 793 a 794 a 795 a 796 a 797 a 798 a 799 a 800 a 801 a 802 a 803 a 804 a 805 a 806 a 807 a 808 a 809 a 810 a 811 a 812 a 813 a 814 a 815 a 816 a 817 a 818 a 819 a 820 a 821 a 822 a 823 a 824 a 825 a 826 a 827 a 828 a 829 a 830 a 831 a 832 a 833 a 834 a 835 a 836 a 837 a 838 a 839 a 840 a 841 a 842 a 843 a 844 a 845 a 846 a 847 a 848 a 849 a 850 a 851 a 852 a 853 a 854 a 855 a 856 a 857 a 858 a 859 a 860 a 861 a 862 a 863 a 864 a 865 a 866 a 867 a 868 a 869 a 870 a 871 a 872 a 873 a 874 a 875 a 876 a 877 a 878 a 879 a 880 a 881 a 882 a 883 a 884 a 885 a 886 a 887 a 888 a 889 a 890 a 891 a 892 a 893 a 894 a 895 a 896 a 897 a 898 a 899 a 900 a 901 a 902 a 903 a 904 a 905 a 906 a 907 a 908 a 909 a 910 a 911 a 912 a 913 a 914 a 915 a 916 a 917 a 918 a 919 a 920 a 921 a 922 a 923 a 924 a 925 a 926 a 927 a 928 a 929 a 930 a 931 a 932 a 933 a 934 a 935 a 936 a 937 a 938 a 939 a 940 a 941 a 942 a 943 a 944 a 945 a 946 a 947 a 948 a 949 a 950 a 951 a 952 a 953 a 954 a 955 a 956 a 957 a 958 a 959 a 960 a 961 a 962 a 963 a 964 a 965 a 966 a 967 a 968 a 969 a 970 a 971 a 972 a 973 a 974 a 975 a 976 a 977 a 978 a 979 a 980 a 981 a 982 a 983 a 984 a 985 a 986 a 987 a 988 a 989 a 990 a 991 a 992 a 993 a 994 a 995 a 996 a 997 a 998 a 999 a 1000

§ 141, vyjímá je ty, kteří jen způsobem vzdálenějším spolupůsobili;

3. na zlomyslné poškození cizího majetku § 86, zlomyslné jednání podle § 87, žhářství § 167a), a zločin § 4 zákona o třaskavinách, avšak jen, byla-li tím způsobena smrt člověka a pachatel to mohl předvídati; na žhářství mimo to také, když požár byl způsoben zvláštním srocením, směřujícím k pustošení.;

4. bylo-li prohlášeno stanné právo také na jiné případy vraždy § 134, zlomyslného poškození cizího majetku § 85, a žhářství § 166, mimo to však i na vzbuření § 73, a loupež § 190; viz § 429, 430 a 442 tr.ř.

Trest smrti je vyloučen :

1. proti osobám mladistvým, t.j. takovým, které v době spáchání trestného činu nedosáhly dvaceti let;
2. proti jiným osobám, když uplynulo od spáchání trestného činu dvacet let, a nastaly ostatní podmínky promlčení.

V obou případech ukládá se místo trestu smrti těžký žalář od 10 do 20 let (§ 52, 231, při stanném právu proti mladistvým těžký žalář od 5 do 20 let § 442 tr.ř.).

Trest smrti vykonává se oběšením a to uvnitř trestnice § 13 tr.z., § 403 a 404 tr.ř.

Zostření trestu smrti je vyloučeno § 50. Tím míní se však jen uložení jiného trestu vedle trestu smrti nebo způsobení nějakých zbytečných útrap. Neprávem se sem počítají i případy, kdy trest již vytrpěný má býti včítán do trestu později uloženého, totiž případy § 36 a 38 tr.z. a 359 a 265 tr.ř.

Poznámka : V původním svém znění znal trestní zákoník i tresty tělesné, a to i jako trest hlavní u přečinů a přestupků, § 240 c, i jako zostření trestní vazby § 19 c, 253 f. Novelou z 15. listopadu 1867 byl však tento trest odstraněn a nahrazen u činů, na něž byl vypsán jako trest hlavní, trestem vězení, v ostatních případech některým jiným zostřením.

II. Tresty na svobodě.

A. Trestní vazba.

(§§ 14-20, 244-246, 253-257.)

Trestní zákon zná tyto druhy trestní vazby :

1. žalář, jenž je vedle trestu smrti jediný hlavní trest na zločiny. Rozeznává se pak
 - a) podle způsobu výkonu, žalář prostý § 15, a těžký

§ 16. S oběma těmito stupni je spojeno obmezení na stravu ve věznicí zavedenou, a stále přidržování k práci § 18. Těžký žalář byl dříve spojen také se spoutáním železy na nohou. To však bylo novelou z roku 1867 odstraněno, a má býti nahrazeno jedním nebo několika způsoby zotřetí. Jinak liší se oba stupně žaláře jen tím, že při těžkém žaláři jest rozmluva s lidmi, kteří nemají přímo s vězením co činiti, přípustna toliko v případech zvláštních a důležitých.

b) Podle trvání rozeznává se žalář doživotní a dočasný. Nejkratší trvání dočasného žaláře je zpravidla 6 měsíců (jen v případě § 4 zákona o podmorských lanech z roku 1888 3 měsíce), nejdelší 20 let. Obvyklé sazby dočasného žaláře jsou : 6 měsíců až 1 rok, 1-5, 5-10, 10-20 let. Žalář doživotní jest proti mladistvým vyloučen, a nahrazen těžkým žalářem od 10-20 let (§ 52, 2). *ty však § 4 odst. 2 zák. na odh. rep.*

2. Vězení jest hlavní trest na přečiny a přestupky. Podle způsobu výkonu rozeznává zákon

- a) vězení prosté § 244,
- b) vězení tuhé § 245. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že při vězení tuhém je trestanec omezen na stravu a práci ve věznicí zavedenou, kdežto při vězení prostém, stravuje-li se sám, může si své zaměstnání voliti,
- c) vězení domácí § 246.

Nejkratší trvání vězení jest 24 hodin, nejdelší zpravidla 6 měsíců § 247, vyskytují se však i sazby vyšší do 3 let, na př. § 335, 337. *vypovězení zpráda, těž. práce - a t. d.*

3. Uzavření na odděleném místě jest zvláštní trest na přestupek nedospělých § 270.

Zvláštní nezneuctívající trest (custodia honesta) jako v právu u. jest státní vězení, právo r. nezná. U politických vězňů nastávají jen podle nejvyššího rozhodnutí z 28. října 1864 některé úlevy co do oděvu, práce a pod.

Trest vězení a trest žaláře kratší jednoho roku vykonává se v soudní věznicí. Trest žaláře delší jednoho roku v samostatných ústavech vězeňských § 405 tr.ř.

Výkon trestní vazby není zákonem upraven, nýbrž platí tu řada ministerských nařízení, zejména t.zv. domácí řády, a služební instrukce.

Jen výkonu trestu na svobodě v samovazbě došlo se zákonné úpravy zákonem ze dne 1. dubna 1872 ř.z. č. 43. Poněvadž podle § 19 c. a 256 jest samovazba formou zotřetí trestu na svobodě, stanoví tento zákon zásadu, že odpyká-li si trestanec v samovazbě 3 měsíce, platí z další doby v samovazbě ztrávené 2 dny samovazby, za 3 dny trestu.

Celý trest má býti vykonán v samovazbě :

- a) když může býti odpykán nejvýše 8 měsíční samovazbou (tedy trest, nepřesahující 10 1/2 měsíců),

b) když byl vyměřen trest ne delší než 18 měsíců, a lze se zároveň nadíti polepšení.

Ve všech ostatních případech má trestanec býti držán v samovazbě na počátku trestu, a to nejméně 8 měsíců, nejdéle 3 léta. K dohledu na přesné vykonávání předpisů o samovazbě jsou zřízeny trestní komise výkonné při sborových soudech první instance, skládající se z presidenta, státního zástupce, soudního rady, a dvou důvěrníků z občanstva. Tato komise má věznicí nejméně jednou měsíčně prohlédnouti.

Pro nedostatek vhodných budov zůstal tento zákon u velké části soudů nevykonán.

Trest dočasného žaláře, vězení i uzavření na odděleném místě mohou býti zotřety postem, tvrdým lůžkem, samovazbou, a samovazbou v tmavé komůrce (§ 19, 253 a 270), podle zásad, obsažených v §§ 20-23, a 254-257. U doživotního žaláře je však zotřetí stejně jako při trestu smrti vyloučeno § 50. Nepočítá se ovšem za zotřetí ono přituzení, jež při těžkém doživotním žaláři nahrazuje spoutání železy, jež původně zákon ukládal.

Dopustil-li se však trestanec, odsouzený k doživotnímu žaláři, nového zločinu, na který není trest smrti, má mu soud uložiti podle ministerského nařízení ze 7. dubna 1860 ř.z. č. 89 jeden neb několik přípustných způsobů zotřetí, na kratší neb delší dobu.

B. Vypovědění a vyhoštění.

(§ 25, 249.)
Vypovědění ze země je vedlejší trest na zločiny, přípustný jen proti cizozemcům, a vztahuje se vždy na celé státní území § 25. Platí na doživotí. Obligatořně předepsán je jen v případě § 40. V jiných případech může býti uložen jako zotřetí trestu žaláře § 19 f.

Vyhoštění je vedlejší trest na přečiny a přestupky § 240 f, g, h, vedle toho pak na zločiny podle zákona o třaskavinách § 11. Může se týkati některého místa (policejního obvodu), neb některé země, neb celého území státního. Z celého území státního mohou však býti vyhoštěni jen cizozemci. Ze své domovské obce nemůže nikdo býti vyhoštěn (min. nař. z 19. května 1858 ř.z. č. 79). Vůbec pak je vyhoštění přípustno jen u těch činů, u nichž je to výslovně v zákoně předepsáno (§ 5.2 zákona o ochraně osobní svobody ze dne 27. října 1862 ř.z. č. 87); jest pak vyhoštění předepsáno někdy obligatořně, jindy fakultativně.

Od tohoto soudního vyhoštění nutno rozlišovati vyhoštění na základě obecních zřízení a předpisů policejních (§ 2 zák. ze dne 27. července 1871 ř.z. č. 88).

Návrat vypověděného nebo vyhoštěného (třeba jen policejně) zakládá přestupek § 323 resp. 324.

C. Postavení pod policejní dozor

je podle zákona ze dne 10. května 1873 ř.z. ř. 108 zabezpečovací opatření přípustné proti těm, kdo byli odsouzeni :

1. pro falšování veřejných úvěrních papírů neb mincí;
2. pro nějaký delikt proti cizímu vlastnictví na více než 6 měsíců nebo opětně k trestům menším;
3. pro tuláctví, jsou-li zároveň nebezpeční cizímu majetku; a
4. pro přečin § 3 a pro zločiny §§ 4, 5, 6, neb 8 zákona o traskavinách ze dne 27. května 1885 (§ 11 tr.z.)

V případě ad 4. může, v ostatních má soud v odsuzujícím rozsudku vyřknouti přípustnost postavení pod policejní dozor (§ 5). Výrok, že jest přípustno odsouzeného do datu do donucovací pracovny obsahuje v sobě přípustnost postavení pod policejní dozor (§ 14). Skutečné postavení pod policejní dozor jest věcí politického úřadu první instance neb státního úřadu policejního (§ 7). Tyto úřady, resp. úřady bezpečnostní jsou oprávněny osobě pod policejní dozor postavené uložiti omezení osobní svobody v § 9 a-c vypočtená. Nešetření těchto omezení zakládá přestupek § 6 zák. o donucovacích pracovnách ze dne 24. května 1885 ř.z. č. 89. Prohlédání domu i osoby za účelem policejního dozoru je kdykoliv přípustno (§ 9 d). Policejní dozor trvá tak dlouho, jak je ho třeba, nesmí však trvati déle, než 3 léta (§ 9). Jen byl-li ten, kdo stojí pod policejním dozorem odsouzen znovu pro čin, pro nějž je přípustno postavití někoho pod policejní dozor, může příslušný úřad správní prodloužiti policejní dozor na tři léta od odpykání posledního trestu (§ 11).

D. Odevzdání do donucovací pracovny nebo polepšovny

(zákony ze dne 24. května 1885 ř.z. č. 89 a 90).

Jako opatření proti štitění se práce vymezil cit. zákon č. 89 v § 1-6 skutkové podstaty šesti nových přestupků, totiž přestupku tuláctví, žebroty, zahálčivost, odmítání přikázané práce, přestupky proti předpisům o prostituci a nedbání oněch omezení, jež byla někomu uložena důsledkem jeho postavení pod policejní dozor. Odsoudí-li soud pro některý z těchto přestupků, nebo mimo to pro přestupek § 3 zák. o pol. dozoru (vydávání žebračích vysvědčení), může v rozsudku vyřknouti, že odsouzený může po odpykání trestu býti dodán do donucovací pracovny (§ 7 z. č. 89). O skutečném dodání rozho-

duje pak zvláštní komise zřízená ze zástupců správy státní a správy autonomní při zemské správě politické. Zřizovati a vydržovati donucovací pracovny je však státní záležitostí, avšak jen dárstvím okresům a dodání do le 4 týdny

E) Vnucená práce v pracovních oddílech

je vedlejší trest za zločin (nebo v druhém případě za přečin, nebo za přečin za určitých okolností přitěžujících), val. lichvy a podloudného vývozu a upraven jest zvl. zák. z 18. března 1921, str. 3. a n. č. 129. Jarázení do trestního pracovního oddílu (jenž má býti řízen při každém stavu s tím soudem trestním), skládá soud na dobu mezi 1 měs. a 1. rokem, při čemž 6 pracovních dní se počítá za týden. Je-li osoba do trest. pracovního oddílu jarázena trvale ne schopna jakékoliv práce, uloží se jí náhradní trest vězení (týden vězení = 10 pracov. dnů) a mimo to trest na penězích, přiměřený majetkovým poměrům odsouzeného. Pracovního oddílu se má upřívati ke pracem veřejně prospěšným a veřejně vykonávaným, na př. ke čistění a úpravě ulic, ke dopravě nákladů atd. Při ukládání práce budiž hleděno ke tomu, aby tím, kdož upřívati, to budiž vyřčeno v rozsudku. Kdo byl jarázen do prac. oddílu, mohou býti doma. Tato výhoda budiž odnětá tomu, kdo neko má převé a avědomitě uložných prací. Nepoužijí-li osoby jich, budiž se jim mimo miata pracovní, tato výhoda, zpřívati se jim doba prac. tak, že se dva pracovní dny počítají za tři.

dárstvím
okresům a
dodání do
le 4 týdny
do polepšení,
autim dvou
a do donuco-
ještě chy-
. roku, mo-
jí odkazo-
pšoven. Ta-
něm dodání
ovny rozho-
díl mezi
způsobu
ně totiž
však přes
en osob mla-
ti dodány :
yly-li od-
rozsudku,
trestu,
, dopustil-
přestupkem,
dán k poká-
alézti ji

pečnostní úřad jen vyřknou přípustnost dodání do polepšovny, o skutečném přijetí chovance rozhoduje zmíněná komise při zemské správě politické.

Mimo to může nezletilý jakéhokoliv věku býti dodán do polepšovny podle § 16 z. č. 90 na základě soukromé úmluvy mezi otcem resp. poručníkem nezletilcovým a správou ústavu; poněvadž však tu jde o podstatné omezení svobody nezletilcovy, jest k takové úmluvě třeba svolení poručenského soudu.

III. Tresty majetkové.

A. Trest peněžité

(§ 241)

je u přečinů a přestupků tu trestem hlavním, tu vedlejším, u zločinů jen trestem vedlejším. Nejmenší výměra činí deset korun, nejvyšší zpravidla 1000 K, v novějších vedlejších zákonech, zvláště válečných je i značně vyšší (na př. § 7 zák. o trestání válečné lichvy ze dne 17. října 1919 sb.z.a n. č. 568 hrozí pokutou až 2 milionů korun, § 37 zák. o ochraně lea... 1918 sb. č. 82. až do 5 mil. Kč).

Tresty peněžité zpravidla připadají fondu chudinskému toho místa, kde trestný čin byl spáchán (§ 241 r.). Jen výjimkou připadají státu (na př. § 221 tr.z., § 74 zákona o nakažl. nemocech zvířecích ze dne 6. srpna 1909 ř.z. č. 177, § 97 zák. o patentech ze dne 11. ledna 1897 ř.z. č. 30, § 37 zák. o válečné lichv... § 27 zák. o ochraně známek, § 57 zák. auktorského a § 103 zák. patentního, ač v těchto dvou případech je v zá- koně označen nepřesně jako odškodnění.

Nedobytné tresty peněžité sluší proměnit v náhradní trest vězení, a to zpravidla (pokud jednotlivé zákony o podl... totíž nestanoví výjimky) podle § 260 tr.z. za každých 10 K po kuty den vězení, nejméně však vězení dvanáctihodinové (§ 1 min... nař. z 11. února 1855 ř.z. č. 30). Tento náhradní trest vězení má být vyměřen pro případ nedobytnosti hned v rozsudku § 266... tr.ř.

Od trestu peněžitého jest lišiti pokutu peněžitou, která má ráz soukromoprávního dostiucínění, a proto nemůže v případě nedobytnosti být zaměněna za vězení. Jest přípustna podle § 27 3 zák. o ochraně známek, § 57 zák. auktorského a § 103 zák. patentního, ač v těchto dvou případech je v zá- koně označen nepřesně jako odškodnění.

B. Propadnutí

(§ 241)

je vedlejším trestem vypsáným při některých zločinech (§ 104 a 105 tr.z., § 7 zák. o třaskavinách), častěji při přečinech a přestupcích (§ 240b) rozumí se, že při těch, u nichž výslovně tento vedlejší trest je vypsán.

§ 37 zákona o tisku mluví sice jen o zničení tiskopisu nebo částí jeho, pak zmaření nástrojů rozmnožovacích, v tom však je propadnutí těchto předmětů již obsaženo.

Propadnutí vztahuje se tu na nástroje, jimiž zločin byl uskutečněn (instrumenta sceleris), tu na to, co trestným činem bylo vyrobeno (producta sceleris), tu na to, co zločinem bylo získáno (scelere quaesita), po případě na hodnotu toho.

* § 37, 2 zák. na ochr. rep.

Propadnutí má ostatně někdy i nejen ráz trestu, nýbrž i zabezpečovacího opatření, tak zvláště tam, kde jest prohlášeno za přípustno i nachází-li se věc, o niž jde, v majetku někoho jiného, než pachatele (tak na př. v případě § 7 zák. o třaskavinách, § 20 zák. o potravinách, § 71 zák. o nakažl. nemocech zvířecích, § 100 a 101 zák. patentního).

Důsledkem toho je v některých případech propadnutí přípustno jako opatření objektivní i v případech, kdy pro čin nemohl být nikdo stíhán a odsouzen; tak na př. v případech § 72 zák. o nakažl. nemocech zvířecích, § 101 zák. patentního, § 20 zák. o potravinách a zvláště v případech kdy trestný čin byl spáchán obsahem tiskopisu podle § 492 a 493 tr.ř. a § 37 zák. tiskového.

Propadlé věci se buď zničí (§ 37 zák. tisk. § 27 zák. známek., § 56 zák. auktorského, § 100 zák. patentního) nebo se zpeněží. Výtěžek připadá chudinskému fondu místa činu (§ 104, 105, 241 tr.z.) výjimečně pokladně státní (§ 74 zák. o nakažl. nemocech zvířecích).

Zvláštním případem propadnutí je konfiskace jmění podle § 18 zák. o trestání válečné lichvy ze dne 17. října 1919 sb.z. č. 568.

C. Ztráta práv a daných povolení

vyskytuje se výjimečně jako trest vedlejší u zločinů (na př. § 21 zák. o potravinách), častěji u přečinů a přestupků, tu pak i jako trest hlavní i jako trest vedlejší § 240 c. a 243 tr.z. Ukládá se pak buď na určitý čas, nebo navždy § 242 tr.z.

Od ztráty práva k živnosti jako trestu je rozlišovati odnětí živnostenského oprávnění úřadem živnostenským podle § 139 živn.ř., jež nastati může, byl-li živnostník odsouzen pro zločin vůbec, nebo pro přečin neb přestupek ze ziskuchtivosti nebo proti veřejné mravnosti, dále pro přečin zaviněného úpadku, a je-li obava, že živnosti bude zneužíváno.

Při reálných živnostech nastává jen ztráta práva provozovati živnost; zciziti jí však oprávněn může. Podle § 18 zák. o trestání vál. lichvy může být vysloven zákaz vykonávati živnost i reálnou po určitou dobu. Tamtéž zavádí se i zvláštní instance dozoru nad výkonem živnosti (hospodářstvím zemědělským) nejdéle na tři léta.

IV. Tresty na cti.

Jsou :

- 1. důtka, resp. přísná důtka přípustná jen v případech §§ 414, 417 a 419 tr.z.;
2. ztráta moci rodinné v případech §§ 414, 415 a 417 tr.z.;

ztráta poměru...

ztráta poměru...

3. uveřejnění odsuzujícího nálezu, jež je buď fakultativní (na př. § 39 tisk. z., § 21 zák. o potravinách, § 23 zák. o vál. lichvě, pokud jde o přestupky) nebo obligatorní (§ 58 zák. auktorského, § 27 zák. známkového, § 104 zák. patentního, § 23 zák. o vál. lichvě, pokud jde o zločiny a přečiny);

4. újmy na čestných právech občanských, jež podle § 26 tr.z. modifikovaného novelou ze dne 15. listopadu 1867 a doplněného řadou zákonů vedlejších jsou spojeny s odsouzením pro určité trestné činy.

Tyto následky nastávají zpravidla již po ukončení samém. Jen výjimečně se požaduje, aby byly v rozsudku výslovně vyřčeny. Tak zvláště ztráta práva volebního podle § 3 al. 4 volebního řádu obecního z 31. ledna 1919 sb.z. č. 75.

Poznámka : § 27 tr.z. byl zrušen, pokud jde o al. a. § 5 novely z 15. listopadu 1867, pokud jde o al. a. zákonem ze dne 10. prosince 1918 sb.z. č. 61, jímž zrušena byla šlechtictví, řády a tituly, vyjímaje tituly, na něž lze splněním předepsaných podmínek nabytí právního nároku (titul doktor-^{1921 ob. c. 11}ský, inženýrský, atd.), pak tituly, jež vyjadřují skutečně stávanou úřední hodnost, a vyznamenání udělované vysokými škola-^{1922 ab. 233 a 234}mi (čestné doktoráty a poč.).

O čestných následcích odsouzení platí tyto zásady :

1. Ztráta řádů - pokud, jako vojenské řády jsou přípustny - veřejných titulů, akademických stupňů a hodností, státních a jiných veřejných a obecních úřadů a služeb, advokacie, notářství, členství v zastupitelstvu obecním a jiných korporacích opatřujících veřejné záležitosti, jakož i ztráta pensí, provisí, výchovacích příspěvků a jiných platů nastati má jen při odsouzení pro jakýkoliv zločin, nebo pro přestupky krádeže, zpronevěření, podílnictví v nich a podvod. I v těchto případech však ztráta práva volebního nastává podle volebního řádu obecního ze dne 31. ledna 1919 sb.z. č. 75 jen zvláštním výrokem soudu (poroty), jenž je přípustný jen, byl-li čin spáchán z pohrůtek nízkých a nečestných, a přečinů a přestupků kromě toho občán může býti vyloučen z práva volebního (§ 3 č. 4). Jen při trestných činech proti zákonu o válečné lichvě nastává ztráta volebního práva již při prvním odsouzení (§ 22 zák. o vál. lichvě).

Způsobilosti k opětovnému nabytí práv a předností právě vypočtených získává se opět :

1. u činů vypočtených v § 6 odst. 2 č. 1-10 novel (zločiny politické a některé jiné, jež, jako souboj, nesvědčí zpravidla o nečestném smýšlení pachatelově) ukončením trestu.

jak. opět po 3 letech.

2. u ostatních zločinů uplynutím 10 nebo 5 let po ukončení trestu podle toho, byl-li pachatel odsouzen k žaláři pětiletému nebo kratšímu;

3. u přečinů a přestupků ze ziskuchtivosti pod č. 1 uvedených po uplynutí 3 let po ukončení trestu (§ 6 novely.

4. výjimkou pomíjí ztráta práva volebního u zločinů po třech letech, u přečinů a přestupků po roce, počítajíc od ukončení trestu (§ 3 č. 3 voleb. řádu). Mimo tento případ nemá uplynutí zmíněných lhůt za následek opětné získání ztraceného práva, nýbrž získá se jen způsobilost ztracené právo opět nabytí.

Ostatní škodlivé následky, které s odsouzením spojuje trestní zákon, nebo jiné zákony, jež platily v době vydání novely, nemají u zločinů vypočtených v § 6 nov.*/a u přečinů a přestupků mimo uvedené čtyři ze ziskuchtivosti, vůbec místa; i tyto následky uhasínají u ostatních zločinů a zmíněných čtyř přečinů a přestupků po 3, 5, resp. 10 letech (§ 6 nov.). Rozumí se, že tyto výhrady neplatí o následcích, jež byly snad zavedeny pozdějšími zákony.

§ 3. Ukládání trestů.

(§§ 43-55 a 259-266 a.)

I. Rozeznáváme :

1. tresty absolutně neurčité (na př. § 355, 365, 459, 525), kde zákon opomenul trestní sazbu uvést, a kde jest vyměřiti trest podle analogie sazby na delikt nejbliže příbuzný.

2. tresty absolutně určité, totiž trest smrti a doživotního žaláře, propadnutí věcí, ztráta práv, vždy, někdy i trest vězení (na př. § 284, 320a, 350, 352, 353, 362, 379, 292) a trest peněžité (na př. § 221, 320 b, c, d, 321, 351).

3. tresty relativně určité, a to tak, že soudce může voliti mezi několika druhy trestů, nebo že může vedle trestu hlavního uznati i na trest vedlejší, nebo konečně, že zákon stanoví jen nejnižší a nejvyšší mez trestu (trestní rámec), a přenechává soudci, aby v tomto rámci trest v konkrétním případě přiměřený vyměřil.

Vyměřuje trest v mezích trestního rámce má soudce přihlížeti k určitým okolnostem, jež mluví buď pro vyšší nebo pro nižší trest, a jež nazýváme podle toho okolnostmi přitěžujícími nebo polehčujícími. Rozeznáváme pak přitěžující a polehčující okolnosti obecné a zvláštní, podle toho, je-li k nim přihlížeti při všech činech, či jen při určitých. Obecné okolnosti přitěžující a polehčující vypočteny jsou v zákoně v §§ 43-47 a 263 i 264 příkladem, tak že soudce má možnost i k

jiným okolnostem, jež by snad pro přituzení neb zmírnění trestu mluvíly, přihlídnouti. Odvažuje vzájemně v daném případě se vyskytnuvší okolnosti přitěžující a polehčující, nemá ovšem soudce je počítati, nýbrž vážiti, totiž uvědomiti si dosah a význam každé z daných okolností v konkrétním případě. Podle toho bude se trest tu více blížití nejvyšší, tu nejnižší mezi trestního rámce, ano může ovšem býti vyměřen i maximem nebo minimem (§ 48, 49, 53, 265 tr.z., § 358 tr.ř.). Jsou-li dány přitěžující okolnosti, může soudce i trest dočasný na svobodě zostřiti některým z přípustných prostředků zostřovacích uvedených v § 19-23 a 250-257 tr.z.

Zvláštní okolnosti přitěžující neb polehčující, t.j. takové, které zákon uvádí při jednotlivých činech trestných, odůvodňují zpravidla zvláštní trestní sazbu. Poněvadž trestní rámec, v němž trest na daný čin je vyměřiti, má význam nejen pokud jde o lhůtu promlčecí, nýbrž i pro přípustnost zmateční stížnosti podle § 281, 11, a 344, 12 tr.ř., jest v tomto směru rozoznávati případy, kdy zákon jednotlivě vypočítává okolnosti přitěžující, jež odůvodňují zvláštní, vyšší sazbu (na př. § 86, 126, 167, 179, 191-195 tr.z. t.zv. zvláštní sazba) od případů, kdy jen obecně připouští vyměřiti trest ve vyšší sazbě, jsou-li tu okolnosti (velmi, zvláště) přitěžující (na př. § 128, 178, 184, 202 t.zv. sazba jednotná). V těchto případech totiž pokládá se za to, že na onen čin je jednotný trestní rámec, ovšem s větším rozpětím, než obyčejně (na př. v § 178 od šesti měsíců do pěti let) tak že soudce, jenž v této sazbě trest vyměřil, nepřekročil trestní sazby, i nelze výroku tomu odporovati zmateční stížností, nýbrž, jsou-li tu ostatní podmínky, jen odvoláním.

Podle zákona ze dne 20. července 1912 ř.z.č.141 není již nezaviněná vazba vyšetřovací okolností polehčující, jako byla podle § 46 k tr.z., nýbrž možno vazbu vyšetřovací, již odsouzený vytrpěl do prohlášení rozsudku první instance, pokud ji sám nezavinil, včítati do trestu, a to i do trestu peněžitého. Vazba vyšetřovací, vytrpěná po prohlášení rozsudku první instance, započítá se do trestu za podmínek § 400 tr.ř.

II. Soudce nesmí nikdy překročiti nejvyšší meze trestní, ani uložiti trest těžšího způsobu. Zpravidla též nemá sestoupiti pod nejnižší mez nebo uložiti trest lehčího druhu. Z tohoto pravidla činí však výjimku právo mimořádného zmírnění trestu a právo přeměny trestu.

Mimořádné zmírnění trestu přípustno je tehdy, je-li v daném případě 1. více okolností polehčujících, jež co do svého významu převyšují okolnosti přitěžující, a 2. lze-li z nich souditi, že pachatel poskytuje naději na polepšení § 54 a 266. Míra, v níž mimořádného práva zmírnovacího lze použiti, řídí se podle trestní sazby, a to

1. u přečinů a přestupků může vždy trest vězení býti vyměřen i pod sazbu zákonnou; to platí i o trestu peněžitém, třeba by v zákoně byl vypsán absolutně;

2. u zločinů, na něž v zákoně není vypsán trest delší pěti let, může býti trest vyměřen i pod sazbu zákonnou, i pod sazbu minimální 6 měsíců (§ 54 tr.z.);

3. u zločinů, na něž je trest od 5-10 let, může trest býti vyměřen i pod sazbu zákonnou, nikoliv však kratší než jeden rok § 283 tr.ř.,

4. u zločinů, na něž je trest od 10 do 20 let, nebo žalář doživotní, může býti trest snížen pod nejnižší sazbu, nikoliv však pod tři leta § 338 tr.ř.)*

Při trestu smrti je mimořádné zmírnění vy-

*Je-li vůči
činu proti
k. na ochr.
na něj
těžký žalář
vůdlní, př.
stano mimor.
nírnění trestu, nesmí se pložit
drnější trest než těžký žalář doživotní.*

loučeno. Ve všech případech mimořádného zmírnění, mimo případ uvedený pod 4. může býti uznáno i na mírnější způsob trestu, t.j. místo tuhého vězení, vězení prosté a místo těžkého žaláře žalář prostý. Přeměna trestu je přípustná v těchto případech:

1. jde-li o zločin, na nějž není v zákoně vypsán trest těžší pěti let, a když by zákonným trváním trestu vzešla nevinné radině zločincově vážná újma v poměrech výdělkových. Tu lze trest zkrátiti i pod šest měsíců, ale zkrácení je vyvážití zostřením trestu (§ 55).

2. u přečinů a přestupků je možno a) za stejných podmínek zkrátiti trest vězení, ovšem také tu nutno zkrácení vyvážití zostřením b) hledíc k majetkovým poměrům vinníka a jeho rodiny lze peněžitý trest přeměnití ve vězení a to, pokud zákon nepředpisuje něco jiného, za každých deset korun den vězení, nejméně však 12 hodin (§ 260 a). (viz však str. 70.)

c) naopak lze za okolností povšimnutí hodných přeměnití vězení prosté v peněžitý trest přiměřený majetkovým poměrům odsouzeného § 261. Tu ovšem neplatí přepočítací klíč uvedený ad b, tak že možno na př. dvoudenní vězení zaměnití za pokutu 500 K a pod. Rozumí se, že v tomto případě ani při nahrazení nedobytného trestu peněžitého vězením nelze se držeti hořejšího klíče.

d) za podmínek § 262 lze vězení prosté nahraditi vězením domácím.

Přeměna tuhého vězení v trest peněžitý neb domácí vězení je vyloučena, třeba by tuhé vězení bylo zmírněno ve vězení prosté. Jinak může, jsou-li tu ovšem podmínky, soudce použiti i práva mimořádného zmírnění, i práva přeměny zároveň.

Dotazit' mimor. pr. zmírnovacího a přeměňovacího jest vyloučeno: 1) Podle § 16. zák. o vál. líst. při odsouzení pro trestní čin uvedený v §§ 2-5 a 7-12 zák., 2) podle § 7. zák. o podvodném vývozu při použití odrazení k trestu na svobodě podle § 8. zák., 3) podle § 28. zák. na ochr. rep. při urči. slo. trestu, při jiných činech, za určitých, tam podrobněji uvedených okolností přitěžujících.

§ 4. Podmíněné odsouzení a podmíněné propuštění

byly u nás zavedeny zákonem ze dne 17. října 1919 sb.z. č. 562. Podmíněné odsouzení je přípustno při trestech peněžitých a při trestech na svobodě nepřesahujících jednoho roku. Je přípustno, dojde-li soud k závěru, že odsouzený povede pořádný život, a že tudíž výkonu trestu není zapotřebí (§ 1.). Je však vyloučeno, byl-li vinník již dříve odsouzen pro zločin na dobu delší tří měsíců nebo vůbec pro čin spáchaný z pohnutky nízké a nečestné, leda by od odpykání, prominutí (nebo na území dříve u. od promlčení výkonu) trestu uplynulo při zločinech deset, při přečinech neb přestupcích pět let. Lhůta tato se počítá do dne spáchaní nového trestného činu (§ 2.).

Podmíněné odsouzení znamená, že se výkon trestu odkládá na určitou dobu pod určitými podmínkami, a že v případě, že po tuto dobu odsouzený těmto podmínkám vyhoví pokládá se za to, že nebyl odsouzen. Doba odkladu, či zkušební doba stanoví se soudem a to na dobu mezi jedním a třemi roky při trestu peněžitém neb trestu na svobodě do šesti měsíců, mezi dvěma a pěti lety při trestech těžších. Jak pro vypočtení této lhůty tak již pro rozhodnutí o otázce přípustnosti podmíněného odsouzení platí v případě, že vedle trestu na svobodě byl uložen trest peněžitý, trest úhrnný, jaký by nastal v případě nedobytnosti trestu peněžitého (§ 1 a 3.).

Účinkem odkladu, je, že se odkládá i výkon trestů vedlejších, opatření zabezpečovacích a právních následků, které zákon neb rozsudek spojují s odsouzením. Jen výroku o náhradě útrat řízení trestního a o nárocích soukromoprávních se odklad netýká nikdy, výroku o propačnutí věcí jen, nebrání-li tomu zřetel veřejné nebo důležité zřetel soukromé (§ 5.).

Podmínky odkladu, t.j. podmínky, za nichž dojde k výkonu podmíněně odloženého trestu jsou:

1. objeví-li se dodatečně, že odklad neměl býtí podle § 2 povolen (dřívější odsouzení, od něhož neuplynula ještě předepsaná lhůta);

2. oddal-li se odsouzený v době zkušební nezřízenému pití nebo hráčství, zahálčivému neb nemravnému životu;

3. jedná-li, ač byl napomenut, ve vážných bodech proti uloženým mu obmezením neb odpírá-li bez důvodu nahraditi škodu nebo dáti zadostučinění;

4. byl-li odsouzen pro zločin, spáchaný po vynesení rozsudku, o jehož odklad jde. Byl-li odsouzen pro zločin jen podmíněně, nebo pro přečin nebo přestupek, určí soud podle povahy činu i podle ostatních okolností, má-li býtí odložený trest vykonán. Byl-li odsouzen pro čin spáchaný před vynesením

tohoto rozsudku (jenž tedy teprve dodatečně vyšel na jevo a měl vlastně tvořiti předmět téhož trestního řízení, v němž došlo k podmíněnému odsouzení), rozhodne soud, zda mají býtí vykonány, neb odloženy oba tresty, při čemž ovšem se zkušební doba určí podle pozdějšího odsouzení, nebo podle úhrnného trestu (§ 6.).

Dodržení těchto podmínek může si soud zabezpečiti tím, že dá odsouzeného pod ochranný dozor. Také mu může uložití omezení co do místa pobytu a způsobu života. Zpravidla mu má též uložití, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou způsobil, a aby dal zadostučinění (§ 4.).

O podmíněném odsouzení rozhoduje soud první stolice, v řízení porotním soudní dvůr porotní (výjimka v § 6 in fine). Výrok ten pojímá se zpravidla do rozsudku, není-li to možno, do zvláštního usnesení vyneseného ve veřejném sedění. Výrok ten podléhá stejným opravným prostředkům, jako výrok o trestu (§ 7.).

Výkon podmíněně odloženého trestu nařídí, nedodrží-li odsouzený podmínku, soud, jenž určil dobu zkušební (tedy zpravidla soud první instance, jenž trest odložil, vyjma případ § 6 posl. odst.), ve veřejném sedění, vyslechne státního zástupce, a šlo-li o žalobu soukromou, i soukromého žalobce (§ 8, 1.).

Rovněž v opačném případě, totiž, vybudeli odsouzený s úspěchem dobu zkušební, vydá soud usnesení, že se odsouzený osvědčil, v sedění veřejném, může však toto usnesení, souhlasí-li státní zástupce, vydati i v sedění neveřejném. (O tomto usnesení vydá soud odsouzenému k jeho žádosti vysvědčení). Proti tomuto výroku je možna stížnost s účinkem odkladným.

Tresty podmíněně odložené zapisují se do záznamů o trestech teprve, dojde-li k jejich výkonu. Pokud lhůta zkušební neuplynula, smí býtí podána zpráva o podmíněném odsouzení jen soudu, jiným úřadům jen, jde-li o udělení místa ve veřejní službě. Po lhůtě zkušební lze podati zprávu jen soudu, zavede-li trestní řízení proti podmíněně odsouzenému. Ve lhůtě zkušební je odsouzený povinen vyjeviti své odsouzení jen na otázku soudu (§ 9.).

Byl-li někdo odsouzen pro čin spáchaný po 28. říjnu 1918 a nebyl-li dosud trest vykonán, může mu soud nalézací, ovšem, jsou-li tu zákonné podmínky, povoliti na jeho žádost dodatečně podmíněný odklad výkonu trestu (§ 23.).

Podmíněné propuštění je přípustno u osob, jež byly odsouzeny k trestu na svobodě delšímu jednoho roku, a jež si již odpykaly dvě třetiny trestu, nejméně však rok (při doživotním žalari nejméně patnáct let), jestliže lze u

nich souditi, že se budou na svobodě řádně chovati. Při tom jest přihlížeti k chování v trestu, k předešlému způsobu života, jeho povaze i podmínkám, jež jej čekají na svobodě (§ 10).

Zkušební doba se rovná zbytku trestu, činí však nejméně dvě leta, u doživotně odsouzených deset let (§ 11). Podmíněně propuštěný může býti dán pod ochranný dozor, také mu mohou býti uložena omezení co do místa pobytu a způsobu života (§ 11).

O podmíněném propuštění rozhoduje t.zv. "komise pro podmíněné propuštění z trestu", zřízená při sborovém soudu, v jehož obvodu si trestanec trest odpykává, a skládající se ze dvou soudců tohoto sborového soudu a ze státního zástupce. Jednání její je neveřejné, ale trestanci se má oznámiti vše, co mluví proti jeho propuštění, aby se mohl obhájit (§ 12). Do zamítavého usnesení může si trestanec stěžovati u ministra spravedlnosti. Zamítnutou žádost lze obnoviti teprve po roce (§ 13).

Tatáž komise má propuštění odvolati v případech § 6 č. 2 a 3, nebo, byl-li propuštěný v době zkušební odsouzen pro zločin k trestu nejméně tříměsíčnímu. Byl-li odsouzen pro jiný čin trestný, rozhodne tato komise podle povahy a okolností skutku, má-li býti propuštění odvoláno. I proti tomu rozhodnutí lze si stěžovati k ministru spravedlnosti (§ 14).

Nezavdal-li podmíněně propuštěný v době zkušební podnětu, aby trest byl vykonán, pokládá se trest za odpykaný dnem, kdy byl podmíněně propuštěn (§ 15).

V § 16 činí zákon jakýsi náběh k zavedení progresivního systému vězeňského tím, že dává zmíněné komisi právo, aby trestance, u nichž nejsou splněny podmínky propuštění, u nichž však je naděje na polepšení, přeložila, odpykal-li si část trestu, jaká se vyžaduje k podmíněnému propuštění (byl-li odsouzen na doživotí, deset let), do přechodného ústavu, v němž by pod mírnějším dohledem zvykal svobodnějším pohybu a volnější práci.

Ochranný dozor vykonává okresní soud, v jehož obvodu se provinilec trvale zdržuje, a to důvěrníkem (ochranným dozorcem), který se řídí pokyny soudu (§ 17).

Zkušební doba se může prodloužiti o dobu procesu, je-li na konci zkušební doby proti provinilci v běhu trestní řízení. Dojde-li do roka po době zkušební k trestnímu řízení pro zločin spáchaný v době zkušební, budiž nařízen dodatečný výkon odloženého trestu neb jeho zbytku, jakmile vinník byl odsouzen (§ 18).

O provádění tohoto zákona vydáno bylo vládní nařízení ze dne 11. listopadu 1919 sb.z. č. 598.

O B S A H .

Strana

Ú v o d .

1. Základní pojmy trestního práva	3
2. Trestní teorie	3
3. Předmět a metoda vědy trestního práva	6
4. Přehled dějin trestního práva	9

Č á s t o b e c n á .

D í l I.

O PRAMENECH PRÁVA TRESTNÍHO.

1. Trestní zákon a jeho výklad	14
2. Časová působnost trestního práva	15
3. Působnost trestního zákona co do místa a osob.	16
4. T.zv. mezinárodní právo trestní	18
5. Vydávání zločinců	19

D í l II.

O ČINU TRESTNÉM.

Ú v o d .

Pojem a rozdělení činů trestných	20
--	----

Oddíl I.

Obecné subjektivní znaky trestných činů	23
---	----

1. Subjekt trestných činů	23
2. Svolení škodujícího	29
3. O formách trestné viny	30
4. Vina a onyl	36

Oddíl II.

Obecné objektivní znaky trestných činů	38
--	----

1. Kausální souvislost	38
2. Pokus	42

§ 3.	Spolučinnost několika osob při témž činu trestném	45
§ 4.	Konkurence trestných činů	50.

Oddíl III.

O okolnostech trestnost činu vylučujících	53
---	----

D Í L III.

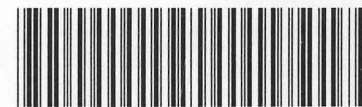
O TRESTECH A OPATŘENÍCH ZABEZPEČOVACÍCH.

Ú v o d . .

	Základní pojmy.....	60
§	1. Roztřídění trestů	64
	2. Jednotlivé druhy trestů	64
	I. Trest smrti	64
	II. Tresty na svobodě	65
	A. Trestní vazba	65
	B. Vypovědění a vyhoštění	67
	C. Postavení pod policejní dozor	68
	D. Odevzdání do donucovací pracovny nebo polepšovny	68
	III. Tresty majetkové	70
	A. Trest peněžitý	70
	B. Propadnutí	70
	C. Ztráta práv a daných povolení	71
	IV. Tresty na cti.....	71
	3. Ukládání trestů	73
	4. Podmíněné odsouzení a podmíněné propuštění	76.

REV15

ÚK PrF MU Brno

3 1 2 9 S 1 2 5 7 6

14